LYCEUM

AL. PHILIPPIDE

Poezii

editura albatros

AL. PHILIPPIDE

POEZII

Coperta de MIRCEA MUNTENESCU

ISBN 973-24-0352-7

AL. PHILIPPIDE

POEZII

Antologie, prefață, tabel cronologic, repere critice și bibliografie de
ANTOANETA TĂNĂSESCU

EDITURA ALBATROS • BUCUREȘTI • 1995

Textele volumului de față sunt reproduse după: Al. Philippide, SCRIERI, I, VISURI ÎN VUIETUL VREMII, Editura Minerva, București, 1976; VIS ȘI CĂUTARE (postum), Editura Cartea Românească, București, 1979.

DINCOLO DE PORȚILE DE FILDEȘ SAU DE CORN

PRIVITĂ DIN PERSPECTIVA ordinei, de inefabilă armonie, ce guvernează ansamblul creației lui Alexandru Philippide, perioada începuturilor, din care edițiile operei sale și istoria literară au reținut, mai ales, volumul de poeme *Aur sterp* (1922), capătă un real semnificativ relief. În primul an de la debut, tânărul creator se afirmă cu decizie în mai multe domenii – publică poezii, proză, eseuri critice și are, după propriile mărturisiri, sertarul plin de manuscrise –, spectaculoasa sa ieșire în lume fiind, însă, cum se va întâmpla și de-a lungul deceniilor următoare, cenzurată de o impenetrabilă exigență. Această etapă a unui destin literar suscită atenția cercetării critice nu doar ca un simplu și, oarecum, obligatoriu capitol introductiv al unei retrospective, ci, mai ales, ca o primă imagine, din multe puncte de vedere interesantă, a unor tendințe pe care epoca maturității le va redimensiona în chip original.

Bine conturată, conștiința scriitorului de 19–20 de ani pare a-și recunoaște tendințele, dialectic antinomice, ale registrului interior: pe de o parte, plăcerea strigătului violent exteriorizat (după ani, Philippide va comenta ca pe o deviză a întregii sale vieți o replică din *Faust:* „eu zbuciumului mă consacru, plăcerii celei mai dureroase"), pe de altă parte, „cultivarea muzicilor dinăuntru", act premeditat de recluziune în liniștea bogată a propriei lumi.

Cântecul câtorva este prima poemă publicată de Al. Philippide în revista „Însemnări literare" din mai 1919. Trecuseră doar patru luni de când, în „Glasul Bucovinei", Blaga făcuse să apară *Eu nu strivesc corola de lumini a lumii,* prefigurând marea temă a adâncirii în „taina" existențială; pe

care doar fiorul poetic are capacitatea de a o înțelege și a o spori cu „ne-nțelesuri și mai mari“ asemenea albelor raze lunare ce nu micșorează ci măresc vertiginos misterul nopții. În cu totul alt registru liric, *Cântecul* lui Philippide este manifestul unei conștiințe, iconoclaste (avangardistă am fi tentați a spune, folosind termenul în accepțiunea sa tipologică, în nici un caz istorică), căutând noul cu aviditate (întruparea noului este Soarele) chiar dacă victoria acestuia poate provoca surparea vechiului univers în „golul mut“ al neantului: „Desfășurându-ți aripile largi, / Tu vechiul cer îngust și scund să-l spargi / Și să-i împrăștii țăndările-albastre / În vid, deasupra capetelor noastre, / Pentru-a privi pe vasta lui ruină / Îndemnul tău de aur și lumină“. Instaurarea unei noi ordini cosmice va declanșa apariția unei noi ordini sufletești și această credință poetică este rostită în cadențe de intempestivă sonoritate.

După exact un an de la *Cântecul câtorva,* Philippide debutează în proză prin *Chronos, Studiu de obsesie* („Viața românească“, an. XII, nr. 3, mai 1920, p. 390–404), scriere puțin cunoscută poate și pentru faptul că nu a fost reținută de edițiile antume sau postume ale scriitorului. Vagi reminiscențe ale demoniei de tip eminescian se întrevăd în portretul eroului principal, Lucian Vernea, un tânăr cu „fruntea palidă“, păr negru și ochi „adânciți în orbite, cu o ușoară dungă de umbră în jurul pleoapelor“. Respins de realitate („exilat“ ar fi spus maturul Philippide), Vernea trăiește într-o cameră „mare și sonoră“, asediat de lumea obiectelor care „îl privesc cu neîncredere“, obsedat de bătaia neîntreruptă a ceasului ce îi fărâmițează timpul și speranțele ca și de sclipirea cenușie a oglinzii unde se răsfrânge portretul tatălui ce-și luase viața cu mulți ani în urmă. Tânărul din *Chronos* „se simte mai ostenit de el ca oricând“ și nu mai are capacitatea de a se împotrivi unei lente dar decisive metamorfoze pe care impulsuri exterioare o produc în propria-i ființă: „ceva care intră în tine pe furiș, o dată cu respirația, cu privirile, cu sunetele, cu tăcerea, preschimbându-te încetul cu încetul în altceva decât ar fi *trebuit* (subl. Al. Ph.) să fii, făcându-te pe nesimțite să devii altcineva...“. Sub puterea unei primejdioase fatalități, Lucian Vernea devine executantul docil al unui scenariu la scrierea căruia nu avusese

nici o contribuție: „Ce nenorocire! Să știi, să-ți dai seama de tot ce are să se întâmple și să nu poți face nimic, un gest măcar...". Ieșirea din normalitate este întrutotul previzibilă și, după ce își sugrumă mama, tânărul rămâne singur, cu „fața surâzătoare", legănându-și capul în cadența ceasului măsurând timpul acum de neînțeles.

Drumul. Scene petrecute în dosul unor pleoape („Viața românească", an. XII, nr. 8, octombrie 1920, p. 1–174) este o „viziune" de tipul celor din Jean Paul. Alegoria rătăcirii în vis a peregrinărilor de-a lungul unor peisaje sălbatice și solitare, foarte asemănătoare cu cele din poeme pe care Philippide le va scrie peste două decenii, lasă să se întrevadă, cu destulă transparență, marea metaforă a scufundării în adânc, ca singură cale de atingere a echilibrului și a împlinirii creatoare, metaforă pe care poetul român o cunoaște de la Novalis: „Visăm să călătorim prin univers: oare universul nu se află în noi? Străfundurile sufletului nostru ne sunt necunoscute. *Calea cea tainică duce spre interior* (subl. n.). E în noi, sau nicăieri, veșnicia cu lumile sale, trecutul și viitorul". La Philippide, Călătorul va trăi, la sfârșitul unui drum inițiatic, revelația acestui adevăr: „CĂLĂTORUL *(ridicându-se):* Și totuși, nu! Vreau să cutreier tot – să mă cutreier! Și apoi să-mi sfărâm lanțurile, să-mi surp zidurile, și să-mi lărgesc simțurile, să-mi depășesc marginile, – *să trec dincolo de mine!* BĂTRÂNUL: În tine ești; nu poți să pleci din tine. CĂLĂTORUL: Totuși, o dată cu privirile sufletul meu zboară: urechile mele sorb văzduhuri de sunete; simțurile mele sunt porți care se deschid larg. BĂTRÂNUL: Către tine. CĂLĂTORUL *(abătut):* Nici o nădejde? BĂTRÂNUL: Toate – și nici una. CĂLĂTORUL *(nădăjduind încă):* Dar drumul, drumul... BĂTRÂNUL: Ești tu însuți".

Tot în 1920, Philippide semnează în „Viața românească" (an. XII, nr. 7, septembrie, p. 112–115) câteva *Note pe marginea cărților (Pagini în vid: Stephane Mallarmé)* cu o remarcabilă intuiție a contribuției scriitorului francez la definirea limbajului poetic modern. „A numi un lucru înseamnă a suprima trei sferturi din plăcerea poemului care stă în ghicire treptată. A-l sugera, iată visul", spuse Mallarmé. Și acum,

glosele entuziaste ale tânărului său comentator: „Arta lui Mallarmé. Nu deschide porți largi. *Întredeschide.* Drumul pe care ți-l arată nu-l vei cunoaște niciodată. Dar *îl vei bănui* mereu (toate subl. Al. Ph.)". Iar, în continuare, în termeni ce premerg cu aproape o jumătate de secol formulările actuale asupra deschiderii textului și a polisemiei lui necesare: „Din două sensuri pe care ți le oferă, poți alege unul. Dar le poți alege pe amândouă, delaolaltă. Și din împreunarea lor, un al treilea, poate, se va desprinde".

Alături de Mallarmé, Baudelaire concentrează în această perioadă atenția lui Philippide ce-i traduce poemele sau îi relevă, pe struna unei vibrații critice simpatetice, meritul de a fi marcat un moment reprezentativ pentru evoluția poeziei moderne: „Pe de altă parte, Baudelaire, din pricina originalității lui (care nu stă *numai* în constatarea de *noi* rezultate sufletești), prin faptul că a putut *da* un suflet la generații întregi (indiferent dacă a fost falsificat, rău înțeles, prost admirat!), a fost, în opera lui, mai mult decât oricare din moderni, o epocă, *un timp* (toate subl. Al. Ph.), cu evoluție personală și sugerări proprii" *(Charles Baudelaire par Gonzague* de *Reynotà.* „Viața românească", an. XIII, nr. 1, ianuarie 1921, p. 132–133).

Evenimentul ce încheie perioada începuturilor este apariția, în 1922, a volumului *Aur sterp,* întâmpinat cu oarecare răceală de critică, poeziile fiind, totuși, apreciate pentru vigoarea procedeelor aproape picturale" sau pentru (interesant!) „grave însușiri de intelectualizare a emoției".

Prin această din urmă constatare, *Aur sterp* intră în raza de incidență a unei tendințe definitorii pentru structura liricii moderne. Astfel, de la Novalis susținând, în actul poetic, primatul „lucidității reci" la Baudelaire care, foarte aproape de Poe, neagă valoarea, pentru poem, a „sensibilității inimii" („sensibilitatea fanteziei" este cea acceptată căci „poetul e inteligența supremă iar fantezia e cea mai științifică dintre toate facultățile") sau la Paul Valéry pentru care „un poem trebuie să fie o sărbătoare a intelectului" (nu o „prăbușire" a lui cum gândea André Breton și suprarealiștii în genere, determinând nu numai din această cauză reacția polemică a lui Al. Philippide),

deci, de la Novalis la Valéry supunerea emoției, „impresionalitatea deliberată" au echivalat cu un original principiu poetic.

E, poate, prea mult (sau prea devreme) a include *Aur sterp* printre exemplele ilustrative ale principiului invocat, dar semne că Philippide se îndreaptă încă de acum în această direcție sunt nenumărate. Să observăm numai reglarea, în deplină cunoștință de cauză, a motivelor și motivațiilor simboliste, ceea ce dă impresia că multe dintre poeme sunt mai degrabă construite cu o bună cunoaștere a regulilor poeticului decât expresia unei stări sufletești. Distanța între eu și trăirile sale se arată generatoare de tensiune și, ca atare, era de așteptat ca meditații asupra alcătuirii dilematice, deci neliniștitoare, a propriei structuralități să apară de pe acum. Poetul asistă cu o autentică gravitate la procesul înstrăinării de sine („Al meu mi-e sufletul, ori mi-e străin, / Pătruns în mine parcă fără veste?") recunoscând și dificultatea de a mai stăpâni inițiativele vocației poetice, de a-și mai transmite „cântecul" în afară, adică de a mai traduce virtualitatea lirică în act: „Dar cântecul, de l-am știut demult. / Să-l spun acum nu știu, știu să-l ascult. / Nu pot să-l cânt, dar cântă-n mine-acum, / Așa cum apa curge leneș, sau cum / Clipește-o stea, ori șerpuiește-un drum".

Reușita volumului stă în felul în care poetul gândește lumea sub zodia unor inefabile corespondențe, cu o prioritate a muzicalului ce devine un adevărat ax ordonator al universului. În *Muzică,* razele lunii sunt „strune" vibrând atât de melodios și de intens încât totul se animă la o altă viață, evident, cu o altă rezonanță: „Fiori albaștri curg de-a lungul strunei, / În muzica surâsurilor lunei. / Fereastra ondulează ca o apă / Când razele într-însa se îngroapă; / Din mobile tăcerea se desprinde; / Covorul, ca un lac de fulgi, întinde / Înmărmurite valuri albăstrii; / Fulgi albi, ușori, se prind de draperii, / O, vis, și draperiile sunt pline / De somnul mătăsos al lunei pline". Se găsește aici o imagine profund caracteristică pentru momentul literar al debutului lui Al. Philippide, imagine comentată, de altfel, de Tudor Vianu cu prilejul definirii metaforei simbolice, adică a figurii întemeiată pe o comparație între o „impresie dată și una rămasă vagă și, ca atare, cu neputință de formulat printr-un termen univoc și precis". „Muzica surâsurilor lunei"

este una dintre aceste metafore întrucât presupune „neapărat o comparație, dar una care include ca un termen neexprimat și cu neputință de formulat un anumit aspect sensibil al lunii, pe care îl ghicim în perspectivele nelimitate ale acestor metafore, fără să-l putem formula vreodată. Metafora simbolică sau infinită este, din această cauză, aceea care mijlocește lucrarea cea mai productivă a imaginației și aceea care produce, prin nedeterminarea ei sugestivă, starea poetică prin excelență" *(Problemele metaforei).*

Dar nu numai prin încrederea (literară) în primatul sugestiei și în elocvența vagului se așează Philippide în filiația poeților ce puseseră cu câteva decenii în urmă primele pietre la temelia edificării spiritului modern, ci și prin atracția, irezistibilă se pare, pentru acele figuri ale limbajului pe care teoreticienii de azi le includ în grupul „categoriilor negative", determinantul trebuind să fie înțeles în sens definitoriu, nu depreciativ. În *Aur sterp,* începând cu titlul, lista lor este simptomatic de extinsă. „Văzduhul gol", „raze crepusculare", „lacrimi mari de întuneric". „noapte oarbă", „cântec fără grai", „începutul veșnic ne-nceput" „clipe moarte". „stele stinse". „falduri de tăcere", „și soarele e mort – demult", „pe drumuri care vin din Nicăieri", „bătrânul soare orb", „pastel pustiu", „visurile noastre goale", „stele de păcură", „stele care n-au să mai răsară", „păstrăm în noi talazuri mari de scrum", „tăcerea cu aripile de scrum" sunt fragmente dintr-o lume pe cerul căreia se profilează doar „lumina aurului sterp pe veci" ca un „soare alb cu raze reci / Peste ghețarii de odinioară" *(Osânda fulgerului).*

În *Cântecul câtorva,* poemă înscrisă pe prima filă din *Aur sterp,* poetul dorea, pe un ton patetic și exploziv, năruirea vechiului. E mai degrabă un program teoretic decât reflexul unei combustii interioare, căci volumul nu va urma această direcție, dimpotrivă, aplecarea spre exterior va fi înlocuită cu accesul spre interioritate pentru ca motivul negației și, deci, al năruirii să primească sub acest orizont alte dimensiuni. De la imnul solar din *Cântecul câtorva,* se ajunge la *Cântecul Nimănui* adresat „zeului necunoscut" cu incantații ce evocă dilemele psalmilor arghezieni, apologie a negației totale, pustiind înalturile dar și sufletul care, după înmormântarea

„belșugului de vis“, nu-și mai poate alege ca ideal decât Nimicul: „Mi-e sufletul o năruire de statui. / Le-aud cum cad, fărâmă cu fărâmă. / Vecii de vis în mine se dărâmă, / Făclii aprinse-n templul Nimănui! / / Sătul de-avântul van, de visul mic, / Îmi voi ciopli statuie din Nimic, / Gândind la cei ce inima în două / Și-au frânt-o, și ne-au dat din ea și nouă / – La cei cu zâmbet bun de mucenic, / Ce-au plămădit din soare pâine nouă. / / Mormânt adânc belșugului de vis, / Prăpăstii largi în mine s-au deschis. / Făclii aprinse-n templul Nimănui, / Vecii de vis în mine se dărâmă. / Le-aud cum cad fărâmă cu fărâmă. / / Mi-e sufletul o năruire de statui“.

Pentru ca *Îndemnul la drum,* ultima poemă din *Aur sterp,* să ducă o asemenea trăire la ultimele consecințe: „Rămâi cu bine, suflete stingher. / Și-ascute timpul coasa lângă tine“.

DUPĂ DOUĂ DECENII, nuvela *Floarea din prăpastie* cutreieră aceeași desnădăjduită geografie a înstrăinării de sine. Funcționar model și soț resemnat a trăi cu supunere sub tirania unei soții voluntare, Ștefan Budu acoperă totul, de la gestul mărunt cotidian la marele ideal, cu pasta lipsită de orice nuanță a banalității. Cum zilele îi sunt măsurate de un ceasornic „cu ceasuri fixe de muncă și odihnă, cu distracții prevăzute și periodice“, existența devine o „apă moartă“, a cărei transparență „stagnantă“ nu poate ascunde nimic neliniștilor. Între evenimentele, deteriorate, de altfel, prin repetiție fără surprize, ale vieții acestui bărbat matur nu există nici o cale, cât de firavă, de comunicație, Budu însuși clasându-le în „compartimente“ a căror integritate este păzită „cu grijă“, așa încât posibilitatea asociațiilor sau evoluțiilor imprevizibile este cu desăvârșire exclusă. Nu e însă greu de văzut că bine construita seninătate exterioară e continuu subminată de vertijul absorbant al vidului interior. „Pozitivistul convins“ vorbește numai în fraze birocratice, trăiește fericit „în respectul ierarhiei“, alungând de la sine orice ar tulbura sau ar putea tulbura oglinda opacă dar liniștită a mlaștinei care îl acaparează clipă de clipă. Dar iată că acest om pentru care singurătatea era cea mai cumplită dintre pedepse, căci mintea sa „puțin imaginativă“, de asemenea

lipsa oricărei înclinații spre „meditație abstractă și cercetare interioară" făceau insuportabil, de neconceput dialogul cu sine, iată că acest om este brusc invadat de forțe necunoscute, cotropitoare. Așa că el, cel care nu visase niciodată, mai mult chiar nu putuse înțelege că cineva „poate să viseze", ajunge să trăiască cu uimire dar și cu „o oboseală dulce", ce-i produce o extraordinară plăcere, experiența primul vis din întreaga sa viață. A doua zi, în diurn, realitatea pare cu totul alta, nuanțe neobservate până atunci devin semnificative iar proporțiile și relațiile dintre evenimente sau oameni sunt total schimbate. Repetarea visului îi dă însă senzația bolii („visul ca boală", iată propunerea lui Ștefan Budu) căci tulburarea psihică este atât de intensă, încât întreaga ființă îi este afectată. Inutile încercările disperate de autoliniștire, căci vis după vis, zbuciumul sufletesc este tot mai intens. „Cu o asemenea activitate sufletească (extraordinară pentru el)", eroul devine brusc conștient de intensitatea propriilor trăiri. Centrul universului său nu mai este reprezentat printr-un stabil punct de referință, ci este de găsit pretutindeni sau nicăieri, valurile de adevăr și fals glisează într-o definitivă ambiguizare nemaidând posibilitatea unor tranșante hotărâri. Clasica întrebare romantică: „oare eu sunt cel care visează în timpul nopții?" începe să fie și întrebarea eroului nostru, căci „Budu cel din vis rostea niște vorbe și săvârșea niște fapte la care Budu cel din viața reală nu se gândise niciodată". Ca atare, el nu se mai mulțumește să viețuiască („automatic"), ci să trăiască, să-și gândească existența, „ochiul dinăuntru, închis de atâta vreme, adormit de monotonia dulce" deschizându-se „cercetător și critic". Acest om care nu visase niciodată, caz – consideră Philippide – tot atât de uimitor și terifiant ca omul care și-a pierdut umbra, acest om care avusese până la apariția ispitei visului și ispitei iubirii „un gest interior de apărare împotriva misterului" se cufundă cu patos în noua sa stare. „Fațada rămâne deocamdată intactă", dar Budu abia își poate stăpâni vârtejurile sufletești, sonorul vuiet al „furtunii dinăuntru". El experimentează, în fond, urmările, cu rază lungă de acțiune, ale „revărsării visului în viața reală" de care vorbea Nerval ca și marea revelație a eroilor lui Jeans Paul: în vis, „eul meu se văzuse pe el însuși pentru prima oară și pentru

totdeauna". Greu de rezistat atâtor presiuni. Astfel că, urmărit continuu de imagini din visele sale nocturne, obsedat de „dramatica întâlnire cu sine însuși", robit și de chinuitoarea pasiune pentru o aventurieră frumoasă, anonimul funcționar bucureștean vede cum starea de ordine, ce părea a-i fi caracteristică, este dinamitată și anarhia, dezordinea generală îl antrenează într-un vârtej al cărui tumult este prea puternic. Neadaptat noului mecanism existențial, Ștefan Budu îi cade victimă, victimă inocentă, plătind cu viața dreptul la iubire și îndoială.

„Ceea ce se oglindește în sufletul omenesc – nota Victor Hugo – e mai amețitor decât văzut direct. [...] Aplecându-ne spiritul peste acest abis, întrezărim aici, undeva în adânc, ca într-o prăpastie, într-un cerc îngust, întreaga imensitate a lumii." Ca și imensitatea iluziei, „floare" pentru unii de neatins. *Floarea din prăpastie,* cum crede și Al. Philippide.

Într-o *Pledoarie pentru nuvelă* (articol de 1935), scriitorul gândea epicul ca fiind structurat de marea lege a poeticului, legea sugestiei: „Nuvela cere calități de concentrare, de măsură și de stăpânire a efectelor. Tehnica ei este bazată pe eliminare și alegere. Totul e să sugerezi cu amănunte puține cât mai multă viață. A sugera este întotdeauna mai greu decât a spune".

Demonstrând incontestabile virtuți de focalizare a fascicolului epic, *Floarea din prăpastie* reflectă, însă, mai degrabă, interesul eseistului (și scriitorului) Philippide, interes de sorginte flaubertiană, pentru „sobrietate și observație, supunere la obiect și desprindere din sine însuși". În prim plan se plasează „meșteșugul artistic" („un meșteșug bazat pe inteligență și nu numai pe instinct") ca și virtuțile „întâmplării pure".

Revenind după patru decenii, în 1975, în *Prefața* la ediția de *Scrieri* asupra acelorași probleme, Philippide crede că atât *Floarea din prăpastie* cât și *Îmbrățișarea mortului,* o altă nuvelă a sa, sunt exemple nu de proză fantastică („Fantastic înseamnă ceva ce iese din realitate, din verosimil, din posibil și nu e explicat prin cauze naturale"), ci de proză enigmatică: „Enigmaticul ațâță curiozitatea și lasă loc unei explicații posibile în minte cititorului, acesta își formează, îndemnat de

formează, îndemnat de întâmplările nuvelei, o certitudine (sau o cvasicertitudine, literatura nu e știința!) ori preferă, la imboldul acelorași întâmplări povestite, o ușoară incertitudine, plăcută pentru că îl face să mediteze și să viseze".

Aburul sugestiei și rigoarea certitudinii, visul declanșator de ficțiuni și ficțiunea capabilă a întreține nelimitate reverii, se privesc, astfel, într-o eternă răsfrângere de oglinzi paralele.

NU PENTRU A ÎNCERCA o reevaluare (sau evaluare) a literaturii lui Al. Philippide prin prisma formulărilor sale teoretice ne oprim, pentru scurt timp, asupra studiilor și eseurilor scriitorului. Aproape niciodată incidente, principiul poetic existent *în text* și principiul poetic expus *în afara textului* se află într-o relație de inefabilă corespondență, mai ales în cazul unor autori, cum este și Al. Philippide, care nu izolează (după modelul „transparent / refractar" din demonstrațiile maioresciene) actul creației de cel al criticii. Considerându-le tacit ca vocații complementare ale personalității artistice, Philippide gândea, astfel, la fel cu unul dintre marii săi contemporani, G. Călinescu. Încă din 1927, în *Critică și creație,* acesta nuanța repartiția dihotomică pe „specialități", observând că artistul nu vede doar sintetic (compact), iar criticul nu vede doar analitic (schematic), ci că în realitate: „momentul esențial al activității critice este tot sintetic și consistă în emoția imediată, anticipantă a verdictului vremii".

Tot astfel, poetul *Stâncilor fulgerate* consideră că „jocul înalt și dezinteresat al ideilor" ocupă un loc însemnat în orice mișcare a psihicului uman, deci și la nivelul fenomenului literar, întemeiat pe „nevoia de cunoaștere a lumii și a vieții, cu ajutorul și prin mijlocirea *sensibilității inteligente*" (subl. n.) și pe „aspirația către frumos cu presimțirile de bucurie spirituală pe care această aspirație le nutrește".

Experimentând propriile opinii, Philippide scrie poezie și studii despre poezie, meditația asupra literarului luminând nu numai liniile portretului său interior, ci fiind și un capitol, de primă importanță, din procesul afirmării conștiinței poetice moderne în țara noastră.

Tezele sale merită a fi bine cunoscute. Arta nu este, evident, reproducere, „copie“, ci transfigurare. Adevărata dimensiune a operei este cea de adâncime și dacă Vianu vedea într-un vers eminescian „un abis fără fund“, Philippide consideră că, de exemplu, opera lui Shakespeare este „un tezaur fără fund“, univers ilimitat-simbolic. De peste trei secole „omenirea a tot cules din el și nu numai că tezaurul n-a secat, dar e tot așa de bogat ca la început. Oricâtă apă ai scoate din ocean, tot ocean rămâne“ *(Deschidere cu Shakespeare,* 1956)

Gândirea poetică, generatoare de somptuoase viziuni, nu se ghidează după legile raționalității științifice sau a celei comune. Logica sa este alta, derivând din acea „mișcare a minții“ care caută și găsește în realitate, trecând peste orânduiala obișnuită a lucrurilor, apropieri și afinități sau deosebiri și contraste care uimesc și dau sentimentul frumuseții“ *(Despre poezia română dintre 1920 și 1940 în raport cu poezia europeană, 1965).* Este vorba, deci de o reclădire a realului pe baza „descompunerii“ acestuia – cum ar fi spus Baudelaire – și a reîmbinării elementelor după „reguli“ noi, într-o lume nouă dominată de foșnetul infinit al profundelor corespondențe accesibile doar minții de poet.

Principiul construcției și „atracția invizibilului“ (a misterului) definesc, după Philippide, cunoașterea poetică, ce se aplică unei „zone“ cu totul neobișnuită la prima vedere, o „zonă“ unde „visul nu e niciodată vis și realitatea nu e niciodată întreagă și limpede“, o „zonă“ unde „visul și realitatea se amestecă, se întretaie, merg alături, pătrund unul în altul și se împacă un timp, pentru ca din nou să se despartă, însă fiecare din ele păstrând amintirea celuilalt *(Franz Kafka și singurătatea în mijlocul mulțimii,* 1937). Să fie aici, à rebours, o reevaluare de maturitate a binecunoscutelor formulări, la care tânărul Philippide privise cu destulă severitate, și anume cele ale suprarealistului André Breton ce crezuse în „fuzionarea pe viitor a acestor două stări, în aparență atât de contradictorii, care sunt visul și realitatea“? Termenii par aceiași, mobilurile și finalitatea demonstrației sunt, însă, altele.

Conturul (extraordinar) al acestei „vaste țări poetice“ se regăsește în „cardiograma“ (extraordinară și ea prin semni-

ficație) a drumului interior înscris în slova de foc a fiecărui poem. Acesta nu este suma cuvintelor sau imaginilor sale. Valoarea poeziei este echivalentă cu valoarea expresiei, calitatea primordială a artei, căci, precizează Philippide, ea este o „calitate de fond“. „Când forma este săracă, conținutul oricât de bogat ar fi, rămâne incomunicabil.“ Urmărind în chip necesar natura „adâncă“ a fondului (a se observa cum Philippide se oprește constant în comentariile sale la structurile de profunzime ale operei), expresia nu o poate trăda vreodată. Dacă în timpul lui Boileau limpezimea rațională se referea atât la fond cât și la expresie, „noi, cei de astăzi“ (fraza este tipică pentru orice moment de „modernitate“ din istoria culturii) „credem, în această privință, cu totul altceva“. Și anume – susține cel ce observase la Poe funcția „nedefinitului“, forța unei „atmosfere de puternică imprecizie“ iar la Mallarmé pregnanța acelei „precizii a imprecisului“ – poetul vremurilor moderne urmează o altă cale, de o cu totul altă natură: „Stări obscure de suflet, adânciri în vis, căutări cu porniri și întoarceri pe căile crepusculare ale memoriei, cu alte cuvinte toată acea poezie, nouă mereu, a cunoașterii psihice prin mijlocirea visului și a contemplației nu se poate exprima limpede, ci numai prin aproximații, prin atingeri, prin sugerări și apropieri ciudate, capabile să trezească în cititor fiorul necunoscutului, al misterului și al surprizei... [...] În poezie, nu există obscuritate. Există numai expresie greșită, falsă, nepotrivită, ceea ce dovedește doar că poetul nu e destul de iscusit și adânc. A exprima obscur lucrări limpezi e o greșeală. Însă a exprima obscur, cu vigoare și adâncime, lucruri prin firea lor obscure este un procedeu poetic normal“ *(Însemnări despre valoarea poetică,* 1965).

Oriunde am deschide studiile și eseurile lui Al. Philippide întâlnim marea obsesie a întregii sale creații: „exasperanta nevoie de vis“, nici o clipă echivalentă cu despotismul neverosimilului, la fel de periculos pentru poezie ca și naturalismul fotografic. Artistul supune, nu se lasă supus de fantasmele sale interioare și cum starea fertilă a inteligenței artistice nu este paroxismul, Philippide se vrea stăpân al visului, un „vis treaz“, adevărat fir conducător al poemului rătăcind pe

căile labirintice ale sufletului, vis care – contrar iluziei suprarealiştilor de a „metodiza imprevizibilul, pretenţie mai absurdă decât orice vis!“ – devine sinonim cu principiul modelator al creaţiei. Căci, notează poetul într-una dintre *Consideraţiile confortabile:* „Visul nu poate fi decât o combinaţie a unor elemente deja existente în mintea celui care visează. Numai această combinaţie este nouă. Cu alte cuvinte, visul din somn nu creează nimic. Creează numai visul treaz, meditaţia visătoare, închipuirea conştientă“. Reveria, declanşatoare a fanteziei, dar o reverie bine temperată, iată de ce Philippide elogiază la Valéry asociaţia gândirii poetice cu mecanismul inteligenţei speculative („există, notează tot în *Consideraţii...,* o inteligenţă a sentimentului, a inimii“), iată de ce crede cu fermitate în adevărul că artistul „este mereu conştient de munca pe care o face“, având, astfel, deschis idealul construcţiei şi al duratei.

Teoretician al limbajului poetic, Philippide acordă o vizibilă atenţie procedeelor de organizare a acestuia. Astfel, referindu-se la ceea ce neoretoricienii definesc prin „figuri de sunet“, el vede, pe bună dreptate, că esenţiale nu sunt asociaţiile sonore în sine, ci numai implicarea lor în contextul asociaţiilor semantice sau, cum spunea Valéry, poezia „ca ezitare prelungită între sunet şi înţeles“. Ritmul şi rima, elemente prozodice înalt restrictive sunt, în marea literatură, semnalul originalităţii semantice imutabile: „Impresia adâncă, neştearsă se produce numai când între asonanţele şi rimele necomplete şi gândirea poetică este o corelaţie (nu o simplă asociaţie de suprafaţă!), o corelaţie necesară, fiind aşadar vorba de o expresie ce nu poate fi schimbată, şi nu poate fi schimbată fiindcă ea este cerută de mişcarea gândirii poetice, ca un lucru unic şi de neînlocuit“. Observaţia se verifică pretutindeni şi exemplul eminescian este deseori invocat.

Nu mai puţin, „figurile semantice“ (în primul rând, metafora) sunt analizate dintr-un unghi extrem de actual, observându-se rolul, de importanţă majoră, al distanţei ce separă (şi apropie, conform forţei unificatoare a poeticului) termenii intraţi în relaţie, după principiul asociaţiilor esenţiale: „Corelaţiile presupun afinităţi profunde, de substanţă, de

structură, și ele sunt adevăratul fond din care se alimentează și cu care lucrează gândirea poetică. [...] Cu cât obiectele sunt mai departe unul de altul cu atât metafora e mai neașteptată, mai surprinzătoare, și deci mai frapantă, chiar mai frumoasă" *(Despre poezia română dintre 1920 și 1940, în raport cu poezia europeană,* 1965). Poetul apreciază și el, dimensiunea înalt evocatoare a ceea ce Blaga definea ca „metaforă revelatorie" iar Vianu ca „metaforă simbolică".

Aici, ca și în alte ocazii, Philippide se ferește a da soluții și a rosti decizii definitive. Creator pentru care cinstirea scrisului a reprezentat o normă etică definitorie, el a accentuat adesea că în artă nu există legi „ci numai obișnuințe și deprinderi în cel mai bun caz tradiții". Tradiția, autentificată de timp, este punctul de mare stabilitate al culturii, reper exemplar și tezaur de valori, respectând „firea" unei spiritualități naționale, conștiință de sine a acestei „firi", putând a asimila noutatea autentică pe dimensiunea unei matrice stilistice reprezentative. Trecutul își prelungește structurile în prezent care, la rându-i, reflex dialectic, redimensionează zestrea acumulată pe coordonatele trainice și generatoare de încredere ale construcției în continuare: „Această construcție are o particularitate, o însușire care îi dă o caracteristică adâncă. Tot ce se adaugă nou (și vorbesc aici numai de valorile capabile să rămână) se sprijină pe ceea ce este deja construit. În același timp, ceea ce este deja construit capătă, prin construcțile noi, o trăinicie și mai mare. În modul acesta trecutul, prezentul și viitorul literaturii se înfățișează diferențiate, dar nu antagoniste. Nimic nu se desființează numai prin faptul că se ivesc construcții noi. Se dărâmă de la sine numai ce a fost șubred de la început. Această construcție în continuare este favorabilă lărgirii câmpului de observație și întrebuințării a cât mai multe mijloace de expresie" *(Tradiție și progres în dezvoltarea literaturii,* 1970).

Valorile unei literaturii sunt mereu „controlate și comparate" cu valorile altor literaturi, urmărindu-se reliefarea originalității specific naționale și această concepție este implicată în toate paginile pe care Philippide le-a scris despre scriitorii români sau străini. Cum bogăția informațiilor este impresionantă, dar ea nu rămâne niciodată simplă acoladă bibliografică, perspectiva

relațiilor inter-textuale hrănește și dă farmec paginii critice, din antichitate până în vremurile contemporane, cărțile, situate într-o ordine sincronică, transferându-și marile lor inițiative. Adept al „probei recitirii", Philippide cultivă eseul-palimpsest descoperind dincolo de cărți și de imagini spirala, răscolitoare de timp, clădită din alte cărți și alte imagini.

Dar nu este aceasta și metafora propriei lucrări poetice? Lovit de repedea cascadă a timpului, perdea deloc transparentă în calea cunoașterii totale, poetul se retrage în sine, arheologia sa interioară dovedindu-se de-a dreptul senzațională: „Mi-i sufletul ca unul din aceste / Ciudate manuscripte palimpseste; / Șterg scrisul proaspăt și deodată iese / Alt scris, cu slove ciunte, nențelese. / / O, dac-aș izbuti să le descurc, / La vechile izvoare să mă urc, / Poate-aș găsi-n adâncul lor pitite / Acele lucruri ce n-au fost rostite!" *(O, câte lucruri)*

NU ÎN OARBA UITARE, ci în memorie se afundă, astfel, spiritul neliniștit al poetului, drum interior de atâtea ori reclădit sub palida lumină a unui „ciudat tărâm de seară și de toamnă" în care vremea, imensă „apă stătătoare", nu mai e măsurată de pasul melodios al ornicelor: „Ca melcu-n răsucita lui chilie / M-ascund în falduri de melancolie, / Croindu-mi cum îmi place drumul meu. / Culesul amintirilor începe. / Trecutul își întinde albastrele lui stepe / Învăluite-n negură mereu" *(La marginea de noapte a vieții).* Scânteia prezentului nu poate nicidecum străpunge „veșnicul amurg" al amintirilor și trecutului, „trecutul meu și alte trecuturi mai vechi" care, asemenea unor „continente scufundate / Sub suflet stau necercetate / Cu urme anonime și străvechi" *(Suntem făcuți mai mult din noapte).* „Osândit" a căuta mereu sub „vechea stearpă-ntunecime" comoara unui „gând nemărginit", poetul simte acut primejdiile ce-i amenință temerara inițiativă: „Dar dacă noaptea mă va birui / Și negre avalanșe grele / Din muntele cel mare se vor rostogoli / Și mă vor nărui sub ele?"

De la *Visuri în vuietul vremii* (1939) la *Monolog în Babilon* (1967), „tema" câștigă în amploare și, bineînțeles, în semnificație. Încă din *Peste câteva mii de ani,* iluzia unei continuități a

mesajului poetic nu numai dinspre trecut înspre prezent, ci și de aici înspre viitor dă sens năzuințelor neclintite ale celui care, asemenea „împăratului captiv" în propria sa condiție umană trecătoare, are credința, numai aparent stranie, că gândurile îi vor fi înțelese și recitite deoarece ele sunt scrise „în limba fără țară a visului". Catarg, cu pânze arse de mari incendii interioare, poetul crede că poate depăși, asemenea Păsării Phoenix, inevitabilele sale limite, circumstanțiale, renăscând continuu pentru a transforma în „metal pur" mineralele amintirii... Acum nu mai este vorba numai de inepuizabilele *sale* amintiri, sursă a atâtor altor retrospective poetice, ci și de cele înscrise în nelimitatul spațiu al culturii, spațiu în care Philippide se simte și se vrea implicat întru o mai bună definire și cunoaștere de sine. „Mâna străvezie ca un fum" ce-i bate în fereastra sufletului și a minții este, poate, cea a „glasurilor" îndepărtatei antichități eline, ale evocatorului ev mediu sau al secolului „gândirii libertine". „Călătorind odată prin Virgil", călătorie imaginară într-o lume imaginară, Philippide are revelația timpului „elastic și subtil" al culturii, capabil oricând a proiecta diacronia în sincronie și a da certitudinea unei perpetue contemporaneități, aceasta numai pentru că, miracol real, „C-un fir pe care-l trag din stele / Poeții leagă vremile-ntre ele" *(Ausonius).* Rătăcitor nostalgic prin marea poezie a lumii, „hoinar" prin hățișurile ademenitoare ale paginilor atâtor cărți, Philippide potențează splendoarea stranie, infernală a livrescului ce vorbește, astăzi, modernilor mai deschis ca oricând, „Universul, pe care alții îl numesc bibliotecă..." sunt cuvintele ce deschid nu numai o celebră nuvelă de Borges, ci și un drum al literaturii secolului nostru. În spațiul liric al ultimelor volume de poeme scrise de Al. Philippide plutesc „împietrite" gânduri străvechi, încrustate pentru totdeauna în timp, și se aud fără încetare, sibilinic cântece de sirenă, *Voci ale vechilor poeți:* „Voci ale vechilor poeți, mai clare / Decât sclipirea stelelor pe cer / În nopți de ger, / De mult v-aud venind din depărtare / Până-n ascunsul inimii ungher".

Să amintim că, desigur deloc întâmplător, pagina de manuscris a *Vocilor deschide* ca un suav avertisment ediția definitivă de *Poezii* (din 1976), ediție apărută sub supravegherea autorului.

Umbra de neșters a culturii subjugă definitiv prezentul supus nemiloasei deveniri, transformând efemerul în durată: „Trăim o bună parte din viață printre morți. / / Citim în cărți poeme de-o mie de ani spuse / Și muzici ascultăm, demult compuse, / Și-n vis vorbim cu vechi prieteni morți: / E-o lume, de neant înconjurată, / Care prin moarte-și capătă durată / Și ființează-n noi prin neființă“ *(În nemiloasa devenire)*.

A trăi și a gândi sub zodia culturii, iată un ideal dintre cele mai angajate fără de care starea poeziei lui Al. Philippide nu poate fi înțeleasă.

Nu este, însă, singura metaforă obsedantă a cărților poetului. Căci voluptatea cufundării în timpul infinit al culturii are aceeași finalitate cu cea a cufundării în sine și așa ne explicăm de ce contemporaneizarea silită a poeziei („Silită poezie-a vremii noastre / Într-adevăr prea mult a vremii noastre / Și prea puțin a vremurilor toate“) este respinsă în favoarea răsfoirii „vechilor atlase“ ce, sigure, pot deschide căi spre „zările miraculoase“, spuse „tărâmul țărilor necercetate“ și spre acele „Mari spații albe / Pe harta sufletului meu din acest an“ *(Promontoriu)*.

Stânci fulgerate (1930) este volumul unei crize sufletești, poetul recunoscându-și ca stea polară a destinului său contrastul, tensiunea, învolburarea violentă. Sufletul îi este în același timp „aspru“, „mineral“ dar și „aerian“, „cu nostalgii de vid“ și cu cât presiunea materialității crește, cu atât mai mult este întreținută flacăra idealității: „Fulg de nemărginire în coajă de pământ, / În inimă port dorul pustiilor senine. / Când clipa pământeană apasă greu pe gând / Desfășur albul viscol al stelelor din mine“ *(Frontispiciu)*.

Neliniștea este întreținută din afară, dar mai patetică este chiar voința poetului de a-și pune la încercare propriile puteri, experimentând asupra sieși, cu luciditate și nepăsare, efectele tulburării sensibilității: „Mi-am tulburat fântânile-ntr-adins / Pe care le săpasem ani de-a rândul, / Și-n suflet ruguri roșii mi-am aprins: / / În văgăuna mea când stau la pândă / Să-mi fie roșii focuri de osândă“ *(Elegie)*.

În *Schiță pentru un autoportret,* lumea este închisă (nu redusă) între granițele sensibilității poetice, explorând inepui-

zabilul raport dintre unu și multiplu: „Trăiesc în mine ca o pădure-n mii de frunze, / Ca vântu-n mii de fire de nisip". Zăgăzuind mari impulsuri, ce-i tulbură, parcă „într-adins" fântânile adânci din suflet, scriitorul explorează, asemenea atâtora dintre confinii și contemporanii săi spirituali, vastul teritoriu al singurătății și înstrăinării ce atinge, în *Comentarii,* dimensiunea exilului privit cu sarcastică detașare: „Am început să mă despart de mine. / Mă simt mai liniștit. E frig. Afară / Nu știi, e toamnă ori e primăvară. / Iar plouă? Nu. E vânt pe străzi. – E bine / C-am început să mă despart de mine. / / M-am săturat de mine până-n gât. / Privesc în suflet – casc – și mi-i urât. / Mă plimb prin mine ca un exilat, / Și mă cutreier iar în lung și-n lat, / Și caut iar și caut iar, și știu / Că nimeni nu-i – și fluier a pustiu".

Tema se adâncește în *Visuri în vuietul vremii* (1939), volum în care tensiunea poetică nu mai irumpe nestăvilit în afară, ci este filtrată de pânzele unduioase ale unei maturități lirice în plină afirmare. Cu *Visurile,* putem considera că „formula" Philippide s-a constituit, următoarele cărți de poeme aducând prețioase nuanțe și cizelări ale expresiei, dar nu modificări fundamentale.

Elegia evoluează pe drumul ce duce *În marile singurătăți.* Aici sălășluiesc deopotrivă eul empiric și eul creator dar întâlnirea lor este mereu amânată: „În marile singurătăți din mine / Aud de mult un cântec. Dar e cântec / Ceva ce nu se poate auzi / Decât cu urechea sufletului: Sunete stinse, susur de astre, / Vârtej de vis și amintiri de vânturi, / Sonoră-nchipuire ce poate fi lumină, / Prezență care-nlătură cuvântul? Încercările eului empiric de a-și cunoaște alter-egoul fără nume sunt mereu supuse eșecului. „Tainicul cântăreț" este de negăsit și de câte ori poetul a încercat să-l caute urcând în „luntrea somnului" și navigând „pe mările tăcerii dinăuntru", de tot atâtea ori a fost azvârlit din nou „Pe țărmul vieții zilnice și treze, / Naufragiat al somnului".

Neliniștea devine acută în momentul în care ea se extinde nu doar asupra biografiei omului, ci și a biografiei creatorului Philippide, acesta din urmă întrebându-se dacă mai poate stăpâni în totalitate forțele-i lirice și dacă mai are mijloace a le

exprima în afară. Altfel spus, dilema ce se profilează vizează chiar statutul poeticului ce trebuie a-și găsi o întrupare verbală și pentru aceasta are de optat între modelul comunicării uzuale („zgomotoasa plasă de vorbe efemere“) și contrariul ei, limbajul „spălat“ de „zgura vorbelor, amară“, un limbaj cu adevărat nou și original, adică limbajul poetic. Este și opțiunea lui Al. Philippide: doar prin poezie pot fi învinse limitele, conjuncturile trecătoare și se poate împlini destinul creator: „M-atârn de tine, Poezie, / Ca un copil de poala mumii, / Să trec cu tine puntea humii / Spre insula de veșnicie / La capătul de dincolo al lumii“ *(M-atârn de tine, Poezie)*.

Marea întrebare a *Visurilor* este, în fond, dacă menirea poetică își găsește firești împliniri „În limpezimea unei statornice amiezi / Cu zări strălucitoare și cer uscat de vară“, adică în orizontul unui prezent etern sau, dimpotrivă, în vârtejul apelor trecutului, acolo unde „Visurile tale clipesc în amintire / Ca stele văzute în funduri de fântâni“ *(Cântec de amiază)*.

Adică, din nou și acum, poetul nu se poate decide a se afilia definitiv cunoscutei sale mișcări retractile (coborârea în sine, în amintiri, în vis) sau a asculta de impulsul înaintării în afară, al ieșirii în întâmpinarea noului, timpului necunoscut. Deși cea dintâi tendință este prioritară în *Visuri,* ca și în *Aur sterp* sau *Stânci fulgerate,* cea de a doua este, totuși, anunțată prin *poeme* prescum *O întâlnire ciudată* sau *Cântec din anii blestemați*.

Ne aflăm în fața, poate, a celei mai caracteristice „teme“ din poezia lui Al. Philippide, punctul înalt al volumelor *Monolog în Babilon* (1967) și *Vis și căutare* (1979), tema călătoriei. După lectura a numai câteva poeme ne dăm imediat seama că termenul este în mică măsură adecvat, călătoria fiind mai degrabă viziune, cu bogate și neliniștitoare accente.

În primul rând, priveliștile. Ele au o extrem de originală înfățișare, prin starea lor ne-naturală, părând mai degrabă construcții alegorice ale imaginarului decât peisaje. În *O întâlnire ciudată,* câmpia împrejmuită de dealuri galbene de lut este pustie și stearpă. Deasupra se cerne o lumină „lâncedă și albă“ iar pe lângă drum se înalță brusturi, cucută, ciumăfaie și alte „buruieni otrăvicioase“, rămase, parcă, după arhaice molimi, cutremure și urgii. În *Tainicul țel* (din *Monolog în*

Babilon), decorul este format dintr-un „vălmăşag imens de scări", scări de lemn, de marmoră, de lut, de fier, acoperind haotic cerul şi orizontul fără a duce, însă, nicăieri. Alături, la mică distanţă, o vâlcea edenică plină de lunci, crânguri şi grădini printre care şerpuieşte o zveltă alee, străjuită de mari şi albe coloane, având, însă, în vârf, „ca nişte sperietori", capete de oameni vii: „Şi ce pocite chipuri! Strâmbe guri, / Tumefiate buze, nasuri roase, / Obraji cu negi cât nişte nuci, frunţi joase, / Ochi storşi, urechi pleoştite, tot figuri / Dintr-un muzeu de monştri parcă scoase". În *Pe un papirus,* tărâmul descoperit la capătul unei „lungi călătorii ciudate" este de o somptuoasă, calmă frumuseţe dar oamenii ce îl populează au chipurile marcate „de-o sălbatecă tristeţe" iar în ochi o „cruntă deznădăjduire". Ei refuză a vorbi şi cu „feţele-mpietrite" de o suferinţă fără leac. „Cum mă vedeau, din depărtare, / Cu mâna-mi făcea semn să tac, / Temându-se de vreo-ntrebare". În *Alai,* pe „tărâmul de glod şi de fum / Bătut de vânturi şi uitat de soare", însoţitorii îi sunt oameni în lanţuri şi cătuşe, înaintând tăcuţi, cu „chipurile parcă înmuiate-n scrum". În *Prin nişte locuri rele,* „ciudatul oraş", o încâlceală de clădiri ciclopice, „sucite-arhitecturi arborescente", este traversat de o mulţime amorfă, un furnicar în care nu se poate distinge nici o individualitate: „Parc-ar fi fost o mare vietate, / Ca mugurii aceluiaşi polip, / Un trup în mii de trupuri îmbinate / Şi-n mii şi mii de feţe-acelaşi chip". În *Legenda,* „Decolorată ca o zugrăveală / Pe un perete prins de umezeală, / Priveliştea se ofilea-n azur", ochii abia pot distinge pe un tăpşan „o adunare cam ciudată" care privită mai de aproape se dovedeşte a fi o grămadă de clopote. Nici munţii nu au un aspect mai liniştitor, fiind cutreieraţi, de făpturi „Cu-nceţoşate chipuri şi trupuri deşirate", căţărându-se pe steiuri şi refugiindu-se în văgăuni, amestecate într-o hăituială „Ca nişte păsări care adulmecă furtuni" *(Întâlnire în munţi).* Iar apele foşnitoare au un mal însorit, împodobit cu statui şi columne, iar celălalt înecat în ceaţă şi bântuit de îngheţate vânturi. În sfârşit, *Viziune* (din *Vis şi căutare*) plasează în obişnuitul, acum, peisaj antinomic vechea temă a luptei dintre *eu* şi *celălalt.* Despărţiţi de „Un zid gigantic de sticlă, vast cât zarea, / Un munte de cristal,

nemărginit“, cei doi trăiesc claustrați în două tărâmuri net diferite. De o parte (de partea *eului*) este piatră seacă, nisip, pustiu sterp și crunt, un cer galben și murdar cu zarea învăluită în ceață vânătă, dincolo (de partea *celuilalt*) „e primăvară paradiziacă“, cerul e adânc și clar, văzduhul străbătut de un „vânt albastru“, lumina caldă dezvăluind imaginea unui „tărâm miraculos“ în care visul și realitatea se confruntă cu precizia și imprecizia pe care am mai aflat-o în opera și în gândirea poetică a lui Al. Philippide: „Ciudat tărâm! În el s-au adunat / Zeci de priveliști de odinioară, / Pe care le-am văzut sau le-am visat / Și care-acum trăiesc a doua oară / Și-n fața mea se schimbă ne-ncetat“. Bariera transparentă a muntelui de cristal nu va putea amâna, însă, prea mult inevitabila confruntare, ce scapă de sub controlul *eului,* învins sigur, fără drept de apel: „Și-atunci tot dorul meu de bucurie / Se spulberă și se distramă, / Și-această dureroasă feerie / Mi-aduce o mâhnire, și mi-e teamă / Că-n clipa când omul ce sunt cu-adevărat / Se va-ntâlni cu celălalt eu însumi, / Ispititor, puternic, adânc, nemăsurat, / Acesta-n lupta care se va-ncinge / Între-amândoi, în mine, va învinge...“

În astfel de lumi, călătoriile modernului Odiseu sunt marcate de ispite, curse primejdioase, neașteptate întâlniri și nu o dată, dincolo de lumina insuportabilă, egală, a soarelui alb se ghicesc umbre malefice. Ecoul lor este cu atât mai penetrant cu cât călătoria se desfășoară în singurătate, poetul neavând o călăuză, în cel mai bun caz, în *Râul fără poduri,* simțind îndemnurile unui prieten, ce nu e însă o „făptură“ ci doar o „prezență“. Excepție, splendida poemă *Palatul* (din *Vis și căutare*) unde hățișurile pădurii sunt traversate alături de iubită.

Rătăcirile, kafkiene parcă, se opresc mereu în fața necunoscutului, dar instrumentele adecvate a-l elucida nu se află la îndemână. Țelul se depărtează morganic așa că „alungat“ și „chemat“ totodată de lumea în care a intrat, animat de teama de a ști, dar și de dorința de a cunoaște, poetul rămâne mereu cu un pas în afara careului magic al enigmei și deși întrebările persistă, „secretul negurii“ e de nepătruns. Recitind poemele amintite, găsim aproape pretutindeni aceeași abandonare a investigațiilor. „Captiv“ al angoasantelor priveliști dar și al propriei singurătăți,

poetul face mereu calea întoarsă „fugind mereu de mine însumi / Și întâlnindu-mă mereu în cale". Visul căutat e cu neputință de găsit, transcendentul niciodată atins așa că singurele care rămân neschimbate, dimpotrivă se amplifică, sunt neliniștile creatorului.

O singură drumeție se dovedește a fi benefică, neamenințată de nici o primejdie. Este călătoria, înnobilând spiritul și liniștind sufletul, în timpul etern al culturii, unde, coborând pe treptele hexametrilor „fără moarte", poetul se bucură a depăna „viitoare amintiri" cu marii săi prieteni din cărți și istorie.

Ar mai fi o soluție. Cea din poema *Vis și căutare,* datată 1978. În loc a colinda printre stele, cosmofantezii și amăgiri, „Mai bine să ne-ntoarcem pe pământ / Și părăsind călătoria-n vid, / Să cultivăm grădina lui Candid, / Lăsând închipuirea să măsoare / Iluzia-n continuă mișcare / A țelurilor drumurilor lungi, / La care să visezi, să nu ajungi... / Și poate-aici s-ar întâmpla să fie / Și mult râvnita poezie / Ispititoare – / Căci totul este vis și căutare".

Altfel spus, dezlegarea eternelor *Secrete și mistere* (simptomatică această ambiguitate sinonimică!) este accesibilă prin construcție și poezie, concepte de care am avut prilejul a vorbi: „Dar ce să dezlegăm? Doar totul piere / În timpul fără sens, fără-ncheiere. / Ajunși în lună n-am găsit decât / Un plat pustiu, sărac, steril, urât. / O să ajungem oare și la stele, / Cu gândul să descoperim în ele / Secretul universului și-al vieții? / / Da-n stele nu ajung decât poeții".

În *Poarta de corn,* al cărei moto din *Eneida* („Sunt două porți ale Somnului, din care una e de corn; pe acolo ies cu ușurință umbrele adevărate") ne recheamă în memorie gândul lui Nerval („Visul e a doua viață. N-am putut pătrunde fără să mă cutremur pe aceste porți de fildeș sau de corn care ne despart de lumea nevăzută"), Al. Philippide încrustează datele principiului său poetic: „Pe coarde vechi un sunet nou să-ncerc, / S-ajung la zona timpului în cerc, / Să intru iarăși în eternitate / Pe poarta viselor adevărate".

Ajungem din nou la o invariantă a universului liric edificat din *Aur sterp* spre *Vis și căutare.* Gândind visul nu ca pe o temă, ci ca pe un pivot al creației sale, Philippide își manifestă

atașamentul față de romantism nu în (sau nu numai în) accepțiunea sa de curent literar localizabil în timp și spațiu, ci în accepțiunea sa tipologică, de tendință fundamentală a artei de pretutindeni și de totdeauna.

Discuții literare desfășurate după 1930, în care va interveni și poetul *Visurilor în vuietul vremii,* urmăresc definirea conceptului. În *Romantismul ca stare de spirit,* astfel, Tudor Vianu înțelege romantismul nu ca mișcare istorică ci ca structură permanentă a spiritului omenesc, fiind, în raport cu dominanta clasică, definită prin predilecția pentru temporalitate, prin atenția acordată lumii ca devenire, prin interesul pentru artele succesiunii, dintre care muzica este categoria supremă. După numai câțiva ani, glasul lui Philippide se ridică *În apărarea romantismului,* pentru ca în *Romantismul permanent,* teoria să fie pe larg reluată: „Înainte de a fi o mișcare literară, romantismul este un mod de viață sufletească", exprimând una dintre marile tendințe ale spiritualității omenești adică „adâncirea, pe calea visului și a contemplației, în lumea dinăuntru". Spre deosebire de spiritul realist, cel romantic este atras de propria lume, are nostalgia chinuitoare a altei vieți, simțindu-se, în consecință, exilat în viața de toate zilele. Primordială este înclinarea spre vis și, prin el, spre poetic. Iată de ce „dacă aceste considerațiuni corespund adevărului, atunci trebuie să afirmăm că un artist este întotdeauna mai mult sau mai puțin romantic în momentul creației".

Romantice sunt, în acest sens, și visurile și căutările poetului Al. Philippide.

ANTOANETA TĂNĂSESCU

TABEL CRONOLOGIC [1]

1900 20 martie / 1 aprilie. *Se naște, la Iași, Alexandru A. Philippide, fiul lui Alexandru (1859–1933) și al Lucreției (n. Nemțeanu, 1880–1933). Tatăl, „cel mai bun profesor pe care l-am avut", a exercitat o influență decisivă asupra viitorului poet. „Cred că am moștenit de la tatăl meu un oarecare spirit științific, care de obicei se conciliază greu cu poezia. Toată viața mea am încercat să împac aceste două însușiri, aceste două atitudini. Nu știu dacă am reușit sau nu, dar rezultatul este, pe de o parte, poezia – care n-a fost, cred, o simplă efuziune lirică, inconștientă, nestăpânită de mine – și, pe de altă parte, studiile literare pe care le-am început cam o dată cu poezia. [...] Tatăl meu tradusese și el în tinerețe din Horațiu, în ritmuri originale, dar mai târziu, preocupat și pasionat – pentru că știința era la el o adevărată pasiune –, a lăsat poezia deoparte, afectând chiar, câteodată, un ușor dispreț, o ușoară îngăduință cam ironică față de ea, ceea ce era, cred eu, o atitudine mai mult voită decât adânc simțită de el" (12). Profesorul A. Philippide s-a născut la Bârlad, la 1 mai 1859. În 1881 își ia licența în litere la Universitatea din Iași, este, apoi, bibliotecar la*

---

[1] Pentru redactarea acestui *Tabel cronologic* au fost cercetate numeroase surse, dintre care cităm, în continuare, pe cele mai importante:

I. CONFESIUNI ALE SCRIITORULUI

1. *Cărțile copilăriei* (text datat decembrie 1936), în *Scrieri, Studii și eseuri,* III, Ed. Minerva, București, p. 343–345.
2. *„Vocația mea poetică s-a ivit la 14 ani..."*, „Manuscriptum", an. I, nr. 1, 1970, p. 7–10.

Biblioteca Centrală (post în care va fi urmat de Eminescu). După moartea lui Al. Lambrior, ocupă, în 1884, prin concurs, Catedra de limbă română la Liceul Național din Iași. Frecventează cercul Junimii. În 1888 scrie o Introducere în istoria limbii și literaturii române. *Pleacă pentru doi ani la Universitatea din Halle. În 1893 este profesor suplinitor la Catedra de filologie română a Universității din Iași, în 1896, profesor titular. Publică* Principii de istoria limbii *(1894) și* o Gramatică elementară a limbii române *(1897). Membru corespondent al Academiei în 1898, membru titular în 1900. Timp de opt ani (1897–1905) lucrează la* Dicționarul limbii române, *inițiat de Academie, redactând, pe baza unui impresionant material de specialitate, literele A–D. „Pentru elaborarea acestei opere, la care în cele din urmă a trebuit să renunțe, Philippide și-a concentrat toată puterea lui de muncă, ducând viață de schimnic, întrerupând în chip radical orice agrement al vieții și orice relație socială. În al doilea rând puterile lui spirituale au mai fost consumate și de cursul său universitar, pe care îl ținea copios și cu o rară punctualitate" (22). În 1906, face parte din grupul de fondatori ai „Vieții românești", în fotografiile de epocă putând fi deoscoperit, între C. Stere și N. Gane și alături de G. Ibrăileanu și Paul Bujor, un bărbat „scund, cu capul mic și rotund, cu figura brăzdată de mustăți exagerat de lungi, depășind, stufoase, ovalul feței. Stă sprijinit în baston, în poziția degajată a unui păstor ce se odihnește. [...] Oameni ca*

---

3. *Câteva amintiri fără urmare, Considerații confortabile,* II, Ed. Eminescu, București, 1972, p. 289–298.
4. *B. Fundoianu – schiță de portret din amintire* (text datat noiembrie 1973), în *Scrieri. Studii și eseuri,* IV, Ed. Minerva, București, 1978, p. 442–446.
5. *Călinescu* (text datat iunie 1974), în *Scrieri, Studii și eseuri,* IV, Ed. Minerva, București, 1978, p. 450–454.

II. BIOBIBLIOGRAFII

6. *Tabel cronologic* cuprins în Al. Philippide, *Visuri în vuietul vremii,* E.P.L., „Biblioteca pentru toți", nr. 499, București, 1969, p. XXXVII–XXXIX.
7. Dinu Pillat, *Al. Philippide – fișă biobibliografică,* „Revista de istorie și teorie literară", an. 24, nr. 2, 1975. Inclus în *Itinerarii istorico-literare,* Ed. Minerva, București, 1978, p. 261–264.

Philippide erau cunoscuți de toți intelectualii Iașului. Aceștia îi venerau, salutându-i cu un fel de sfiiciune, indiferent dacă îi cunoșteau sau nu. Salutul banalizat de obișnuință era, în asemenea cazuri, un omagiu și căpăta un caracter solemn. În special Alexandru Philippide, prin seriozitatea și franchețea lui, impunea un mare respect, ba chiar și un fel de teamă. Avea oroare de protocol și de orice ipocrizie a politeței, ba chiar de formulele obișnuite în raporturile dintre oameni. Firea lui bruscă, directă, agrava tot acest climat care crease pe atunci multe anecdote, poate că lipsite de temei. [...] Ieșenii îl puteau întâlni pe drumul dintre casa lui și Universitate. Mergea totdeauna pe jos, repezit, aruncând bătăios din picioarele lui scurte, secondate totdeauna de un baston gros. Îl vedeai mereu cu o geantă mare, foarte umflată de hârtii, ca un uger, pe care îl ținea strâns subțioară. Avea totdeauna un aer înfuriat, pornit parcă să lichideze nu știu ce socoteală gravă care nu mai putea răbda întârziere. Lucra pe vremea aceea la dicționarul limbii române al Academiei, cu o tenacitate extraordinară, închis în casă ori de câte ori nu era obligat să plece la Universitate, la cursuri. Munca aceasta îl izola și mai tare și îl făcea și mai irascibil" (18). După 1906, „trăia izolat, între cărțile lui, vizitat, când și când, foarte rar de altfel, de către prieteni vechi și de foști elevi" (20). „Bătrânul filolog era un grec cu suflet gotic" (G. Călinescu). În 1925–1928, cele două volume din

---

8. *Biobibliografie, „România literară"*, an. XII, nr. 7, 15 februarie 1979, p. 13.

III. INTERVIURI, CONVORBIRI

9. *De vorbă cu d. Alexandru A. Philippide* (semnat A.Z.), „Adevărul literar și artistic", an. IX, nr. 443, 2 iunie 1929, p. 1–2.
10. *„Talentul și sensibilitatea se adâncesc prin cultură"* (semnat Boris Buzilă), *„România liberă"*, an. XXIII, nr. 6385, 25 aprilie 1965, p. 2 *Inclus* în *Mărturii în amurg*, Ed. Dacia, Cluj, 1974, p. 152–154.
11. *Scutul discreției* (semnat Ana Blandiana), „Viața studențească", an. XIII, nr. 1–2, 10 ianuarie 1968, p. 3.
12. *Potolita cale de mijloc* (semnat Ana Blandiana), „Amfiteatru", an. X, nr. 2 (110), februarie, 1975, p. 115. Inclus, cu modificări, în *O discuție la masa tăcerii și alte convorbiri subiective* de Romulus Rusan în colaborare cu Ana Blandiana, Ed. Eminescu, București, 1976, p. 41–51.

lucrarea fundamentală Originea românilor. *„Din cele două priveliști care uimeau sufletul lui Kant: «Bolta înstelată deasupra noastră și legea morală în noi», Philippide o înlăturase deplin pe cei dintâi – menținând însă intactă pe cea de a doua, căreia i se închina necondiționat, pe care o practica fără șovăire și, am putea spune, fără elasticitate. Desperechind austeritatea eticei kantiene de tovărășia unui spectacol care – oricum – putea să vorbească și sensibilității, și-a boltit pe vecie deasupra capului, în locul cerului cu stele, un cer abstract, cenușiu" (23). La moartea profesorului, un portret al celui pentru care „lăcomia de studiu, desigur, era patima lui dintâi și din urmă", este făcut, cu alese sentimente de recunoștință și prețuire de unul dintre foștii săi elevi: „În liceu ne făcea apologia omului cu sânge rece, și mare prigoană ducea împotriva poeziei pe care o numea turburare a minții. Însă știu că în biblioteca lui cărțile de poezie – acele de poezie elină mai ales – aveau marginile pline de exclamații entuziaste. Vorbea cu groază de imagini; lecțiile lui mișunau de metafore, de comparații, de ironii și hiperbole. Nu cred să se poată însufleți materia filologică mai captivant decât o făcea Philippide. Natură combativă la extrem; natură oratorică, poate și poetică, îndreptată cine știe de ce în carieră de erudit. Pesimistul veșnic iritat, mizantropul acesta suspicios, hapsân și arțăgos din patimă pentru adevăr, era un om de un rar farmec; vorbăreț, entuziast, ușor la râs, deși aducându-și pare că totdeauna aminte că omul trebuie să fie ființă posomorâtă. A fost, probabil, regretul ascuns, fundamental, al vieții sale, că natura*

---

13. *Valori românești în univers. Alexandru Philippide la 75 de ani* (semnat George Arion), „Flacăra", an XXIV, nr. 12 (1033), 29 martie 1975, p. 5.
14. *Trebuie să ne gândim cu recunoștință la țăranii aceia anonimi care s-au încăpățânat să vorbească în satele lor neștiute* (semnat George Arion), „Flacăra", an XXVI, nr. 52 (1177), 29 decembrie 1977, p. 24.
15. *Convorbiri neterminate* (semnat George Muntean), „România literară", an XIII, nr. 13, 27 martie 1980, p. 12–13.

IV: STUDII, AMINTIRI, EVOCĂRI

16. N. Bănescu, *Viața și opera lui Daniel (Dimitrie) Philippide. Cartea sa despre pământul românesc*, Ed. Cartea Românească, București, 1924.

nu-l făcuse om cu sânge rece și fără fantezie. Cumpătarea nu putea să aibă un om făcut astfel. Pe mulți i-a necăjit, sau i-a ofensat rău, fără bună dreptate. Dar în cuget cinstit a ieșit din gura ori condeiul său oricare vorbă, cât de rea să fi fost. Iar om mai curat de lingușire decât acesta nu am cunoscut. În clasele de liceu citea elevilor din «Moftul român»; îl recomandase, de la început, ca cel mai serios ziar românesc. A și fost dușman instinctiv al mofturilor, până la ferocitate. Ura lui de minciună și frivolitate nu avea margini" (26).

Familia Philippide se mai poate mândri și cu renumitul strămoș Daniel (Dimitrie) Philippide (1770–? 1832), unchi după frate al bunicului profesorului Al. Philippide. Născut în satul Miliés situat pe muntele Pelion din Tessalia, Dimitrie este fiul lui Philippos Argyriu „și cel întâiu în familia noastră care și-a luat numele Philippide" (24). „Doritor de a învăța mai departe", pleacă din Grecia, călătorește în Europa, ajunge și în țara noastră, unde revine de mai multe ori. În 1810 este însoțit de nepotul său Neculai Philippide, cel care se va însura cu o fată de răzeș din Nicorești: „Această străbunică, de viță țărănească, / Și-a învățat copiii să vorbească / Cea mai curată limbă românească, / Pe care-apoi toți cei din neamul meu / S-au întrecut cu râvnă s-o cinstească : / Tradiție-n familie, mereu" (din poemul Omagiu unei umbre, *scris de poetul Philippide în primăvara anului 1978). Dimitrie Philippide publică la Lipsca,*

---

17. Geo Bogza, *A la recherche du temps perdu*, „România literară", an.XII, nr. 12 și 13, 22 și 29 martie 1979, p. 7.
18. Demostene Botez, *O prietenie de câteva decenii*, „Viața românească", an. XXIII, nr. 3 martie, 1970, p. 44–48.
19. Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, Ed. Cartea Românească, București, 1980, p. 234–236.
20. Iorgu Iordan, *Alexandru Philippide*, Ed. Științifică, București, 1969.
21. Iorgu Iordan, *Alexandru A. Philippide, omul*, „România literară", an. XII, nr. 8, 22 februarie 1979, p. 8.
22. George Muntean, *La ce lucra poetul*, „România literară", an. XII, nr. 7, 15 februarie 1979, p. 8.
23. Ioan Petrovici, *Alexandru Philippide în evoluția culturii românești*, Răspuns C. Rădulescu Motru, 28 mai 1935, Seria „Discursuri de recepție", LXVI, București, 1935. Reprodus în *Discursuri de recepție la Academia Română*, ediție îngrijită de Octav Păun și Antoaneta Tănăsescu, Ed. Albatros, București, 1980, p. 202–220.

în 1816, o Istorie *și o* Geografie *a României, fiind primul savant care încetățenește într-o lucrare științifică acest nume pentru teritoriul patriei noastre. Titlul complet al cărții:* Istoria României sau expunerea celor mai însemnate întâmplări amintite în stânga Istrului de jos, de la năvălirea egiptenilor până la așezarea conducătorilor români în Țara Românească și în Moldova, acum alcătuită întâi și tipărită în Lipsca Saxoniei, în tipografia lui Tauchnitz, *tomul I, partea I-a; și* Geografia României ca mijloc pentru o mai bună și mai deplină înțelegere a istoriei ei, acum etc., *tomul I, partea a II-a, text urmat de trei hărți. Călugărit sub numele de Daniel, moare ca egumen la o mânăstire din bălți.*

1903–1907 *„Amintirile mele din prima copilărie se perindă între biblioteca tatălui meu și priveliștile de natură, care, în Iașul de la începutul secolului, pătrundeau aproape până în inima târgului. Cutreieram, de cum se desprimăvăra și până toamna târziu, împrejurimile cu dealuri acoperite de podgorii și păduri, împrietenindu-mă temeinic și trainic cu natura" (3). Biblioteca profesorului Philippide îi oferea șansa întâlnirii cu mari cărți: Homer, Sofocle, Vergiliu, Plaut, Shakespeare (în traducerea lui Schlegel și Tieck), Balzac, Fluabert, Poe (în traducerea lui Baudelaire)... La patru ani este dus de tatăl său la operă și a doua zi fredonează ariile auzite, „deși mai târziu vocea mea a devenit tot mai interioară, până ce în exterior s-a estompat de tot". Cu ajutorul fratelui său vitreg, Ștefan Philippide, învață să citească, devenind „unul din cei mai precoci cititori de ziare din*

---

24. A. Philippide, *Notă biografică și bibliografică asupra lui Dimitrie Philippide,* „Arhiva", an. IV, nr. 3–4, martie-aprilie 1893, p. 162–167.
25. Marin Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice și cartografice,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 216–218.
26. Paul Zarifopol, *Alexandru Philippide,* „Adevărul literar și artistic", an. XII, nr. 633, 20 august 1933, p.1. Inclus în *Pentru arta literară,* II, Ed. Minerva, București, 1971, p. 64–65.

La sfârșitul citatelor se indică, între paranteze, numărul de ordine al surselor conform datelor de mai sus.

A. T.

lume; la 4 ani îmi luasem obiceiul de a parcurge ziarele și revistele ce intrau în casa noastră"(15).

1907–1911 *Școala primară la Iași. „M-am împrietenit de timpuriu cu cărțile prinzând gustul lecturii". Seara îl ascultă pe tatăl său povestindu-i* Odiseea *și* O mie și una de nopți. *Citește cărți de aventuri și călătorie,* Poveștile *și* Amintirile *lui Creangă „cânticele" comice și vodevilurile lui Alecsandri. „Cred că cea dintâi carte de literatură pe care am citit-o a fost un* Robinson Crusoe *într-o traducere românească. Amintirea trebuie să fie foarte veche, pentru că își are locul în memorie alături de alte întâmplări care sunt sigur dintre cele mai vechi ale vieții mele. Cartea era un cadou de Crăciun și venise probabil împreună cu niște soldați de plumb și vreo locomotivă de tinichea, de care însă nu-mi mai aduc aminte. Mai cred că acest* Robinson *a fost prima mea carte pentru că în biblioteca mea de copil ea purta, scris de mine pe-o etichetă, numărul 1. Era o carte cartonată, cu file groase și lucioase, cu litere mari și rânduri rare. [...] Întâmplările nemaipomenite ale lui Robinson au umplut de farmec și de neliniște multe zile ale copilăriei mele. Desigur că am citit și am recitit de multe ori cartea. Am fost multă vreme Robinson în jocurile mele de copil, războindu-mă cu sălbaticii, îndurând necazurile naufragiului și bucurându-mă de găsirea credinciosului Vineri. Dar Robinson a însemnat mai mult decât patronul spiritual al visurilor mele de copil: el mi-a trezit pasiunea lecturii. Fără îndoială, în locul lui putea fi oricare altă carte – și rezultatul ar fi fost la fel. Cam tot în aceeași vreme am găsit în biblioteca tatei pe* Cei trei musquetari, *într-o traducere din 1857, în două volume, groase și late cât niște evanghelii, tipărite cu litere chirilice amestecate cu latine. Am consumat tot pe-atunci comediile, vodevilurile și cânticele comice ale lui Alecsandri și ațâțat de poveștile din* O mie și una de nopți *pe care, câteodată seara, mi le istorisea tata, m-am căznit să învăț bine chirilicele ca să citesc în* Halimaua *lui Gherasim Gorjan* Istoria lui Savah călătorul pe mare. *[...] Toate acestea lărgeau cu repeziciune perspectivele închipuirii. Bietul Robinson cu insula lui era încetul cu încetul dat la o parte și noile mele lecturi îl exilau într-un ținut mai puțin umblat al memoriei.*

Totuși, în amintirea mea el se fixa ca un început, ca întâia carte a bibliotecii mele" (1).

1911–1918 *Elev la Liceul Național din Iași. În cl. I are printre profesori pe V. Bogrea, iar printre colegi pe Ionel Teodoreanu și B. Fundoianu de care este legat de „o simpatie simplă și adânc umană și totodată de pură intelectualitate. Împotrivirea noastră la îngustele judecăți de valoare aplicate poeziei își făceau loc la orele de literatură de la liceu. Profesorul nostru de franceză din clasa a șasea era un francez. [...] Erau într-adevăr versuri frumoase acelea pe care le remarca el, dar Fundoianu și cu mine mai descopeream și altele de exemplu «Cette obscure clarté qui tombe des étoiles», vers pe care profesorul, urmând părerea multor critici celebri pe vremuri, îl considera drept ininteligibil. Ce înseamnă acea lumină obscură? a exclamat el când a ajuns la versul acesta. Fundoianu ridică mâna și ceru voie să vorbească. Lumina obscură, spuse el, nu este un nonsens, ci înseamnă numai o lumină slabă, difuză, crepusculară și misterioasă. Profesorul a dat din umeri și i-a spus să stea jos. Noi, care ajunsesem la Stéphane Mallarmé și care culegeam din reviste vechi și prăfuite pe la anticari puținele poezii publicate până atunci de Arghezi, nu ne împăcam cu îngustimea unui clasicism fals și a unei limpezimi superficiale ce nu erau decât principii găunoase ale lenei de-a gândi și ale unui conformism comod, principii care mai domneau pe vremea aceea într-o bună parte din istoria literară și din critica literară și la noi și în alte părți" (4).*

Lecturile se înmulțesc: „Tata cunoștea bine romantismul german. În biblioteca lui am găsit și am cercetat cartea capitală a lui Rudolf Haym, Die romantische Schule. *Curiozitatea lui literară mergea astfel de la clasicismul antic la mișcările literare moderne. În proporții reduse, pe la șaisprezece-șaptesprezece ani, fructificam și eu într-un spirit analog pasiunea lecturii, traducând în afara programului de liceu în care nu figurau, din* Bucolicele *lui Virgil, precum și, sărind peste nouăsprezece secole,* Moesta et errabunda *a lui Baudelaire, cea dintâi poezie de Baudelaire pe care am încercat s-o transpun în românește" (2). Din această perioadă datează*

primele preocupări literare. Interesant, la început este atras de proză și de teatru. „Versuri am început să citesc mai târziu și mi-au plăcut mai târziu. Pe la 13 ani visam să scriu romane și piese de teatru, și nu poezii" (3). Cu altă ocazie, noi precizări: „Mă văd la 15 ani compunând (și terminând!) o dramă în cinci acte, alexandrini perfecți și, probabil, sonori. Chestie de ureche. Cam tot pe atunci am scris și două-trei romane. Asta n-a durat mult. La 17 ani, deja, intrat la școala lui Flaubert, mi-am restrâns debitul și am început să văd, să observ și să simt înainte de a scrie. Această simplă regulă estetică am urmat-o cu sfințenie de atunci încoace. Am început prin a ceti aproape în întregime pe Balzac, cu pasiune. Am făcut, în ultimii ani de liceu, mi-aduc aminte, o veritabilă cură de Balzac. Balzac m-a ajutat să intru în viață. [...] Și pe urmă Balzac e și un mare profesor de energie. Revii mereu la el" (9). În toamna lui 1914 face, împreună cu părinții, o călătorie în Germania și Austria, după care „vocația poetică se ivește cu putere". „Impresiile acestei călătorii au fost adânci și ecouri ale ei se găsesc în primul meu volum, Aur sterp, *din 1922, între altele poezia* Lied, *cu amintirea zânei Lorelai, a cărei stâncă o văzusem pe malul Rinului cu câțiva ani mai înainte." De asemenea, în* Cântec de orologiu *„apar ecouri din aceste prime puternice impresii și-mi amintesc și acum (în 1976, n. ed.) orologiul medieval din München care m-a impresionat, un orologiu dintre acelea cu cei 12 apostoli, cu figuri care se învârt și apar la anumite ore fixe și la care lumea vine și se uită ca la un spectacol" (3). Libertățile și restricțiile prozodice îl preocupă încă de pe acum pentru semnificația lor în definirea expresiei poetice: „Ca să înfrângi în chip înnoitor regulile trebuie mai întâi să le fi studiat adânc și să le cunoști temeinic. În spiritul acestui fel de înnoire am lucrat și eu. Am învățat să fac versuri regulate, de o mare corectitudine formală (pe la șaisprezece-șaptesprezece ani alcătuisem versuri în toate formele fixe de poezie) și abia după accea am cultivat poliritmia cu toate varietățile ei și chiar versul liber. Veți spune, poate, că toate aceste inovații privesc forma, nu fondul, expresia nu conținutul. În artă în general și în poezie îndeosebi înnoirile se produc în primul rând, și în cea mai mare măsură, în expresie" (10).*

1918–1921 *Facultatea de Drept din Iași. Paralel urmează cursuri de la Facultatea de Litere și Filosofie. „M-am împrietenit de foarte timpuriu cu cărțile, cu cititul și cu scrisul, chiar cu «scrisurile», căci m-au interesat toate alfabetele lumii, nu spre a le cunoaște și folosi (îl știu pe cel elin, gotic, chirilic, întrucâtva pe cel arab și evident, pe cel latin), ci pentru a le vedea și dibui cumva tâlcul, din simplă curiozitate. O curiozitate, dacă vrei, estetică"(15).*

1919, 25 (12) mai. *Al. A. Philippide debutează în literatură cu poezia* Cântecul câtorva *publicată în nr. 15 din „Însemnări literare". În același număr: versuri de Ionel Teodoreanu și Al. O Teodoreanu, proză de M. Sevastos, G. Topârceanu, N. N. Beldiceanu. În continuare, până la 21 decembrie:* Cântecul unui singur, Clopotele, Odihnă, Priveliște, Fereastra, Paienjeniș, Apus de soare, Conversație, Seninătate, Pastorală, Prohod, Pastel, Pastel pustiu, Muzică, După-amiază, Decor. *Demostene Botez este cel care ne creionează portretul artistului tânăr: „În 1919, când au apărut «Însemnările literare», Ionel Teodoreanu, cu care eram prieten din liceu, era nedespărțit de un tânăr de o vârstă cu el, cu o față mai chinuită, un băiat de aceeași statură cu el, dar cu gesturi bruște, mergând apăsat, repede și cu capul în pământ și parcă mereu copleșit de gânduri. [...] Mi-a făcut impresia unui băiat cam închis, dificil, puțin comunicativ. Am făcut în gândul meu imediat o apropiere între el și tatăl său, încercând de data aceasta să-i înțeleg mai bine pe amândoi. [...] Mi-a trebuit mult timp să mă deprind cu el și cred că l-am înțeles: un băiat care avea rezerve preconcepute asupra oricărei noi cunoștințe, reținut din fire, cu o aparență de răceală și detașare. Era, în orice caz, cu totul diferit de toți ceilalți prieteni care formau un grup, constituit prin preocupările noastre comune de literatură și prin aceleași lecturi și aceleași preferințe.[...] Mi-am dat seama mai târziu că poate fi un om apropiat, de o mare delicatețâ și cu enorme disponibilități de prietenie, deși acestea nu se manifestau niciodată cu ostentație obișnuită în special între tineri, poate pentru că el trăia foarte intens și într-o altă realitate personală, în lumea lui fantastică" (18).*

1920 *Legături statornice cu cercul „Vieții românești". „Rezerva, mai exact spus reținerea lui, pe care i-a remarcat-o, cu siguranță, oricine a venit în contact mai apropiat cu el, se manifesta încă de pe atunci, în ciuda vârstei abia ieșită din adolescentă. Nu-i plăcea mult «societatea» și de aceea era tăcut, în general, și nu, în primul rând, din pricina tinereții. Dovadă în acest sens stă faptul că în afara redacției, el se mișca liber, putea fi expansiv, glumind și apreciind glumele partenerilor. Aceștia erau, cel mai adesea, frații Teodoreanu, dintre care preferatul său era Alexandru, adică «Păstorel»" (21). În „Viața românească", nr. 1,* Cântecul nimănui *și* Crinul, *apoi, în nr. 3, o extrem de interesantă bucată de proză prevestind marile teme ale operei sale:* Chronos. Studiu de obsesie. *Continuă ani de-a rândul să publice poezii; din 1923 începe seria* Considerațiilor confortabile.

1921 *Licența în filologie și drept. De acum datează una dintre întâlnirile esențiale ale devenirii sale spirituale – cea cu Goethe: „De la 20 de ani l-am tot citit și de atunci mi-a servit drept călăuză. Aceasta a fost însă o întâlnire imaginară. Dintre contemporanii mei m-am înțeles foarte bine cu Tudor Vianu, cu care cred că mă și asemănam structural. La 27 decembrie, anul acesta (1977, n. ed.), s-ar fi împlinit 80 de ani de la nașterea sa. Mai putea trăi. Ca de altfel și G. Călinescu, un om mai dificil, dar care nu s-a certat niciodată cu mine, în ciuda temperamentului său. În tinerețe era mai sociabil, mai puțin agresiv în judecățile sale. Cu timpul a devenit mai arțăgos. Dacă Vianu era un om sigur, Călinescu era imprevizibil. Rămâne însă unul dintre cei mai mari și mai interesanți oameni pe care i-am cunoscut. Sunt convins că dacă Vianu și Călinescu mai trăiau, chipul literaturii noastre era altul. [...] S-ar fi evitat experiențele sterile" (14). Asupra lui Călinescu, Philippide se pronunțase și cu alt prilej accentuând și atunci urma tulburătoare pe care relația cu acest mare contemporan a lăsat-o asupra propriului său destin: „Prietenia e mai adâncă atunci când își întinde rădăcinile în intelect, nu numai în afectivitate. În intelect ne întâlneam, între treizeci și patruzeci de ani, Călinescu și cu mine, și chiar deosebirile de păreri ne apropiau, tocmai pentru că se iscau și trăiau pe înaltul podiș de cristal al ideilor. Tot la*

această altitudine mai stau și acum de vorbă cu el (în 1974, n. ed.), de data asta numai în amintirea mea, cu un zâmbet – care poate că ar fi fost și al lui – față de ultima iluzie plăcută însă între toate, a permanenței" (5).

1921–1922 *Serviciul militar la Timișoara.*

1922 *Apare* Aur sterp, *în Editura „Viața românească". Debutul editorial al poetului suscită opinii critice diverse, nu o dată contradictorii, lucru recunoscut de Philippide însuși: „Poeziile mele au stârnit surprindere, uimire chiar, dar puțină simpatie, înțelegând aici prin simpatie sensul primordial al cuvântului, adică simțire comună, afinitate de simțire. Dovadă pentru aceasta este faptul că despre primul meu volum de versuri,* Aur sterp, *din 1922, nu s-a scris în «Viața românească» nici un rând. S-a scris în schimb în alte publicații ale timpului. [...] Cu privire la* Aur sterp, *părerile critice au fost foarte deosebite. Multe dintre ele au fost potrivnice, într-un caz chiar, critica a fost exprimată cu vehemență răuvoitoare și cu expresii menite să jignească. Păreri deosebite între ele s-au exprimat și cu privire la al doilea volum de versuri,* Stânci fulgerate, *din 1930. Lucrul acesta m-a bucurat, fiindcă injuria unanimă și lauda unanimă, în literatură, sunt suspecte, și una și cealaltă, de neadevăr" (2). Pleacă la Berlin, unde urmează două semestre de filosofie și economie politică. „Viața era aventuroasă și plină de surprize, ceea ce unui tânăr iubitor de întâmplări neprevăzute îi plăcea. Timpul pe care l-am petrecut acolo ar forma desigur un capitol bogat din memoriile mele mereu nescrise" (3). La Berlin se întâlnește cu Ion Barbu, pe care îl cunoscuse la București cu un an înainte, și cu Tudor Vianu.*

1924–1928 *Fără a se mai întoarce în țară, pleacă de la Berlin la Paris pentru studii de economie politică, litere, filosofie. Citește enorm. Aici se reîntâlnește cu fostul său coleg de liceu, B. Fundoianu. Este prieten cu Ilarie Voronca. Îl vizitează adesea pe Brâncuși, al cărui atelier era „în plin Paris o oază de primitivism rafinat". „Mi-aduc aminte de altă idee a lui Brâncuși. Aici cred că voi reproduce chiar cuvintele lui, pentru*

că îmi sună și acum în minte și cum le rostea vocea lui ce ieșea puțin înăbușită și mormăitoare din stufișul bărbii și al mustăților. Îmi spunea: «Am studiat 12 ani anatomia, dar la un moment dat am uitat tot și m-am luat la luptă corp la corp cu materia». Era, aici, desigur, o exagerare voită din partea lui. Brâncuși nu uitase nimic. Dar tocmai pentru că cunoștea la perfecție regulile putea să înfrângă regulile cu succes" (3). Climatul artistic parizian se afla sub semnul suprarealismului. Tânărul Philippide recepteaza cu luciditate fenomenul: „Am trăit și eu acest climat, dar nu în centru, ci mai mult periferic, adică, mai exact, păstrându-mi față de această mișcare o distanță ce mi-a permis s-o judec cu înțelegere critică" (3). Este și ceea ce va face, douăzeci de ani mai târziu, în articolul Pe urmele suprarealismului. *Dar, revenind la urmările momentului cultural 1920–1925 asupra formației lui Philippide, să cităm propriile sale mărturisiri: „Acesta era climatul exterior, obișnuit, pe atunci, al modernismului, care, totuși, în esența lui, a avut o valoare spirituală adâncă, fiind expresia unei neliniști înnoitoare, care, după 1918, cuprinsese cultura Europei și care avea să lase urme adânci în dezvoltarea literaturii secolului nostru, urme vizibile și azi (textul este datat aprilie 1970, n. ed.), mai ales că peste ele s-au întipărit urmele celui de-al doilea război mondial. Cu efecte de detaliu diferite, neliniștea de la 1920 s-a repetat la 1950. Dar acestea sunt considerații care aici nu-și au locul. În ce mă privește, această neliniște, am simțit-o destul de des și desigur că o bună parte din scrierile mele s-au născut în mijlocul ei, chiar dacă o nevoie, poate chiar o înnăscută tendință de armonie, de echilibru și de măsură, a izbutit de multe ori să exprime furtunile și cutremurele în forme clare, chibzuit lucrate, în vederea unui efect de artă literară" (2).*

1928 *Se întoarce în țară „Am scris puțin cât am fost în străinătate. Dar cred că am adunat mult" În* Antologia poeților de azi *realizată de Ion Pillat și Perpessicius sunt reproduse 7 poezii din* Aur sterp.

1929 *„În 1929, întors în România, m-am stabilit la București. În cei șase ani cât lipsisem din țară, cei puțini care mă cunoscuseră*

nu se făcuseră mai mulți, ba chiar dimpotrivă; a trebuit să-mi încep din nou cariera literară și a fost nevoie de un an sau doi de publicistică până să intru iar în mișcarea literară de la noi" (2). Lucrează (până în 1947) la Direcția presei din Ministerul de Externe. In Capitală, „poetul nu și-a schimbat aproape deloc viața. A trăit, în continuare, retras și fizicește și, mai ales, ca intelectual autentic, cu lecturi bogate și felurite, cu preocupări serioase legate nu numai de literatura și cultura proprie, ci și de rostul omului ca membru al colectivității în care viețuiește" (21). Începe colaborarea la postul de radio București cu eseuri și conferințe despre Claudel, Georges Courteline, Romane de război, *apoi,* Literatura fantastică, Mistral, Cenacluri literare de altădată, Boema romantică, 50 de ani de la moartea lui Flaubert, N. Filimon. *Va rămâne toată viața un fidel al radiofoniei. În iunie, anunță într-un interviu din „Adevărul literar și artistic": „Mai am două sute de pagini dintr-un fel de roman a cărui publicare voi începe-o în curând într-o revistă. Un amestec de analiză sufletească și de senzațional – de senzațional, însă, foarte verosimil și, cred, destul de trăit" (8). Tot aici, un edificator tablou al preferințelor sale literare: „Prefer o obscuritate bine scrisă (Mallarmé e în acest caz) unui talaj de limpezimi mediocre. Am trecut și am poposit pe rând pe la toți poeții. Am păstrat câtorva o statornică admirație și dragoste. Pe unii i-am părăsit ca să mă întorc din nou la ei, pocăit. Câteva nume? Racine (te miri? știu pe de rost pagini întregi din* Bérénice); *Goethe (cel din primul și al doilea Faust); Hugo, a! da, Hugo care îmi apare, ca poet, din ce în ce mai prodigios; Baudelaire, veche dragoste a adolescenței; Rilke; Claudel, pentru care denumirea de poet e prea strâmtă; Francis Jammes, câteodată, și mai sunt și alții, poeții sezonieri, acei pe care nu-i reiei decât din când în când, la anumite timpuri și locuri" (9).*

1930 *Apare volumul* Stânci fulgerate.

1930–1945 *Colaborator la „Adevărul literar și artistic", „Viața românească", „Revista Fundațiilor", „Gândirea", „Cuvântul liber", „Vremea" (peste 80 de articole între 1942–1944), iar, din 1945, la „Victoria". „Poezia nu se scrie toată ziua. Mi s-a*

întâmplat, uneori, să nu scriu poezii ani de zile, am scris articole, am făcut gazetărie, publicistică literară, reportaje, de toate. Îmi amintesc și acum de un reportaj, Cartierele Cișmigiului, *pe care l-am publicat prin 1930–1932, în «Adevărul». Da, oricât de poet ar fi cineva, poate să scrie și altceva în afară de poezie, important fiind să nu confunde planurile, să nu uite că una e reportajul, una e articolul, și alta, complet alta, e poezia" (12).*

1931 *Citește la radio poezii din volumul* Aur sterp.

1934 *Traduce* Flori alese din „Les Fleurs du Mal". *Tradiția difuzării poeziei baudelairiene în limba rămână împlinea 64 de ani, drumul fiind deschis de V. Pogor care publicase, în „Convorbiri literare", nr. 3 din 1870,* Țiganii călători *și* Don Juan în infern. *Au urmat destul de numeroase traduceri de poeme izolate, pentru ca în 1932 să apară* Les Fleurs du Mal – tălmăciri de Al. Westfried, *cu o prefață de Tudor Arghezi, glasul tălmăcitorului fiind, însă, considerat în unanimitate de critica literară drept inexpresiv, la fel ca și cel al lui Al. T. Stamatiad care, oprindu-se asupra prozei, dă, în 1934,* Pagini din Baudelaire. *În aceste condiții, inițiativului Al. Philippide este cu atât mai relevantă, calitatea echivalențelor lirice găsite de poetul român impunându-se autoritar de la bun început și rămânând până astăzi un important punct de referință.*

1939 *Apare volumul* Visuri în vuietul vremii.

1940 *Publică, în traducere,* Poeme *de Hölderlin, Novalis, Mörike, Rilke. „Am păstrat o dragoste statornică lui Novalis, iar romantismul german e pentru mine o grădină interioară a cărei cheie întotdeauna mă voi feri s-o pierd" (9).*

1942 *Vede lumina tiparului singurul volum de proză al scriitorului:* Floarea din prăpastie. *Se căsătorește cu Paraschiva Nichimoș, originară dintr-un sat de lângă Alba-Iulia.*

1943 *Traduce* Povestirile fantastice *de E.T.A. Hoffmann. În iulie, evocă la radio personalitatea lui G. Ibrăileanu.*

1946 *Delegat la Conferința pentru pace de la Paris. Activitate în cadrul publicațiilor pentru străinătate.*

1947 *Lucrează în redacția revistei „Îndrumătorul cultural".*

1949–1960 *„Momentul" traducerilor. Dintre cele mai importante: Anatole France, Goethe* (Egmont), *Voltaire* (Povestiri), *Schiller* (Don Carlos), *Th. Mann* (Mario și vrăjitorul), *Baudelaire. În 1951 primește Premiul de Stat pentru versiunea română a poemelor lui Lermontov. „Pentru mine, traducerea reprezintă încă o modalitate de cunoaștere. Am tradus enorm, uneori însă pentru că a trebuit să trăiesc din asta. În anii '50 ajunsesem să fiu socotit «traducătorul numărul 1». Dacă ar fi să adun paginile traduse sau stilizate s-ar aduna vreo șapte-opt mii. În anii aceia am ținut de altfel la Școala de literatură și o conferință intitulată* Arta traducerii. *Pe vremea aceea despre poetul Philippide se vorbea mai puțin" (13).*

1955 *Este ales membru corespondent al Academiei. Raportul de recomandare este semnat de G. Călinescu: „Într-adevăr Philippide este uitat de mulți dintre contemporani fiindcă uită să reclame un loc. El însă nu trăiește într-un turn de fildeș. [...] De aceea propun din toată inima pe Al. A Philippide ca membru activ al Academiei [...] convins că el va face cinste acestei instituții..." Scriitorul primea o recunoaștere pe care o merita cu prisosință. „Din acea vreme, îmi aduc aminte – notează Geo Bogza – privirile mute, de o imensă și desnădăjduită consternare, pe care le schimbam cu Camil Petrescu peste masa în jurul căreia se țineau ședințele Academiei. Va fi înregistrat, în acei ani, vreo ureche extrem de fină a universului scrâșnetul lui Philippide? Fiindcă nu se poate ca – oricât de imperceptibil – să nu fi scrâșnit. Când l-am revăzut, arăta, ca și atâția oameni superiori care trecuseră prin nedreptăți mult mai mari, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca și cum n-ar fi avut de adus nimănui nici un reproș. Totul în ființa lui dovedea cumpătare și*

netulburată înțelepciune. Din tot ce se găsește în cuprinsul țării noastre, cioplituri maramureșene și coloana infinitului, eu aș așeza la mormântul lui capul de marmoră al șarpelui cu plete de fată, descoperit acum vreo douăzeci de ani la Constanța, devenit simbol al tezaurului arheologic de pe țărmul mării. Veghind somnul lui Philippide, el ar redeveni ceea ce a fost, pentru multe popoare, timp de milenii: simbolul înțelepciunii" (17).

1960 *Philippide continuă prestigioasa sa activitate de traducător (Goethe,* Suferințele tânărului Werther, *1960, apoi, până la sfârșitul deceniului, Cehov,* Doamna cu cățelul, *Lermontov,* Un erou al timpului nostru, *Th Mann,* Lotte la Weimar, *Voltaire,* Naivul și Candid...), *dar un adevărat eveniment nu numai al destinului său creator ci și al întregii noastre vieți literare este întoarcerea poetului la uneltele sale.*

1962 *Într-o ediție de* Poezii, *prima după cel de al doilea război mondial, adună poeme din volumele mai vechi* (Aur sterp, Stânci fulgerate, Visuri în vuietul vremii) *dar și poeme publicate în periodice sau inedite.*

1963 18–21 martie, *Al. Philippide este ales membru titular*

1965 *În anul în care poetul împlinește 65 de ani, apare în „Viața românească" (nr. 3) poemul* Monolog în Babilon. *Tot acum vede lumina tiparului volumul* Poezii *de Al. Philippide în colecția „Cele mai frumoase poezii".*

1966 *Primește Ordinul cultural cl. I. La 8 aprilie, la Academie, adunarea generală confirmă în unanimitate componența Prezidiului Academiei din care face parte și Al. Philippide, ca președinte al Secției de literatură și artă. Va îndeplini acest mandat până în 1975. „În această calitate – subliniază acad. Iorgu Iordan – plină de răspundere profesională și, mai cu seamă, umană, în sensul înalt al cuvântului, s-a comportat așa*

cum era de așteptat: serios și modest, cu grijă la tot ce ținea de obligațiile impuse de importantul loc pe care îl ocupa în conducerea celei mai înalte instituții de cultură a țării" (21). „Iar alegerea lui Philippide – adaugă și acad. Geo Bogza – nimerindu-se într-o vreme când se pregătea centenarul Academiei și când, pe plan mai vast, căutam să reînnodăm firele atâtor nobile tradiții, iarăși mi-am îngăduit să semnalez că în persoana sa nu alegem în fruntea secției noastre numai un academician, ci un academician fiu de academician, ceea ce pentru o cultură, tânără, care își caută blazoanele, nu e puțin lucru". (17). La Editura Tineretului îi apare volumul Studii de literatură universală.

1967 Monolog în Babilon. *De la* Visuri în vuietul vremii *trecuseră 28 de ani. Poetul primește Premiul Herder pentru literatură. Evenimentul este comentat, printre alții, de acad. G. Oprescu: „Poetul Philippide a primit unul din cele mai însemnate și mai prețioase premii în literatura europeană – Premiul Herder – iar acest eveniment, remarcabil pe teren cultural, ne-a bucurat pe toți prietenii săi într-un grad pe care numai rareori l-a atins cineva în lumea noastră academică. Austriecii au fost simțitori la felul strălucit cum poetul Philippide a tradus în românește opere celebre de tot felul, începând cu prozatori germani iluștri, pe urmă poeți, ca să facă cunoscută românilor o literatură care nu e chiar așa de ușor de cunoscut, din pricina limbii. [...] La aceste însușiri rare au fost simțitori austriecii și pentru aceasta i-au acordat premiul, care face o mare onoare nu numai traducătorului Philippide, ci întregii noastre literaturi. Știrea acestei mari distincții a coincis, în ceea ce mă privește, cu o altă mare bucurie – lectura ultimului volum de versuri al lui Al. Philippide".*

1968 *Apare volumul de eseuri* Scriitorul și arta lui, *cu o prefață a autorului. Al. Philippide face parte din Comitetul de coordonare a* Istoriei literaturii române, *vol. II,* De la Școala Ardeleană la Junimea, *Ed. Academiei, 840 p. La 7 iunie, Radiodifuziunea organizează un bogat recital din opera poetului.*

1969 *În colecția „Biblioteca pentru toți" a Editurii Minerva vede lumina tiparului, aproape în întregime, poezia și proza lui Al. Philippide. Opera scriitorului pătrunde în chip decisiv în conștiința unei largi categorii a opiniei publice.*

1970 *Primul volum din* Considerații confortabile. *Următorul, după doi ani, tot la Editura Eminescu. În continuare, relevante colaborări radiofonice.*

1971 *Este membru în comisia pentru cultivarea limbii din cadrul Academiei.*

1972 *La Editura Eminescu* Al. Philippide, interpretat de..., *antologie de George Gibescu.*

1973 *Editează culegerea* Flori de poezie străină răsădite în românește.

1974 *Nicolae Balotă publică* Introducere în opera lui Al. Philippide.

1975 *Vârsta scriitorului este marcată de idealul „căii de mijloc", al îndrăznelii de a fi echilibrat: „consider că au apucat pe această cale de mijloc toți poeții mari, adânci ai lumii. Indiferent de unde au pornit, au ajuns la apogeul împlinirii lor poetice aici. De exemplu, Victor Hugo, care a pornit revoluționar în* Feuilles d'automne, *să zicem, a păstrat mereu o măsură, un echilibru. Poate că la asta a contribuit și spiritul francez, cartezian: se știe că, în romanticul francez, francezul clasic n-a murit niciodată. Nu mai vorbesc de Goethe, care a avut multe îndrăzneli, dar, mai presus de toate, a avut marea îndrăzneală de a fi echilibrat. Arghezi al nostru, care la vremea lui a uimit, a scandalizat, citit acum îi descoperi peste toate inovațiile o constantă măsură, un spirit mereu prezent al construcției și ordinii. Ion Barbu, oricât de ermetic ar fi – deși ermetismul lui, privit cu seriozitate și în adâncime, poate să devină transparent – este un poet cu foarte multă pondere" (12). La 3 februarie, Philippide rostește alocuțiunea de răspuns la discursul de recepție prezentat la Academie de Șerban Cioculescu despre* Viața și opera lui Teodor Vârnav. *Într-o discuție amicală cu câțiva jurnaliști și*

critici aruncă o rază de lumină asupra vieții sale private: „Nu, la mare nu-mi place, cu marea mă împac mai puțin, și asta nu din pricină că nu știu să înot. Îmi place însă să urc, mai bine-zis până nu demult îmi plăcea să urc în fiecare vară și toamnă pe munți. Am îndrăgit câteva locuri pe care le socotesc mai apropiate de structura mea sufletească și acolo mă duceam. În Bucegi, în Munții Neamțului, de pildă. Și nu în grupuri zgomotoase, ci singur. Până pe la 60 de ani urcam de la Sinaia la Vârful cu Dor, coboram la Peștera, apoi seara mă aflam din nou la Sinaia. Cu telefericul nu-mi place. Băncile acelea care urcă în cer nu-mi inspiră încredere."

1976 *La Editura Minerva începe tipărirea seriei de* Scrieri. *Primul volum va fi dedicat poeziei, cel de al doilea, prozei, iar următoarele vor aduna studii și eseuri.*

1977 1 octombrie. *Are loc ședința publică a Secției de științe filologice, literatură și arte a Academiei, unde Al. Philippide vorbește despre* Neliniștea și expresia ei în literatură *(text publicat în „România literară" din 27 octombrie sub titlul* Despre neliniștea în literatură). *La discuții iau parte Șerban Cioculescu și Geo Bogza. Dintr-un interviu apărut în ultima săptămână a anului reținem reflecțiile: „Veacul în care trăiesc îl accept așa cum acceptă un copac terenul în care a fost sădit. Dar imaginația mea zboară și spre alte epoci. Spre epoca literară a romantismului german de la 1800, când îl puteai întâlni pe Novalis. Sau spre cea a romantismului francez de la 1830. Însă nimic nu mă poate despărți de fapt de secolul XX". Și, în continuare: „Cred că tehnica, procurându-ne confortul material, ne oferă timp liber pentru meditație, pentru literatură și artă. Nu m-am temut niciodată de dezvoltarea, uneori poate excesivă, a tehnicii și nu mi-a fost deloc teamă că idealurile umaniste s-ar putea să nu mai supraviețuiască în această lume continuu supusă prefacerilor. Un om care are în el germenele vieții spirituale și îl cultivă nu va fi niciodată un rob al tehnicii" (14). Altădată va reveni asupra aceleiași chestiuni, cu referiri – deosebit de interesante – asupra uneia dintre cele mai discutate poezii ale sale: „Am avut și am o curiozitate vie și pentru*

știință, cu unele răsfrângeri și în scrisul meu. Să-ți dau două exemple: nuvela Îmbrățișarea mortului *și poezia* Incomunicabilul. *Ultima am scris-o după ce am citit într-o gazetă că un cercetător, american mi se pare, a izbutit să ție câtăva vreme în stare de funcțiune un creier uman complet separat de restul organismului. Creierul este cel ce replică, simbolic, mașinilor și cercetătorilor: «Mai este / Până s-aveți din miezul meu vreo veste. // V-ar trebui o nouă născocire, / În așa fel ca, fără mijlocire, / De-a dreptul să se-atingă gândire cu gândire, / Iar eu să pot în voie să cutreier / O omenire toată numai creier. // Dar pân-atunci, misterios și mut, / Rămân un exilat în absolut.»" (15).*

1978, 14 ianuarie. *Lui Al. Philippide i se acordă Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1977. Textul hotărârii este citit de Laurențiu Fulga, vicepreședintele Uniunii: Apreciind că întreaga operă literară a poetului Alexandru Philippide se înscrie printre valorile de autoritate ale literaturii noastre contemporane, că spiritul care a generat această operă s-a dovedit dominat de un puternic și generos umanism, afirmat într-o expresie de autentică originalitate, care-l așază cu strălucire alături de spiritele alese ale liricii actuale universale, Consiliul Uniunii Scriitorilor, în plenara din 4 noiembrie 1977, a hotărât în unanimitate să acorde academicianului Alexandru Philippide, în semn de respectuos omagiu și ca semn al duratei sale printre clasici, Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor – 1977". La adunarea festivă mai iau cuvântul: George Macovescu, președintele Uniunii, Geo Bogza, Constanța Buzea, Șt. Aug. Doinaș, Vasile Nicolescu. Sărbătoritul răspunde cu o emoționantă confesiune,* Caut ceea ce durează. *În această primă parte a anului scrie poemul* Omagiu unei umbre, *marcând astfel intrarea într-o nouă etapă a destinului său liric. „Era neliniștit, nu mai scrisese versuri de mai mult de un deceniu, se documenta intens, încât perspectiva unor confesiuni libere, care să-l destindă, părea a-l atrage. Ele s-ar fi desfășurat oarecum paralel cu lucrul la un film de televiziune, ce urma să fie gata la cea de a 80-a aniversare a nașterii lui și cu memoriile, pe care îl hotărâsem să le înceapă*

în vară, la Căciulați. Deocamdată, însă, lucra la un poem, care inițial «trebuia să fie o povestire, dar de la o vreme versurile au început să vină singure, impunându-se». La un moment dat și-a amintit că citise în tinerețe în Pausanias că cei din Tesalia aveau un zeu al râsului. I-am adus de la Biblioteca Academiei versiunea franceză a cărții (cea în două volume, apărută în 1731) și cea românească realizată de Maria Marinescu Himu în 1974 (Călătorie în Grecia, *vol. 1), le-a citit (ar fi vrut chiar să scrie despre ele în «România literară»), iar rezultatul au fost versurile. [...] Într-o dimineață din mai m-a vestit că poemul era gata și m-a chemat la el. Ne-am așezat față în față, în fotoliile din sufragerie, și fără altă introducere, mi-a întins 7 pagini, pe care le transcrisese îngrijit (cu 2–3 rectificări), în cerneală. Pe margine, numerotate, din 5 în 5 (după tradiția clasică), cu creionul, versurile – 154.[...] Poemul îl istovise, dar îl și stimulase într-un chip neașteptat. Au urmat, peste vară și în toamnă, celelalte 9, dintre care 8 apărute în «România literară». În paralel, i-am «dezgropat» din presă altele, pe care le revedea și le republica, tot mai convins că poate alcătui un nou volum" (15). Acesta va fi* Vis și căutare.

1979, început de an. *Lucrează intens:* Scrieri, *vol. V și VI sunt pregătite pentru tipar. Îl preocupă o ediție Arghezi. Eseul* Întâlnire cu poezia lui Arghezi *(datat ianuarie 1979) va apărea postum în „Luceafărul" din 10 februarie. Aceeași extraordinară putere de muncă, scrupulozitate profesională, respect pentru cuvântul scris: „Înainte de a se stinge îl citise integral pe Théodore de Banville în vederea unui articol (pe o ciornă la o nouă versiune a poeziei* Palatul *e și un titlu provizoriu* – Théodore de Banville sau fantezie, haz și poezie). *La fel proceda cu autorii români, fie ei clasici, contemporani sau începători, care pot fi siguri că dacă a scris despre ei i-a citit în întregime. Chiar dacă scria a doua sau a treia oară, procedeul era același" (15). În „România literară" din 8 februarie, ultima colaborare:* Considerații confortabile: *„De la critica (deseori fondată) a poeziei demonstrative (și care este numai demonstrativă) s-a ajuns la înlocuirea acesteia cu contrariul ei, tot așa de criticabil; de la poezia construită se ajunge la o*

poezie neconstruită, care pășește pe o pardoseală de nouri și se scufundă repede în vid. În acest caz (singurul de altfel la care se ajunge cu asemenea raționamente și argumentări) poezia nediscursivă nu este altceva decât poezia care nu spune nimic. O poezie însă, ca să-și merite numele, trebuie să spună ceva *(subl. Al. Ph.). Cu cât spune mai puțin este ea oare mai puțin discursivă și deci mai poetică? Chiar un joc, în poezie, trebuie să spună ceva. Aceasta nu înseamnă de fel că poezia trebuie să demonstreze, să dovedească, să convingă, să fie pledoarie sau predică. Nu. Ceva însă trebuie să spună, trebuie să exprime. Aceasta, de asemenea, nu înseamnă că ce spune poezia trebuie să fie clar ca o propunere din domeniul științelor exacte. Poezia nu trebuie să fie rațional clară. Rațiunea nu are ce căuta în poezie, sau mai bine zis: ce caută ea nu găsește în poezie. Chiar obscuritatea în poezie poate să fie frumos construită și să ne uimească în chip plăcut".*

1979, 8 februarie. *În zorii zilei, Al. Philippide se stinge din viață la spitalul Elias. Este înmormântat, la 10 februarie, la cimitirul Bellu. La 9 februarie are loc Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor dedicată omagierii memoriei celui dispărut. Adunarea este deschisă de George Macovescu, Președintele Uniunii Scriitorilor. Iau cuvântul: Geo Bogza, Șt. Aug. Doinaș, Mircea Zaciu, Ana Blandiana, Mircea Radu Iacoban, Aurel Rău.*

*

1979, sfârșit de an. *Apare postum, la Editura Cartea Românească, volumul de poeme* Vis și căutare.

1980–1985. Noi ediții ale operei scriitorului și trei monografii semnate de George Arion (Alexandru Philippide sau drama unicității – 1982), *Horia Avrămuț* (Alexandru Philippide. La răscrucile memoriei – 1984), *George Gibescu* (Alexandru Philippide).

ANTOANETA TĂNĂSESCU

Din

AUR STERP

1922

CÂNTECUL CÂTORVA

O, Soare, cu aripa ta alungă
Cât mai departe noaptea noastră lungă;
Și sprijină pe stâlpi de flăcări largi tot golul,
Să nu se surpe, copleșind pământul,
Atunci, când vântul
Prin golul mut se dă de-a rostogolul.

Desfășurându-ți-aripile largi,
Tu, vechiul cer îngust și scund să-l spargi
Și să-i împrăștii țăndările-albastre
În vid, deasupra capetelor noastre,
Pentru-a privi pe vasta lui ruină
Îndemnul tău de aur și lumină.

Și dă-ne, Soare, suflet nou, alt vis!
Ne-am săturat de vechiul nostru vis!
Văzduhul tot tu fă-l să intre-n noi;
De tine până-n creștet să fim plini;
Polenul tău să ne preschimbe-n crini
Și zâmbitori să stăm în preajma ta, și goi!

Mai dă-ne, Soare, jar nestins, și toarnă
Pe fruntea noastră aurul nădejdii,
Și-n ochii noștri cântă ca o goarnă
Învingătoare de primejdii!

Și sufletelor dă-le foc, să ardă bine,
Ca niște jertfe, pentru tine!

DIN TOAMNA PRIMĂVERILOR DE IERI

MUZICĂ

O rază intră ca o strună
Prin geamul poleit de lună.

În aer șerpuind cu lenevie,
Tremurătoarea rază albăstrie
Melodios s-așterne pe covor
        Ca un fior.

Fior albastru...
        Străvezia strună
        Aduce mute melodii de lună,
        Și pe albastru-i lunecuș,
Ca un fior scăpat dintr-un arcuș,
Din lună vine-alunecând ușor
Un zâmbet, ca un flutur, pe covor.

Fiori albaștri curg de-a lungul strunei
În muzica surâsurilor lunei.

Fereastra ondulează ca o apă
Când razele într-însa se îngroapă;
Din mobile tăcerea se desprinde;
Covorul, ca un lac de fulgi, întinde
Înmărmurite valuri albăstrii;

Fulgi albi, ușori, se prind de draperii,
O, vis, și draperiile sunt pline
De somnul mătăsos al lunei pline.

LIED

Al meu mi-e sufletul, ori mi-e străin?

Mie-e sufletul de vechi amurguri plin,
Și-n mine plânge-un cântec fără grai,
– Așa cum într-un vechi amurg pe Rin
Cânta pe-o stâncă zâna Lorelei.

Dar cântecul, de l-am știut demult,
Să-l spun acum nu știu, știu să-l ascult.
Nu pot să-l cânt, dar cântă-n mine-acum,
Așa cum apa curge lung, sau cum
Clipește-o stea, ori șerpuiește-un drum.

Al meu mi-e sufletul, ori mi-e străin,
Pătruns în mine parcă fără veste?
– Mi-e sufletul adânc ca o poveste
În care e un vechi amurg pe Rin,
Și un luntraș, îndrăgostit de-o zână.

Sunt cântecul pe care îl cântai
Luntrașului pe Rin odinioară,
Sunt cântecul cu care îl chemai
Să moară,

– Și sunt luntrașul,
Lorelei...

BERCEUSE

Pe crengi, aceleași cuiburi vechi de ciori,
Pe care, seara, le frământă vântul!
Și soarele! s-a dus de-atâtea ori,
Ca astăzi, să încunjure pământul!

Știi pe de rost și crengi, și vânt, și ciori.
Și-un clopot iarăși a-nceput să sune.
Nu-i bine, seara, să-l asculți ce spune.
Așa răsună-n fiecare seară,
Și vântul frânge sunetul – de-ți pare
Că-i o ghitară
Cu arii singuratice și rare.

Ți-e sufletul – cum se frământ-un vânt.
Te-alungi pe tine singur c-un cuvânt.
Te cauți mult – și nu te mai ajungi.

Și-ți cade-n suflet umbra vremii lungi.

Dormi...

Fie-ți viața veșnică poveste,
Cu începutul veșnic nenceput;
Să nu mai știi ce-a fost, nici ce mai este;
Să curgă-ntr-una basmul neștiut.

Să fii mereu la mijloc de poveste!

Pe crengi, aceleași cuiburi vechi de ciori,
Pe care, seara, le frământă vântul!
Și soarele! s-a dus de-atâtea ori,
Ca astăzi, să încunjure pământul!...

Nu-i bine să privești de multe ori
Amurgul aiurit de vânt și ciori.

ASTRALIS

Oglinzi! adânci firide fără fund,
În voi statui de stáfii se ascund!
Pe apa voastră cu fiori de stâncă
Un zbor de vechi priviri plutește încă

Și-alunecând din gol, în voi coboară
Năluca vremii de-odinioară.

– Pe drumuri care vin din Nicăieri,
Din toamna primăverilor de ieri,
O, vested vis, te-ntoarce mai curând,
Doboară-n mine viață, simț și gând,
Și potolește-mi sufletul flămând.

Prin lumi de nouri vom călători!
Văzduh mai nou din noi va înflori.
La căpătâiul cerului o stea
Înmugurită pentru noi va sta,
Din raze limpezi să ne facă drum
În lumea unde negurile iernii
Clădesc albastre mânăstiri de scrum
În care luna toacă de vecernii.

...C-un crin la cârmă, altul la catarg,
O luntre albă să ne ducă-n larg.

În haina lor de gheață cristalină
Să salte-n aer albe baiadere.
Și cerul să ne fie-o cupă plină
Cu picături albastre de tăcere.

Deasupra noastră vântul își coboară
Din zări în zări aripa lui tăcută,
– Și-atunci nemărginirea se-nfioară
Ca o enormă harfă nevăzută.

...Și-acum – oglinzi adânci! mari ochi pustii,
De sub pleoapa serilor târzii,
Străpungeți cu privire de cristal
Pe totdeauna visul meu astral!

Străvechiul vis, cărunt și obosit,
La țărmul vostru n-a mai poposit.
Și-n voi, adânci firide fără fund,
Pe veci statui de stafii se ascund.

POPASURI PE MARGINEA VREMII

DECOR VECHI

Mătasea unui nimb s-a destrămat
În pulbere albastră prin unghere.
Boltit, tavanul scund e înspumat
De stele moi ca picături de miere.

Fereastra-și frânge arcul învechit
Pe-o râpă unde soarele apune;
Și lângă vatră foale vechi înghit
În gușe largi amurgul de cărbune.

Tăciuni sfioși clipesc în vatră blând
Și-n mijloc, cu-o nuia strălucitoare.
Piticul vrăjitoarei, fluierând,
Amestecă ciolane-ntr-o căldare

Pe când, cu vânăt trup și craniul ros
De vremi și pleșuvia lor schiloadă,
Împintenat cu stele, slab, ghebos,
Satana râde, sprijinit în coadă.

DESEN MURDAR

Un croncănit răzleț răsună crunt
Și-mprăștie neliniște pe drum;
Iar seara-n câmp se deapănă mărunt,
Țesând cu fulgii vânăt giulgi de scrum.

Strivit în pumni de nouri, cerul des
Îngenunchează, mohorât, pe zări;
Și drumul singur, rătăcit pe șes,
S-afundă, șchiopătând, în depărtări.

Trecu – de când! – și ultimul drumeț!
(A mai rămas vreo urmă prin noroi?)
Un biet copac se clatină, răzleț,
Cu trupul frânt și crengile vâlvoi.

Văzduhu-n zdrențe-atârnă pe câmpie.
Se-ncruntă-n zări sprânceana unui dâmb.
Pe-aicea vântul suflă veșnicie,
Și Timpul, prin noroi, pășește strâmb!

CÂMP

Înfășurată în văzduhul moale
Lumina cu picioarele pe cer
Pășește-agale.
Copacii rătăciți pe câmpuri cer
Cu crengi flămânde muguri de pomană.
Când stă s-apună, soarele e-o rană
Din care curge-amurgul din belșug.
Pe-aicea vremea se destramă-n vânt.
Și, iată, tot văzduhul se stinge ca un rug,
Când noaptea-ngenunchează pe pământ.

Apusul fâlfâie din zdrențe ude.
Țărâna-mprăștie miresme crude.
Miros străpezitor de paie arse
Plutește peste brazdele întoarse,

Și brazdele lăsate să se zvânte
Sunt buzele pământului răsfrânte,
Care cer
Sărutul rodnic de la cer!

În fâlfâiri tăcute,
Zăbranic orb pun corbii pe șesurile mute.
În goană noaptea trece spre apus.
Văzduhul surpă umbre pe câmpie,
Înfășurând în veșnicie
Pământul care doarme dus
Cu fruntea-n poala zărilor de sus.

PASTEL PUSTIU

O noapte senină, fără lună.
Drumul, adormit
La marginea lui, Mesteacănul.
Dintre frunze, departe, clipește Steaua albastră.
Parfumul, nedeslușit încă rătăcitor.
Vântul.

VÂNTUL

(alunecând deasupra drumului)

Vin de departe.
În mâna mea aduc ecouri moarte.
Și trupul meu fluid se desfășoară
Ca o albastră mantie ușoară.

DRUMUL

(trezindu-se)

Tu zbori, și niciodată pe pământ
Nu te scobori, fugarnic vânt!
Dar eu sunt drumul ostenit,
Din cine știe ce ținut pornit,
Ca un pârâu cu-ncremenite unde
Spre nu știu unde.

În sufletul meu mut, acum, ascult
Ecoul pașilor trecuți demult.
De-atâta timp în spate port
Trecutul mort!

VÂNTUL

(nepăsător)

Pe urma pașilor alerg
Și amintirea lor o șterg:
Și pașii morți și moartele ecouri
Le-arunc în nouri!

(Parfumul care plutea ici și colo, în neștire, se lămurește din ce în ce. Și cântecul lui se înalță, tremurător, spre steaua albastră).

PARFUMUL

Ca un fior,
Din florile-adormite mă scobor
Și rătăcesc... Din viața mea de-o clipă,
Pe care vântul o-nfioară,
Ca praful care doarme pe-o aripă
De flutur zboară.

Din leagănul de-argint al unei flori
M-am ridicat... și pașii mei ușori
Înfiorau, în liniștea grădinii,
Crinii.

Ca un fluid arcuș pe flori s-așterne
Fiorul zâmbetului tău senin,
Și-n muzica privirilor eterne
E-o liră albă fiecare crin.

Din somnul florilor de visuri pline
Mă-nalț spre tine.

(Dar vântul suflă; parfumul șovăie)

VÂNTUL

(sarcastic)

Biet flutur care te-ai pornit
        În infinit!

PARFUMUL

Nu pot să plâng, căci sunt surâs de floare;
Dar ca un plâns surâsul meu mă doare.

STEAUA

(clipind încet)

Spre tine în zadar m-aş îndrepta,
        Căci prea îndepărtată sunt;
Dar zâmbetul meu trist spre fruntea ta
Coboară, nimb albastru, pe pământ.

PARFUMUL

(aproape stins)

În giulgiul zâmbetului meu eu mor;
Mormântul meu e vântul călător;
Şi-n cea din urmă clipă de iubire
Eu nu mai sunt decât o amintire.

(Dar parfumul moare. Vântul îl culege)

VÂNTUL

E mult până la steaua de cristal,
        Sărman parfum sentimental!

(Vântul pleacă. Mesteacănul, cu crengile întinse, îl opreşte.)

MESTEACĂNUL

Vânt care treci şi hohoteşti într-una,
        Spune-mi şi mie, dacă ştii,

Când are să se-ntoarcă luna
În zările albastre și pustii!

VÂNTUL

Nu știu, nu-mi pasă de nimic;
Pământul pentru mine-i mic!
Sentimentalele suspine
N-au nici un farmec pentru mine,
Mărturisesc... Rămâi cu bine!

(Vântul se îndepărtează, Drumul, o clipă, tresare.)

DRUMUL

Tăcere... Nici un pas, nici un ecou.
O clipă, ochii mei străbat departe.
Dar, pustnic obosit, adorm din nou,
În praful visurilor mele moarte.

(Liniște desăvârșită. Drumul adoarme. Steaua se stinge. Mesteacănul plânge.)

ÎN PREAJMA VEŞNICIEI

CLOPOTELE

Duminicile-n fiecare săptămână
Când clopotele-n mantii de bronz se iau de mână
Şi-ncep ca să colinde
Cât văzduh poate glasul lor cuprinde,
– Umflaţi de vânt,
Buimaci, târându-şi umbra greoaie pe pământ,
Toţi nourii aleargă cu clopotele-n zbor
Pe urma lor;
Iar când în zare ca-ntr-o văgăună
S-au prăbuşit cu toţii împreună,
Din ce în ce mai limpede răsună,
Împodobind cu aur proaspăt crinii,
Goarna luminii!

Şi-atunci tot cerul se preschimbă
În clopot nalt cu soarele drept limbă
Care bate
Clipe de lumină
Pentru cei a căror inimă se zbate
Ca limba unui clopot rostogolit în tină.

În hohote sonore văzduhul se destramă
Când clopotele-n tropot de copite
Îndeamnă sufletele toropite
Şi le cheamă
Cu ele către soare să s-avânte,
Sărmane clopote cu-aripe frânte!

Și-atunci nebunii care-ntr-una urlă
Cu sufletul la gură ca o surlă
Când clopotele-n fiecare turlă
Cu ură-și mușcă frânghiile, botniți,
– Nebunii intră pe furiș în casă,
Și tac din gură, și s-ascund sub masă;
Căci trebuie să știți că din clopotniți
Îndată clopotele au să zboare
În cavalcadă către soare,
Și-au să se-ntoarcă liniștit, la trap,
Să ne cadă pe cap,
Să ne cadă pe cap!

Dar eu, care nu sunt nebun,
Vă spun:
Că clopotele-n fiecare săptămână
Se iau de mână;
Își suflecă mantalele-ntr-o horă
Sonoră;
Și-apoi pornesc ca să colinde
Cât văzduh poate glasul lor cuprinde.
Dar vă mai spun,
Eu, care nu sunt nebun,
Vă spun ce toate clopotele spun:
Că, dintr-o dată preschimbate-n goarne,
Au să răstoarne
Văzduhul peste noi ca un puhoi
De cer albastru și lumină multă,
– Și-atuncea noi,
Care suntem acei ce tac și le ascultă,
Stăruitori vom sta cu fruntea boltă
De revoltă,
Cu ochiul cupă de nădejde multă,
Cu zdrențele azurului pe noi,

Surâzători – cu clopotele-n noi!

CALEA LACTEE

Din albe lacuri de demult pornit,
Un zbor străvechi de lebede astrale
Pe luciul cerurilor boreale
Odinioară s-a odihnit.

Fiorul zborului străbate încă
Înmărmurita liniște adâncă
Din care ochiul nostru soarbe
Surâsul alb al nopții oarbe,
Deasupra sufletelor noastre-aprins,
O, nimb răcoritor pe suflet nins!

Fior al zborului de-odinioară,
Sărut curat pe fruntea noastră cerne!
Pe frunte albe sărutări coboară,
Fior senin al penelor eterne!
Scară cu trepte albe, prinse-n cuie
De-argint, pe care visul nostru suie!
Punte de puf surâzător și moale
Pentru visurile noastre goale.

Pânză rămasă fără de catarg,
Desfășură-ți aripile mai larg,
Desfă din lanțurile-i ruginite
Bătrânul și hodorogitul vânt,
Îndreaptă-l către mări nemărginite
Cât mai departe de pământ,
Și du-ne sufletele ostenite
De căutarea unui cer mai sfânt!

Și veșnic ca o binecuvântare
A unor albe mâini odihnitoare,
Deasupra noastră fluturând să stee
Calea lactee.

PROHOD

Facilis descensus Averno!
Ușoară-i coborârea în Infern

Ne-am scoborât din ce în ce mai jos,
Tot mai adânc, tot mai adânc – sub vreme!
În gol boltindu-și craniul găunos,
Un cer bătrân deasupra noastră geme.

Din veșnicie, fără să ne-ajungă,
În urma noastră veacuri noi se rup.
Dar noi pășim prin propriul nostru trup;
Și viața noastră e o clipă lungă.

Aice nu-i nici capăt, nu-i nici drum!
Nici scop, nici grijă – dar nici nădejde nu-i!
Și sufletele noastre sunt acum
Firide-n care-au fost cândva – demult – statui.

Dar câteodată gânduri vechi străbat
Sub fruntea noastră și ne înfioară;
Și-n pasul nostru de acum se zbat
Toți pașii noștri de odinioară.

Și-atunci în noi simțim cum se adună
Mâhnirea stearpă-a vechiului pământ;
Și inimile noastre împreună
Atât de-adânci și de sonore sunt,
Că cel mai mic cuvânt rostit răsună
Vijelios prin ele ca un vânt.

Cândva de-a fost în suflete furtună,
Din ea nimic n-a mai rămas acum.
Păstrăm în noi talazuri mari de scrum,
Asemenea acelora din lună.

Ne-am scoborât din ce în ce mai mult
Din timp, ca dintr-un piept adânc, ne-am smult,

Și rătăcim acum prin noi, departe.
Căci veșnicia-n noi s-a năruit,
Și-n veci pe sufletele noastre moarte
Funinginea tăcerii s-a sleit.

CÂNTECUL NIMĂNUI

Deo ignoto!
Zeului necunoscut.

Revolta-i stearpă, visul e schilod!

De vorbă vreau să stau acum cu tine,
Tu, care-ai plămădit pe om din glod!

Mi-am aruncat nădejdile în mine,
Credința să mi-o prind ca-ntr-un năvod;
Dar n-am găsit decât străvechi suspine.

Am râs atunci de visul meu nerod,
Și-nspăimântat m-am ridicat din mine.

Tu, care-ai plămădit pe om din humă,
Spre tine-acum nădejdea mea se-ndrumă.
Adânc și mut te-am căutat: nu te-am găsit.
Belșug de vis în mine port – și-s obosit.

Prăpăstii largi în mine au deschis
Mormânt adânc belșugului de vis.

Mormântul *tău* în mine s-a deschis!

Mi-e sufletul o năruire de statui.
Le-aud cum cad, fărâmă cu fărâmă.
Vecii de vis în mine se dărâmă,
Făclii aprinse-n templul Nimănui!

Sătul de-avântul van, de visul mic,
Îmi voi ciopli statuie din Nimic,

Gândind la cei ce inima în două
Și-au frânt-o, și ne-au dat din ea și nouă
– La cei cu zâmbet bun de mucenic,
Ce-au plămădit din soare pâinea nouă.

Mormânt adânc belșugului de vis,
Prăpăstii lungi în mine s-au deschis,
Făclii aprinse-n templul Nimănui,
Vecii de vis în mine se dărâmă.
Le-aud cum cad, fărâmă cu fărâmă.

Mi-e sufletul o năruire de statui.

VEGHE

Mi-e sufletul în hrube-adânci boltit:

Tăceri străvechi s-adună prin unghere,
Ca niște șerpi bătrâni ce m-au pândit.
Ascult în noapte, gârbov de veghere,
Cum cade fiecare gând, gândit.

Tăcut ca vremea, orb ca un mormânt,
La căpătâiul meu de veghe sunt.

În preajma mea, prin somn, pământul geme.
Un glas în mine prinde să mă cheme,
Și simt cum din adânc de suflet greu,
Tânguitorul glas de veghe geme.
Chemând mereu.
Și mă scobor în mine și în vreme
Pământul...
        Spasm puternic de dragoste și ură!
În fiecare bulgăr un pumn ascuns se zbate.
Și cerul orb, deasupra, deschide-n gol o gură
Cu vineți dinți de stele, sclipind sălbatic toate!

Cu ochi de mări, cu gura vulcanilor, cu frunți
De stânci, cu nări de peșteri, cu braț de munți,
cu-avântul
Cutremurului urlă îndurerat pământul!
În rug de ger se-nalță, pe culmi, ghețari cărunți,
Și alba lor dojană o știe numai vântul.

Pământul.

L-aud și-acum, mereu, prin somn cum geme.
Și-un glas în mine prinde să mă cheme.
Și simt cum din adânc de suflet, greu,
Tânguitorul glas de veghe geme,
Chemând mereu:

„În preajma veșniciei zăbovit,
Din nou zăvor de vis pe cuget pune,
Îndemn dă iar avântului strivit,
Întoarce gândul tău spre rugăciune,
De gândul tău te lasă izbăvit.

Apleacă-ți sufletul cum cade-un trunchi
Bătrân, în tihna țărnei iertătoare;
Și dacă-ndurerarea pământului te doare,
Cu fruntea pe genunchii lui să-i ceri iertare.
– Tu, care n-ai nici idoli, nici altare,
Apleacă-ți fruntea, roagă-te-n genunchi
Pământului."

VÂNT

Hau! Hau!
Cum urlă-n vânt toți câinii văzduhului! ascultă...
Se zvârcolesc copacii buimaci de vânt, și dau
Din crengi, și clănțănesc de spaimă multă.
Hau! hau!
Cum urlă-n cap toți câinii văzduhului! ascultă...

În astă-seară vântul s-a năpustit pe cer,
Și trupul lui de taur cu coada-n căi lactee
S-a povârnit pe boltă ca s-o iee
În coarne
Și s-o răstoarne!

Dar ceru-a scârțâit prelung și vântul
De-atunci în coarne vrea să ia pământul,
– Și-aleargă-acum sălbatic pe câmpie,
Rănit și orb, iar cornul lui stingher
E luna care tremură, pustie,
Înfiptă-n cer.

Hau! Hau!
În astă-seară vântul s-a strâns în cap și urlă.
Și gândurile, șerpi, plesnesc din coadă,
Și se târăsc prin cap în lung și-n lat,
Și șuieră și-ncep să roadă,
Hau! hau!
Și șuieră și urlă și se zbat!

Și iată, vântul și-a făcut din horn
Un corn
Din care sună,
Chemându-mă să mergem împreună.

De lunga lui chemare cum să scap?
Hau! hau! Cum râde vântul cu hohot și mă cheamă!
Se sparg în cap lungi hohote de-aramă,
Și șerpii vântului pătrund în cap!

Hau! hau! și vântul râde cu hohot și mă cheamă!

ODĂ BLESTEMATĂ

Într-un tărâm de stânci de aur,
Cândva, copil, în vis am pomenit
Pe pajiști largi, cu flori fâlfâitoare

Ca niște curcubeie destrămate-n soare,
Am pomenit trecând prin mine
Convoiul lung și ostenit
Pe care-l mână către soare
Cu biciul ei de stele sunătoare
În infinit
Necontenit
Gloria hohotitoare.

Ca o fiară
Cu coama de-apusuri roșii în vânt,
Cu dinții ca niște pumnale de-argint,
Gloria zbiară.
O simt mereu în mine cum se zbate
Și gheara ei sub fruntea mea străbate
Ca un cuțit!
Și-mi răvășește gândurile toate.

Mă scurmă gheara-i otrăvită și adâncă;
Și sufletul, bucată cu bucată, mi-l mănâncă;
Și-n mine-ntemnițată ca-ntr-o cușcă
Zbiară și mușcă.

O, fiară, zvârcolește-te mereu!
Și mușcă-mi inima! să nu rămână
Decât un bulgăr rece de țărână
În pieptul meu.

Să-mi calc eu singur sufletu-n picioare
Și ca un stârv să ți-l arunc drept hrană;
Să știu că-n veci de-acum nu mă mai doare
De-a pururi netămăduita rană
A bietei omeniri șovăitoare.

În visul meu neprihănit și clar
Ca un ghețar
Din cei care plutesc în ierni eterne,
O, glorie, de-a pururi te așterne.

Și-așa mereu, o, glorie, în mine
Ucide tot ce-i rău și tot ce-i bine:
Dispreț și ură, milă și iubire,
De-a valma în aceeași năruire.

Dar când, târziu, în viața mea pustie,
Deasupra visului nebun și sfânt,
Avântul deznădejdilor din urmă,
Dezlănțuit prin mine ca un vânt,
Va izbucni;

– Cânt freamătul luminii supreme și lucide,
Pe totdeauna mă va stăpâni –
La rândul meu, atunci – te voi ucide!

IZGONIREA LUI PROMETEU

Pe vârful Caucazului. Alături de vulturul veșnic flămând care îl scurmă, Răzvrătitul, de pe stânca pe care Zeus l-a ferecat odinioară, privește neclintit în zare. La picioarele stâncii, o mare mulțime de oameni. Prometeu a răpit focul din cer și l-a aruncat pe pământ. Zeus, mânios că Prometeu l-a păcălit, a trimis în omenire pe Pandora, care a adus într-o cutie o sumedenie de necazuri și de rele. Oamenii iau în seamă numai cutia Pandorei și uită binefacerile focului, și în loc să-i mulțumească lui Prometeu pentru binele ce l-a făcut, îl fac vinovat de răul pe care el nu l-a vrut. Au venit acum să-l huiduiască și să-l lapideze.
Huo, Prometeu!...

PROMETEU

(neclintit)

Un urlet surd, adânc ca o furtună,
Îmi geme în urechi necontenit,
E vântul care prin prăpăstii sună,
Ori stânci din vârfuri s-au rostogolit?

Când vremea încă nu s-a împlinit,
Pe Prometeu cine-ar putea să-l cheme?
E muntele, bătrânul, care geme.
Adormi din nou, tovarăş ostenit.
Voința vremii nu s-a împlinit.

Nu s-a sfârșit nimic. Mai este încă.
Nu crește veșnicia, nici nu scade.
Abia mai simt că vulturul mă roade;
Abia mai simt că rana mi-e adâncă.

Mi-e trupul stâncă-n lanțuri pe o stâncă!
De multă vreme nu mai știu să simt.
Spre cer de veacuri fulgerând mereu,
E-atâta vreme de când ochiul meu
Și-a-nfipt adânc privirile în zare
Că m-ar durea să mi le smulg! și, greu,
S-ar povârni, prelungi și orbitoare,
Ca niște drugi de aur zvâcniți din ochiul meu.

MULȚIMEA

Huo! Prometeu...

PROMETEU

(tresărind)

Cine-a strigat pe Prometeu?
S-a împlinit sorocul Sorții, oare?
De-abia câteva veacuri călătoare
S-au stins de-a valma în nemărginit
Și drumul vremii s-a și împlinit?

De-atâta neclintită veșnicie
Mi-s ochii grei, și-abia mai văd pământul.
– E vântul care urlă prin prăpăstii.
E vântul.

MULŢIMEA

Huo! Prometeu.

PROMETEU

(tresărind mai tare)

Acelaşi glas!

MULŢIMEA

(în timp ce azvârlea cu pietre)

Huooo! Prometeu.

La strigătul mulţimii, Prometeu, zguduit de un cutremur adânc, şi-a întors privirile spre pământ. Privirile lui au izbit mulţimea, făcând-o să şovăie, o clipă. Dar urletul care începuse din nou s-a stins, când Prometeu, zvârcolindu-se, şi-a rupt lanţurile, pe care acum le ţine în mână, fluturătoare.

PROMETEU

(În picioare pe stâncă, cu o mână ţinându-şi lanţurile, cu cealaltă gâtuind vulturul, ca pe un porumbel.)

O, urlet, te-aşteptam!
Zvâcneşte, sânge!
Cutremură-te-n mine, viaţă! Sfarmă-
Te-n mine iarăşi, răcnet de alarmă!
O, inimă, în pieptul meu te strânge
Ca un pumn!

(Spre cer, hohotind.)

Ascultă, Zeus! Omenirea zbiară...
N-ai auzit?... În cerul tău ascuns
Străvechiul răcnet încă n-a ajuns?
Trezeşte-te!

(Mulţimea huiduie; spre ea.)

Da, urlă, urlă, fiară!
Mugește, turmă!
Ai timp destul să plângi, pe urmă.

(Spre cer.)

O, Zeus! Omenirea-i ca un câne,
Sătulă de izbavă și osândă,
Ascultă-i urletul adânc, „Stăpâne!“
„Părinte!“ frânge-ți trupul ca o pâne,
Și zvârle-l omenirii – că-i flămândă.

Columnele templelor tale,
Ca niște gâturi albe, zbucnite din pământ,
De mii de ani spre cerul tău zadarnic
Își răsucesc flămândul lor avânt.

Mulțimea, Zeus, nu te mai așteaptă!
Blestemul ei prin mine spre tine se îndreaptă.
Prea mult întârzii, zeu nebun!
Acum, când lanțurile mi-au căzut,
Coboară lângă mine, zeu de lut,
Să-ți spun:

Să tremuri, Zeus! Trăsnetele-s sparte
Vulturii – morți!
Spre tine vremea vine de departe
Cu huruit de roți să-ți bată-n porți.

Dă-mi mâna, Zeus! Singur ești, ca mine,
În cerul tău pustiu și zdrențuit.
Spre stânca unde-am stat înlănțuit
Privește-n jos puhoiul care vine.

Ne blestemă mulțimea deopotrivă.
Ești singur, Zeus! Singur sunt și eu.
De ce înlături mâna milostivă
Pe care ți-o întinde Prometeu?

Cu mine, Zeus! zvârle-te în larg.
Acolo unde zările se sparg
Spre haosul cu mii și mii de ceruri
În care se vor naște aștrii noi.
De ce nu vii cu mine-n larguri, Zeus,
Să cucerim nemărginirea amândoi?

Mulțimea zbiară. O clipă, Prometeu pare că așteaptă. Apoi, glasul lui amenințător și puternic umple văzduhul, în timp ce el își aruncă lanțurile spre cer.

Ia-ți, Zeus, lanțurile înapoi!
Au ruginit de vânturi și de ploi,
Dar sunt destul de trainice și grele.
Păstrează-le – dacă mai crezi în ele!

(Către mulțime.)

Iar voi, flămânde fiare, înapoi!
Pomană vreți?... Așa e: se cuvine
S-aveți și voi o urmă de la mine.

(Le aruncă vulturul gâtuit.)

Luați-l! E destul de proaspăt încă.
E plin la trup și gras de nemurire.
Te pune-n patru labe și mănâncă,
Omenire!

(Insinuant.)

E-un stârv mai sfânt ca altele, un dar
Ceresc... E vulturul lui Zeus, doar!

(Spre cer.)

Nu te scobori!... Ți-e frică, zeu nemernic!
Păstrează-ți bine lanțurile.
    Eu
Mă voi urca spre soarele puternic,
Să-ntâmpin vremea nouă-n drumul meu.

(Cu glasul tot mai zvârcolit.)

S-adun în mine fulgerele toate,
Să mi le-aprind priviri în ochi! să sorb
În ochii mei întreg văzduhul orb,
Și cerurile toate să le sorb!

Și inima luminii s-o smulg din Haos vie,
S-o prind pe veșnicie-n pieptul meu.
Și, până' voi izbuti să mor și eu,
Întemnițat în veșnicie,
Mereu să sufăr și să lupt mereu.

(Cu brațele întinse în gol.)

În nicăieri, o, Nimeni, te salut!
Vă năruiți de-acum, statui de lut,
Religii, zei, apostoli, mucenici,
Credințe mici.

Izbește-te cu creștetul de soare,
Pământ.
Cer, înapoi! Drum larg despică-n zare,
O, Mare!

(Spre cer.)

Iar tu, tu cel de sus, cel „bun" și „sfânt",
Coboară iarăși pe pământ,
În țărna-n care trebuie să vii,
Tâlhar al Soartei, Hoț de veșnicii!
În glodul de la care te-ai zvârlit,
Săgeată frântă în nemărginit,
În glodul slut din nou rostogolit!

(Spre mulțime.)

M-ați izgonit!
Mă-ntorc în nemurire,
Să-mi caut altă omenire-n loc;

Să-i dau și ei mistuitorul foc;
Și ferecat de-o nouă-nlănțuire
S-aștept să se mai năruie un cer,
Să mă mai latre încă-o omenire.
Și-așa, din izgonire-n izgonire,
Să-mi port prin Haos râsul meu stingher.
Urlați!... În deznădejdea voastră nu e
Decât izbânda strigătului meu
Care de-a pururi tot mai sus se suie,
Din cer în cer! din Dumnezeu în Dumnezeu!
– Căci cine va putea cândva să spuie
Că l-a văzut plângând pe Prometeu?
Urlați!
Rămâi în urma mea, Pământ!
Pe fruntea ta, lovită de-un cuvânt,
Pe veci de veci de-acuma se așterne
Pedeapsa așteptărilor eterne.
Și-acum –
într-un vârtej cotropitor,
Ca un vulcan lumina-n mine fiarbă!
Avânt, o, Cer! o, vânt, aripi! să zbor!
Să simt cum crește-n mine nemărginirea oarbă
Bulboana soarelui clocotitor
Pe veșnicie să mă soarbă!

Se aruncă. Golul îl înghite. O clipă, tăcere. Apoi, la poalele muntelui, jalnică, mulțimea:

Prometeu...

ÎNDEMN LA DRUM

De-acum îngroapă-ți sufletu-n pământ:

Spini veștezi îi vor crește pe mormânt,
Cu frunze-nfipte-n vânt ca niște gheare.

– Vor răsări flori albe de turbare,
Ca niște crini mucegăiți, murdare.

E vremea. Noaptea va veni curând.
Și vântul urlă ca un lup flămând.
Îngroapă-ți inima în drum:
E vremea să te duci de-acum.

Stele de păcură pe cer.
Vin îngerii de smoală să te prindă.
Rămâi cu bine, suflete stingher.
Și-ascute timpul coasa lângă tine.
Dă pinteni morții. E târziu de-acum.
Îngroapă-ți inima în drum.
Nu zăbovi. Tăcerea vine.
Ghețarii nopții s-au topit în scrum...

Ohe! Mai este mult? Nimeni nu știe.
O veșnicie
S-a isprăvit, când ai făcut un pas.
În urma ta tu singur ai rămas.

Nu zăbovi. Tăcerea vine.
Se prăbușește noapte de catran.
Și-mbrățișat cu moartea laolaltă,
Tot mai aproape gâfâie Satan.

Din

STÂNCI FULGERATE

1930

FRONTISPICIU

Mi-am plăsmuit un suflet din țăndări de bolid,
Aerian și aspru, cu nostalgii de vid.
Sori stinși și-au stors cenușa din hăuri să închege
Năprasnicele așchii de mii de ani pribege.
Ecouri adunate din haosul astral
Mai gem și-acum în asprul meu suflet mineral,
Cu fire de-aur smulse solarelor sisteme,
Mai repede ca vremea alunecând prin vreme.

Fulg de nemărginire în coajă de pământ,
În inimă port dorul pustiilor senine.
Când clipa pământeană apasă greu pe gând
Desfășur albul viscol al stelelor în mine.

Mi-e dat să-mi caut timpul zburând din eră-n eră
Și să colind, eratic, prin secolii glodoși.
Tot ce-i contrast m-atrage, și-n mine, ca-ntr-o seră
Cresc palmieri alături de cactușii buboși.

Am aruncat la hârburi cântarul nemuririi
Și ciutura cu glorii banale de cișmea,
Și cumpănindu-mi visul cu rânjetul satirii
Fac lumea după chipul și-asemănarea mea.

Sunt cel dintâi Geneza-n batjocură să-mi ieu.
Eu singur îmi sunt șarpe în paradisul meu.

Cu inima-ncleștată în coama unui vers
Îmi joc pe Prometeul gonit din univers.

Îmi bat în piept țărușuri fățarnice de rugă.
Schimb perlele-n grăunțe și fac din înger slugă.
În balta omenirii scuip larg și liniștit.
Viața cu trup de aur și solzi de glod mi-i dragă,
Cum drag îmi va fi vântul ce-mi va deschide, largă,
Poarta pe care intri, culcat, în infinit.

SCHIȚĂ PENTRU UN AUTOPORTRET

Lumea începe și sfârșește-n mine.

Ca algele din spumă de oceane,
Dospite-n mâl albastru de ceruri sfărâmate
Cresc cântecele mele subterane.

Mi-i inima la adăpost
Ca un culbec în fundul unei grădini pustii
Hotarele mele sunt: cel care-am fost
Și cel ce voi fi – hotare pustii.
Căci viața mea de adineauri
Mi-i tot atâta de departe
Ca viața celei mai uscate mumii,
Și pentru mine tot ce nu-i prezent – e moarte.

Singur? Ce vorbă lipsită de-nțeles!
Sunt *tu* și *el* și *voi* așa de des!
De-atâtea ori Sfinx și Edip!
Trăiesc în mine ca o pădure-n mii de frunze,
Ca vântu-n mii de fire de nisip.

Dac-aș fi vrut (pe vremea când visam)
Să fi fost altfel decât sunt,
Aș fi vrut să mă fi născut pământ,

Cu râme-n mine, rădăcini și iarbă
Pe fruntea mea boltită către soare.

Sau poate... aș fi vrut să mă fi născut soare.

PROCLAMAȚIE

Viața-i râul acesta cu ceru-ntors pe dos
Pe care îl beau boii blajini, cu gâtul gros,
Unde noaptea se scaldă stelele și strigoii
(Și cerul nu-i cel răsfrânt, pe care-l beau boii).

Cerul de sus? Poveste care-o spui când te culci.
Viața-i făcută din fulgere și cenușă
Și, când o muști, cu gust sălciu ca o scorușă
Pe care o mănânci putredă, cu viermi dulci.

Vremea nu are-odihnă ca o cumpănă șchioapă.
Veșnicia? N-o știi, ori merge cu tine-mpreună.
Alungă vracii de ieri cu ochii în lună.
Viața-i cu drumuri și gropi, cu pâine și apă.

Suflete pline de plopi, prieteni de mâine,
E turbure cântecul meu, ca vinul nou.
Ziua de azi e ca o dumbravă de mesteceni,
Soarele-i lângă voi, aur și pâine.

Clipele sunt semințe și flori. Ochii sunt noi.
Lăsați-le să moară, florile. Semănați.
Fără grijă. Lumina trăiește cât și voi.
Moartea-i poarta închisă la care nu mai bați.

Viața-i râul acesta cu ceru-ntors pe dos
Pe care îl beau boii blajini, cu gâtul gros,
Unde noaptea se scaldă stelele și strigoii.

Beți din cerul de jos, din care beau boii.

ELEGIE

Ce vechi sunt vorbele, ce greu e gândul!

Mi-am tulburat fântânile-ntr-adins
Pe care le săpasem ani de-a rândul,
Şi-n suflet ruguri roşii mi-am aprins:

În văgăuna mea când stau la pândă
Să-mi fie roşii focuri de osândă.

Ohe! Îndrăgostiţii de nirvane,
Jefuitori de cripte fără morţi,
În lungi, clănţănitoare caravane
Când veţi veni să-mi bateţi pe la porţi,
Pustiul meu altar fără icoane
Şi rugurile mele ca de sânge
În flăcări de venin se vor răsfrânge
Pe chipurile voastre vane.

O, bieţii vânători de vânt pe culmi!
Aripi de nouri, inimi de argilă,
Făptura voastră-i vrednică de milă.
Voi, care-aveţi neantul la picioare
Şi să-l priviţi n-aţi cutezat, pe culmi,
În noaptea mea profundă ca moartea unui soare
Veţi izbăvi, o, vânători de culmi,
Osânda mea atotizbânditoare.

...Tu, însă, Suflet, care, poate,
Vei fi vreodată viaţa mea cea plină,
Când viitoarea ta singurătate
Va căuta singurătatea mea străină,

Când gândul meu de-atunci, gonind prin vreme,
Pe gândul meu de-acum, demult trecut,
Va încerca din vreme să-l recheme
Ca un frăţesc ecou necunoscut;

Ca două flăcări fără chip
Sorbite de același soare,
Ca două ape în nisip
Lucide și nepăsătoare,
(Pe care drumuri vom veni,
Din care vânturi vom renaște?)
În ziua-aceea chiar de ne-am cunoaște
Noi nu ne vom mai întâlni.

INVOCAȚIE

Mephistopheles
Tronează-n mari singurătăți zeițe.
În jurul lor nu-i spațiu și nu-i timp;
Și greu îți vine să vorbești de ele;
Sunt Mamele.

FAUST, II, actul 1.

Mă-nduplec vouă, Chipuri sub pământ,
Măestre Mame, Zâne fără țară,
La care drumul e un lung mormânt,
De care chiar Satan se înfioară!

De m-am învrednicit de drumul lung
E că mi-i gândul fără de prihană.
– Vă voi ajunge fără să v-ajung
Ori voi pieri în bezna subterană,

Nu știu decât că dor îmi e de voi,
Zeițe reci la fire, dulci la nume,
Și-n slava voastră, slobod peste lume.
Și gândul și genunchiu-mi încovoi!

Ce aprig vânt iscoditor de stânci
Dărâmă-n mine poartă după poartă?
De ce mi-s zilele fântâni adânci
În care apa vieții doarme moartă?

Robit mereu de clipa care vine,
De ce vreau veșnic clipa cea de-acum
Și-alerg rodită s-o culeg în mine,
Crin răsărit în pulbere de drum?

Mi-i dor de dezlegarea cea adâncă.
Vreau în truditu-mi suflet de pădure
Cheia pe care nici un diavol încă
N-a izbutit neantului s-o fure.

Vreau să trezesc lumina ce-a rămas
Neiscodită încă-n adâncime
(Căci e lumină-n orice-ntunecime
Cum tot tăcere doarme-n orice glas).

Din jugu-atâtor ieri și azi și mâne
Să-mi dezrobesc vreau visul meu cel lung.
– Vă voi ajunge fără să v-ajung
Ori apa vieții moartă va rămâne,

Nu știu decât că dor îmi e de voi,
Măestre Mame, Zâne dulci la nume,
Și-n slava voastră, slobod peste lume,
Și gândul și genunchiu-mi încovoi!

PIETRELE

Mi-s vremurile tot mai mult străine
Și ochii mei se-nchid nepăsători,
Și iată, azi mă-ntorc din nou spre tine,
Norod bătrân al pietrelor surori.

În haine de verdeață-ngenuncheate
În cimitir, pe margini de morminte;
Scuipate-n drum și-n temple sărutate;

Prundiș de rând sau lespezi sfinte;
Tovarășe cu șerpii și cu spinii;
Statui zglobii sau gârbovite stânci;
La gâtul înecaților în mare
Rostogolite-n văgăuni adânci;
– De pretutindeni vă cuprind și vă culeg,
Și vorba voastră mută o-nțeleg,
Vă strâng pe toate-n suflet și ascult
Tăcerile care vorbesc în voi, demult.

În ritmul odihnit al veșniciei
Cum clipă după clipă se alungă,
Tăcerea voastră-i limpede ca moartea
Și moartea voastră-i clipa cea mai lungă.

Spre fruntea voastră fruntea mea se-ndreaptă,
Și lângă voi mă simt din nou atom,
Și când v-ascult povestea înțeleaptă
Nu-mi mai aduc aminte că sunt om.

Odihna voastră, pietre, mă-nspăimântă,
În voi o vlagă nouă se frământă,
Și ca un ochi înmărmurit și greu
Stă *Cineva* la pândă-n voi, mereu.

Și totuși azi când vremea mi-i străină
și ochii mei se-nchid nepăsători,
Tot către voi mi se întoarce drumul,
Și-mi sunteți dragi, o pietrelor surori.

COMENTARII

Am început să mă despart de mine,
Mă simt mai liniștit. E frig. Afară
Nu știi, e toamnă ori e primăvară.
Iar plouă? Nu. E vânt pe străzi. – E bine
C-am început să mă despart de mine.

M-am săturat de mine până-n gât.
Privesc în suflet – casc – și mi-i urât.
Mă plimb prin mine ca un exilat,
Și mă cutreier iar în lung și-n lat,
Și caut iar și caut iar, și știu
Că nimeni nu-i – și fluier a pustiu.

Pe uliți umblă iar toamna leproasă;
Deschide ușa și dă-i drumu-n casă.
E frig și vântul bate în obloane.
Dă drumul toamnei. Vine de departe,
Ți-aduce iar în sac povești persane,
Șeherezade moarte.

Hai, intră, zdrențăroasă cerșetoare!
Și spune-mi dacă ai văzut trecând departe
Cortegiul vânătorilor de soare
Cu ochii vii și inimile moarte.

Mucegăită, seara ne cuprinde...
Îmi suflu-n suflet ca-n tăciuni.
S-aprinde? Bate vântul. Nu s-aprinde.

Începe dar... „Pe vremea califului Harun,
Cel mai puternic prinț de pe pământ..."
– Iar plouă. – Da... pe vremea califului Harun.

– Dă-ți singur foc și spulberă-te-n vânt,
Caricatură de Hamlet nebun!
– Nu. Taci. Ascultă...
„De pe marginea verandei
Saadi cu barba albă ca un crin
Privește caravanele ce vin
Din depărtări, pe drumul Samarkandei...".

– Ei, mai departe?
– Da. Un muezin...
„Un muezin se roagă-n minaret.
Și în amurg havuzul din grădină

Ca o dănțuitoare de purpură se-nclină,
Surâzător în fața moșneagului poet...".

– Pe urmă?

– Nu-i nimic. Saadi adoarme.

– Pe urmă?

– Stai, ascultă.
– Te urmez.

„Cocorii trec departe pe lanuri de orez.
Și-o fată cu parfum de mirodenii,
Cu cerul cald ascuns în dosul genii,
Să-i poți privi în ochi ca pe-o fereastră
Sufletul, apă albastră...".

– Ei, ai sfârșit?

– Nu. Fata-i blondă... blondă...
„Cocorii trec departe pe lanuri de orez"...
E blondă...

– Hai...
– E blondă... Nu. Mi-i lene...
Stai... blondă... ca un vers de Demostene
Botez.

Citez[1]

– Iar plouă –
Hai, ia-ți sacul și fugi, caricatură!
Vreau să-mi recapăt locul în natură.
De-acuma fac literatură
Serioasă.

[1] *Floarea pământului*, 1920, p. 52.

CEASUL GREU

Mi-era pustiu în suflet. Plin de trudă
Mergeam pe malul unei ape,
Și blestemam în gândul meu cu ciudă.

Blestem era nu de necaz ori ură;
De nici un om n-aveam ca să mă plâng;
Dar îmi mușcam din suflet să nu plâng.
– Și parc-aș fi mușcat din zgură.

Și doar pornisem blând de dimineață,
Cu ochii mari și gândurile-n vânt!
Mă bucuram de flori, de vânt, de viață,
Și mă simțeam la mine-acasă
Oriunde pe pământ.

În urma mea orașul ca o fiară
Cu solzi de smoală și aripi de fum
Își clocotea urgia seculară.
Dar eu pornisem singur, din zori, blajin, la drum.

Nu mă aveam decât pe mine-n minte.
Mă bucuram de mine ca de-o plantă
Pe care-o crești cu grijă, zi cu zi;
Și-un singur gând aveam: tot înainte.

Mai mult decât oricând eram departe
De orice gând nemernic, de orice dor milog...
De unde-atunci venise ca un fior de moarte
Dorința asta crudă: *să mă rog?*

Lăsasem în orașul de piatră și metal
Biserici proaspete de cărămidă
Cu-nfățișare roșă de spital
Și clopote ce sună cu scârbă și obidă.

Dar gândul nu-mi fusese niciodată
Să-ngenunchez pe lespedea lor tristă,

Iar Dumnezeul lor, dacă există,
Mă îndoiam în ele să fi intrat vreodată.

Cu pumnu-n inimă-mi dădeam, spunând:
„Dorința mi-i nevolnică și mică.
Cui să mă rog? De ce? Te rogi de frică:
Nu tremură în mine nici un gând;
Și sufletul mi-l simt ca-ntotdeauna
Pe-atât de mândru pe cât e de blând.
Cât despre Dumnezeul cel de-acum,
În fața lui dorința mi-o măsur prea adâncă.
E drept că-n el se scaldă atâția oameni încă,
Dar eu sunt singur, nimeni nu m-a-nsoțit la drum!

Cum aș fi vrut un fir de adevăr!
Un adevăr – o, fie cât de mic –
Să mi-l culeg și să mi-l prind în suflet,
Să mi-l culeg... Dar nu găseam nimic.

Mai ieri aveam atâtea adevăruri,
Savante mingi cu care mă jucam!
Pe unul singur le-aș fi dat pe toate!
Pe-acela numai aș fi vrut să-l am.

O, ceasul greu – o, ceasul rău – o, ceasul
Pe care-ai vrea să-l sari în timp, să-l treci,
– Când nu e clopot să-i rostească glasul
Și să vestească clipele lui reci.

...Fusese drumul lung și obosisem.
Mi-am așternut truditul trup
Pe-o pajiște la care poposisem.

Spre-un fir de iarbă m-am plecat, să-l rup.

Dar mâna-mi șovăi o clipă, oarbă,
Și făr-a-l rupe-l mângâia ușor
Când gândul meu deodată frânt din zbor
Se agăță de firul zvelt de iarbă.

Nu știu... dar nu mai cugetam acum
La firul meu de adevăr fără prihană.
Trecuse ceasul greu?
                                        Pornii la drum,
Cu firul meu de iarbă pe suflet, ca pe-o rană.
Mergeam din nou pe mal ca dimineață
Cu ochii mari și gândurile-n vânt.
Mă bucuram de flori, de vânt, de viață.

Și-n loc ca să mă rog, am început să cânt.

ODĂ SIHASTRĂ

Suflete, povestește amurgul în păduri,
Sihla cu fagi și ferigi, brazii cu miros tare,
Drumul pitit prin iarbă cu jderi la cotituri.
Șipoturi cu jghiab putred și șopot de răcoare.

Vremea-n trecut, pârâu în munți, cu prund de aur,
Pe care uiți întotdeauna să-l culegi.
Buciume bocitoare au vuit seri de-a rândul
Gândul păstrează încă vaietele pribegi.

Suflete povestește vremea cu clipe simple
Ca o călugăriță cu mătănii de lemn.
Și tot ce-i amintire stă iarăși să se-ntâmple,
Cum cauți în cărți foaia – la care n-ai pus semn.

Din scorburi noaptea iese ca o viețuitoare
Flămândă, cu trup negru și mers împleticit.
Păsări cu chiot dulce au trecut, s-au rărit.
Când ajungi în poiană, printre brazi, pe cărare,
Vezi luna care vine, goală, din răsărit.

Suflete, povestește vremea cu clipe simple.

EXERCIȚIU

Priveliștea-i ciudată și naivă
Ca hărțile cu case și copaci.
Drumul aleargă, alb, de jos în sus,
Sărit, ca un ogar, din pespectivă.
Burgul e-n fund, cu creștetu-n apus,
Mai jos, mai sus.
Cum vrei, așa sau dimpotrivă.

Vârfuri de turnuri zgârie-n amurg
Cerul cu geamuri turburi și plesnite.
Veacul de mijloc fâlfâie pe burg
Cu-aripi de mucava, mucegăite.

Iar au trecut leproși cu zurgălăi.
Spinii pe deal sunt mari cât niște plopi.
Nouri cu chip de păsări s-au încâlcit prin plopi.
Vântul cu solzi de fildeș se târâie prin văi.

Și-așa priveliștea cum este ea
Strâmbă sub cerul vertical,
Soarele-n chip de bubă rea
Se sparge-n ceafa zării, peste deal.

MEDITAȚIE

Te plimbi prin cimitirul acesta cu cruci mari
Și albe în târziul toamnei ca niște mâni.
Vorbești să n-auzi morții guralivi și murdari.
Și liniștea e falsă printre copacii spâni.

Tăcerea ca o frunte se încrețește glas.
În ochi privirea-i chiot, zilele țipă soare.
Noaptea gâlgâie hulpav în urechi cobitoare.
Neadormită, vremea clipește-n ochi de ceas.

Rupi timpul, crește hidră și clipa face două.
Nu-i nicăieri tăcere, sau – dincolo de timp.
Gândul declamă singur, sârguitor și simplu,
Așa cum plouă.

Amurgul se desprinde de pe cer ca o coajă
Putredă cu mușchi vânăt și scârțâit de vânt.
Inima morților bate-n pământ.

Dar, știi, tăcerea printre copacii spâni e falsă.

STIL

Pe poarta cu stâlpi rumeni în parc când ai intrat,
Castelul e istoric și lacul e pătrat.
Cerul cu mâini crăpate de vânt deapănă noapte,
Și aerul e proaspăt, pe lac, cu gust de lapte.

Amintirea cu miros de colb pătrunde-n nări.
Ni-s sufletele două țări – pe aceeași hartă.
Cât pământ ne desparte acum și câte gări!

Nemărginirea gâtu-și întinde între noi.
Amintirea-i cu miros de colb și de gunoi.
Cu gândul cerci adâncul trecutului să-l măsuri.
Pe apă vântul trece cu foșnet de mătăsuri.
De-aici pădurea-ncepe cu scorburi și cu cerbi.
Tac când mă-ndemni la vorbă, răspund când nu
mă-ntrebi.

Nepregătite vorbe s-adună-n colțul gurii.
Îți dau înapoi gândul din marginea pădurii.
Și sufletul pe care, zălog, ți l-am păstrat.

Castelul e istoric și lacul e pătrat.

DECLARAȚIE

Bisericile fără turle
Cu-nfățișare de spital,
Bursele cu stâlpii de templu și cu creștet de metal,
Temnițele-mprejmuite de castani,
Statuile-n muzee cu gesturile strâmbe,
Literaturile de drâmbe,
Și noaptea omenirii ce nu mai are ani:
Nu!

Nu! – Tu cunoști vântul doinit în alte părți.
Drumul în jurul tău înfășură-l cingătoare.
Plecăm. Azvârle-n gârlă mormanele de cărți
Cu suflete presate în file ca-n ierbare.
Vrem pădurea întreagă, nu frunza cu nervi subțiri.
Suntem sătui de iscusite tălmăciri.
Singuri vrem să ne fim ascultare și legi
Păcat de cei rămași în urmă și betegi.

Lumina cade strâmbă pe viața noastră de-azi.
O, să ne-adăpostim de trâmbița ei barbară!
Iarba crească-ne-n inimi, nu zgură amară.
Ce bună era steaua păstorilor nomazi!

Scuipă când pleci. Nu te uita-napoi.
Toate cântecele sunt străine,
Proaspete zările, plămânii noi.

Vom rătăci sub alte zodii.
Steaua cea bună ne va răsări
Să ne păzească de jigodii.

Prietenului încă negăsit
Închină cântecul acesta
Vorbă cu vorbă agonisit.

Lumina cade stearpă pe viața noastră de-azi.
La drum! Tu cunoști vântul doinit în alte părți,
Scuipă când pleci. Azvârle cele din urmă cărți.

Ce bună va fi steaua păstorilor nomazi!

FEERIE

Îmi joacă-n ochi apusuri zburlite-n coame roșii,
Ca o năvală de oștiri barbare
Cu suliți sângerate gonind cotropitoare
Așa cum au văzut cândva strămoșii.

Arc de triumf din piatră-albastră cerul
Înalță peste soarele-asfințit.
Tăcerea nopții, iarna, e rea ca un cuțit
Când în văzduh se încleștează gerul
Și stelele sclipirea și-o țârâie-ascuțit.

Arc de triumf am înălțat în mine
Cu creștetul nesărutat de glorii.
Pentru cine?
Vin noaptea-n el să doarmă cerșetorii
Și bufnițele vin ca să se-nchine.
Când suflă-n mine vântul cel curat
Venit din Alpii cugetării pure,
Sunt în adâncul meu ca o pădure
Din care păsările guralive au zburat.

Și-atunci alung din mine tot ce-i dușman ideii,
Vremelnici idoli și-alte ilustre pocitanii.
Când peste gând încalec, să urc să-mi răstorn zeii,
Cum munte peste munte puneau cândva Titanii.

Prieten cu ghețarii și zările polare,
Când am ajuns, pe vârfuri, stăpân pe visul-meu,
– Ca niște torțe-aprinse în noaptea iernii clare
Apusurile roșii îmi joacă-n ochi mereu,
Barbare!

SPOVEDANII

Omizile pe soare s-au cățărat șiroaie.
Mi-i gândul ac pe creier și inima-n eclipsă.
Cu șolduri lucii cerul pe zări se încovoaie
Când trece iarna albă cu degete de ghips.

În suflet ca-ntr-o apă când am privit văd strâmb
Acum marmura vremii s-a isprăvit sub daltă
Și se destramă-n aer statuia fără trup.

Cuvântul vine gângav sub gând și-l spun pe dos
Cum bâjbâie prin ornic minutele mioape.
Vreau sufletul să-mi fie ca versul, de prisos,
Și imnul vieții calme să-l sfărm în ritmuri șchioape

Ca vorbe dintr-o limbă pe care n-o mai știu
Îmi vin în minte gânduri de altădată, triste;
Se smulge din durată plâns după plâns pustiu
Și-n tactul vid al clipei rencearcă să existe.

Îmi mint patetic lenea de-a mai simți și-aud
Cum cântă fals vioara trecutului neroadă.
Să tacă! Bate-n suflet trecutul ca un surd:

Îl zvârl pomana stearpă a versului din coadă!

POPAS

Cerul, ca zugrăveala pe lemn, s-a învechit.

Dănțuitor pe frânghii și păpușar vestit,
Cu zările pe umăr și vântul de căpăstru,
Sufletul meu colindă și-acum sufletul vostru.

Copii ridicau zmeie în drum, când am purces.
Domoală era vremea și lungă ca un șes.
Pașii mei din țărână lăsau urme pe nouri.
Ocheam când era lună, cu praștia, ecouri.
– De-atunci au trecut zile ca luntri fără cârmă.
În podul palmei dâra norocului se curmă.
Și-am căutat zadarnic în gând de-atâtea ori
Vorba care deschide peștera cu comori.

Își mână noaptea câinii negri la vânătoare.
Tăcerea-i întesată de glasuri viitoare,
Cum timpul tot e-n clipă și lumea după frunte.
Și viața-i nencepută ca apele de munte.

Mâni plec din țara asta cu cerul învechit.

Din

VISURI ÎN VUIETUL VREMII

1939

PROMONTORIU

Silită poezie-a vremii noastre,
Într-adevăr prea mult a vremii noastre
Și prea puțin a vremurilor toate,
Rugină nefolositoare
Sufletelor viitoare,
Te văd în timpuri foarte-apropiate
Zăcând printre unelte demodate,
Mașină cu-ntrebuințări uitate
Mai nebăgată-n seamă în giulgiul tău de praf
Decât montgolfierii sau primul hidroscaf!

Cântăm clăbucii clipelor de-acuma,
Slăvind în fiecare din ei un univers
Și ne fălim că bietul nostru vers,
Mai șubred decât este spuma,
Oprește lumile din mers.

În piața public-a simțirii noastre
Răcnesc trompetele tembele.
Dar unde-s visurile-albastre,
Rănite vechi violoncele
Care cântau în sufletele noastre?

Deschideți iară vechile atlase;
Pornim spre zările miraculoase.
Dar nici un vers pentru contemporani!
Și poate-așa din nou ne vom deprinde
Să socotim cu veacuri, nu cu ani.

Și-acum destul! De-aici se-ntinde
Tărâmul țărilor necercetate,
Terra incognita,
Mari spații albe
Pe harta sufletului meu din acest an.

Pe cel mai sudic promontoriu
Stă ultimul tasmanian.

ÎMPĂCARE

Din nou cu glas de stáfie-n urechi
Singurătatea murmură și cântă,
Și drojdii de amurguri vechi
În fundul sufletului se frământă.

Sunt seri păstrate-așa, adânc sub gând,
Ca niște lacuri de azur și de aramă
Pe care neguri dese și grele le ascund...
Dar vine-un vânt deodată pornit de nu știi unde,
Și negurile moarte le destramă...

E-atâta timp în tine de când nu te-ai întors!
Ca niște pietre grele dai clipele-ntr-o parte,
Dărâmi porți ruginite și sufli-n visuri moarte.
Păianjenii-amintirii tot n-au sfârșit de tors.
Te mai cunoști? Te-ntâmpini ca pe-un străin, departe.
Ești tot numai răspântii și drumuri fără-ntors.

Pătrunde-n tine vântul cel nou de primăvară.
Pe săniuș de nouri și pârtii de azur
Coboară iarăși visul cântat odinioară:
Mireasmă fără nume și fără glas murmur.

În fața ta desfășuri drum după drum ca fire
Din încâlcitul caier al vremii pân-acum:
Orașe mari, priveliști mărunte, cimitire

De piatră și verdeață și gări de fier și fum,
Plecările-n amurguri, pierdute-n amintire...
Și sutele de drumuri nu fac decât un drum.

Pe vechile amurguri de-aramă și azur
Lași negurile grele din nou să se-nfiripe,
Zidești la loc lăuntricul cavou
Și-ngropi trecutul iarăși în giulgiul lui de clipe...

Și, împăcat cu tine, te părăsești din nou.

PRIVEȘTI CUM ZBOARĂ NORII

Privești cum zboară ca niște continente
Desprinse dintr-o veche planetă istovită.
E-o vreme pentru visuri potrivită.
Cu seri adânci și vânturi indolente.

Lumea de azi, gheboasă de trecut,
Clipa de-acum, bolnavă de-amintire,
Te-ndeamnă să te smulgi din cunoscut.

Dar unde oare să mai pleci acum,
Cu sufletul deșert și mintea arsă,
Când însuși cerul este-o hartă ștearsă
Pe care nu mai poți citi vreun drum?

Un singur gând ca o mireasmă tare:
Să te desprinzi din tine și să zbori
Asemeni continentelor de nori
Pe valuri de văzduhuri viitoare;

Și-ntr-un tărâm de neștiut azur,
În care nici o amintire nu vibrează,
S-ajungi în calea ta văzduhul pur:
Miraculoasă, veșnică amiază...

O, gând anarhic și amar,
Pe care vorbele nu-l pot cuprinde
Atunci când ca un meteor bizar
În noaptea inimii adânci s-aprinde!

ADÂNCIRE

Sfărâmături de glasuri în suflet răspândite,
Din prăbușiri trecute vechi rămășiți pustii,
De ce să vă mai vântur în cântece voite?
Trăiesc din voi, vă știu în mine vii...
Cu vorbe vechi nu vreau să tulbur încă
Durata voastră tainică și-adâncă.

Pustiile uitării s-aștern în mine-acum.
Învălmășite-n ele dorm sute de izvoare
Și nici un fluviu încă nu le-a cules în drum
Mânându-le, voinice și sprintene, spre mare.
Din sufletu-mi acuma să-ncerc s-adun din nou
Frânturile de glasuri, ecou după ecou?
Să caut drum spre mare izvoarelor pierdute?
Sau, liniștit, s-aprind un cântec nou
Din pulberea tăcerilor trecute?

Să-ți fur sinistra coasă, o, Timp, mi-a fost mereu
Cea mai nepotolită din dorințe...
De ce? Mă simt în centrul cât și-mprejurul meu
Asemeni unei largi circumferințe...
Și nu mai am nevoie de ajutorul tău!

Când sunt trudit orice mi-e bun: un nor,
Un cer senin, un vers, un trecător,
Să-mi dorm adâncul somn de prund pe care
Nu-l mai azvârle nimeni către soare.

Iar cât despre speranță, uscată pâine vană
Pe care clipele flămânde-o rod,

O dau cu bucurie de pomană
Nemernicilor vieții, munciți de-un vis nerod,
Această pâine veche rostogolită-n glod
Și care niciodată nu mi-a slujit de hrană...

Și totuși, frânte glasuri cu lungi ecouri grele,
Voi izbuti în clipa culesului suprem
Să vă adun în mine și iarăși să vă chem,
Sfărâmături ale tăcerii mele,
Zdrobite fulgere din vechi furtuni,
O, singurele mele rugăciuni...

MIRAJ

Ce dup-amiezi ciudate învăluite-n vis!

Izvoarele-amintirii în suflet s-au deschis,
Răni vechi cu sânge proaspăt mocnind sub clipă, treze.
Și doruri ruginite prind iarăși să vibreze
Când vremea-ncetinită și-ntinde apa grea.
Simt cum întreaga-mi viață alunecă în ea
Și cum eu însumi vreme mă fac, magie rară!
În mine-atunci o lume vrăjită se coboară:
Amestec de-anotimpuri, de dimineți și seri,
Alcătuind o lume găsită nicăieri,
În care se-ntretaie ca niște zvonuri line
Atâtea visuri toate câte-au trecut prin mine
De la-nceputul celei mai vechi copilării.
Prin vinete meleaguri cu ceruri brumării,
Pe-un drum mereu același și altu-ntotdeauna
Pornesc cu Păsărilă să strâng în brațe luna...
Dar mult nu stau în țara poveștilor, și-acum
Mă-ntâmpină o toamnă cu despletiri de fum:
Văzduhu-ngălbenește ca o mătase veche,
Flașnete ofilite îmi țiuie-n ureche

Şi simt miros de frunze ce ard, grămezi, prin curţi...
Durata mea de astăzi cu anii tot mai scurţi
Mă-ndeamnă-n amintire să fac mai lungi popasuri;
Şi vremea n-o mai măsur cu clipe şi cu ceasuri,
Căci Hronos mie însumi îmi sunt şi, mag subtil,
Schimb timpul meu de-acuma cu timpu-mi de copil.

O, farmec fără nume, feerică năframă,
Pe care-o ridicare de gene o destramă,
Răscruce-a zilei între amiază şi-nserat,
Gând în aceeaşi clipă rostit şi spulberat!
Ajunge-voi vreodată pe căi nemijlocite
Să aflu tâlcuri nouă cuvintelor tocite
Şi să cuprind statornic cu tainice dovezi
Miracolul acestor ciudate după-amiezi?

CÂNTEC DE AMIAZĂ

S-adună-n tine timpul şi stă, nesocotit,
Ca mii de orologii de veacuri neîntoarse.
E prea târziu şi-atâtea cuvinte s-au rostit,
Uscate-n foc de patimi şi-n iad de gânduri arse!

Te-ajungi pe tine însuţi din urmă şi te vezi,
În locul dimineţii de-azur de-odinioară,
În limpezimea unei statornice amiezi
Cu zări strălucitoare şi cer uscat de vară.

Întors în tine însuţi, ce tristă nălucire!
Te simţi chemat din umbră de mii de voci şi mâni;
Şi visurile tale clipesc în amintire
Ca stelele văzute în funduri de fântâni.

Au fost acele visuri închipuiri nătânge,
Un paradis de vorbe, fantasme fără grai,
Un zbor de nori albaştri plutind pe-un cer de sânge
Sau numai nişte biete armuri de mucegai?

Străine-ți par acuma rimate spovedanii,
Visări întortocheate, dorinți fără ecou,
Și-atâtea stele moarte pe care le rod anii....
În giulgiul lor de clipe le-nvăluie din nou!

Cu cât te vezi în apa trecutului mai rar,
Cu-atât amiaza clară mai mult te va cuprinde
Și până la amurgul suprem și funerar
Cristalul ei pe suflet mereu se va întinde.

Vrăjitoresc deliciu, din praf de stele moarte
Să făurești o nouă armură pentru gând!
Dă drumu-n tine vremii, zăgazurile-s sparte;
Târziu nu-i niciodată și totu-i prea curând.

MĂRTURISIRE

Vreau să-mi aduc aminte acum cât de ușor
Lăsam atâtea clipe dragi să-mi scape
Când de pe țărmul vremii zvârleam nepăsător
Sulfina visului în turburi ape.

Cu vântul înserării mă împrieteneam
Suflând în pânza cerului albastră;
Corabia lui Sindbad mă aștepta la geam
Cu pasărea numită Roc, măiastră

În suflet numai vâsle, în cuget numai dor!
Dar nu știam în faptul dimineții
Că vâslele se sfarmă și dorurile dor
Când la zenit e soarele vieții.

Iar mai târziu când viața m-a scuturat din vis
Cum un puternic vânt alungă norii,
O mână nevăzută în mine a deschis
Cutia cu păcate a Pandorii.

Cu duhurile rele luptat-am îndelung
Pân' le-am cuprins în mreji de gânduri clare;
Deşi supuse, totuşi nu pot să le alung,
Strigoi ciudaţi cu măşti surâzătoare.

În horbote de vorbe călite-n ideal
Furtuna dinăuntru se încheagă
Până se naşte spuma pe coama unui val
Se zbuciumă-n adâncuri marea-ntreagă.

De ce să-ncerc s-astâmpăr cutremurul din fund?
Mai bine alba spumă trecătoare
S-o-ncremenesc statornic în gerul unui gând:
Zăpadă cu străfulgerări de soare.

LA MARGINEA DE NOAPTE A VIEŢII

La marginea de noapte a vieţii m-am oprit.

De multă vreme tot voiam s-ajung
La ţărmurile somnului cel lung!
Şi iată-mă cu sufletu-nnegrit
De pulberea atâtor clipe moarte
În care visuri mari s-au oglindit
(Acele visuri care dorm departe
Prin funduri de trecut neizbutit).

Ce sunet plin dau vorbele străvechi
Rostite-acuma parcă-ntâia oară!
Mă-ntorc din nou la fluviile vechi
Din care am băut odinioară.

Ca melcu-n răsucita lui chilie
M-ascund în falduri de melancolie,
Croindu-mi cum îmi place drumul meu.
Culesul amintirilor începe.
Trecutul îşi întinde albastrele lui stepe

Învăluite-n negură mereu:
Ciudat tărâm de seară și de toamnă
În care Sora Somnului e Doamnă
Și vremea e o apă stătătoare.

Dar eu trec mai departe spre vechile izvoare.

ÎN VUIETUL VREMII

Când m-oi întoarce iarăși pe pământ
Cu florile, cu viermii, cu vulturii, cu iarba,
În lutul trândav și-n azurul sfânt,
Împrăștiat în mii și mii de vieți
Și-ajung atunci în pragul eternei dimineți,
Păstra-voi poate încă vreun strop din cel ce sunt!

În marea clipă fără viitor
M-oi despărți de mine ca de-un străin cu care
M-am pomenit alături pe-un drum ostenitor,
Schimbând din mers cu dânsul cuvinte vagi și rare

Ce bun prieten, totuși, voi fi pierdut atunci!
Și cât de rău îmi va părea
Că nu l-am cunoscut mai bine
Pe-acel fidel tovarăș de grele drumuri lungi!

În proaspetele mele vieți și firi
Voi duce în neștire mai departe
O existență fără amintiri,
Mai moartă decât cea mai neagră moarte.

Un strop din sufletul meu cel de-acum
Va îngheța prin depărtări astrale,
Vrăjit mărgăritar de scrum
Și pulbere de arse catedrale.

Din glasul meu un fir va dăinui
În vuietul de vânturi al vremii care trece
Și-un cântec fără nume mereu se va trezi
Cu fiecare toamnă rece.

Și cântecul acela fără țel
Aș vrea să fie-acesta pe care-acum îl spun,
Miraj sonor cu care îmi înșel
Neîncrederea în visul meu tainic și nebun
Tot încercând s-acopăr cu spuma lui ușoară
Neostenitul vuiet al vremii care zboară.

SEARĂ DE FULGERE

Primește-acum această închinare
A unor versuri crâncene și-amare
Cu strofele ca niște drapele zdrențuite
În bătălia rimelor rebele
Dezlănțuite
Asemeni unor ploi de stele
Pe ceru-nchipuirii mele!

O, vino printre fulgere cu mine,
Printre ghețari de nouri să ne croim un drum
Și de pe culmea serii bătută de furtună
Să contemplăm un univers de scrum!

Odată mi-era frică de tăcere:
Simțeam cum bate vremea-n pieptul meu
Și-o zgomotoasă plasă de vorbe efemere
M-acoperea cu vraja ei mereu.

De-atuncea câte nu s-au lămurit și câte
N-au început a se nelămuri!
Să mergem către zările urâte
Și să scăpăm de grija de-a dori!

Ascultă tunetul, furtuna-ncepe;
Se clatină albaştrii văzduhului pereţi.
– Trăim acum, dar nu ne vom pricepe
Decât în viitoare lumi şi vieţi.

În catedrala despletită-a ploii
Declamă vântul imnul lui păgân,
Şi visurile noastre răzleţite,
Ca nişte păsări ameţite
De vuietul furtunii, în urmă-ne rămân.

Spălaţi de zgura vorbelor, amară,
Când oare vom ajunge, plutind în nesfârşit,
Să stăm în faţa vremurilor iară
Cu suflet fără margini, limpezit
Ca după ploaie un văzduh de vară?

CÂNTEC DE NOAPTE

Îmi plac cartierele băncilor seara,
Întunecate, stranii cartiere!
Cu ochi adânci ferestre pustii te urmăresc,
Mirate, spălăcite şi severe.

O, câte lucruri n-aş putea să spun
Despre colţurile-ascunse ale marilor oraşe!
Dar n-aş voi să mă încurce-acum
Anevoioase ritmuri şi rime nărăvaşe.

Aş vrea numai atât: să pot rosti
În vorbe înţelese vraja acestor străzi
Fioros de răsunătoare noaptea
Şi spaima pe care ţi-o dau aceste clădiri
Cu ferestre zăbrelite,
Ghemuite în umbră ca nişte bolizi gigantici,
Mai mult îngrămădire de pietre decât case,
Şi care parcă nu-s făcute pentru oameni

Ci pentru niște foarte vechi divinități
Amenințătoare și răutăcioase,
Ca monștrii din povești ascunși în peșteri.

Nici o vitrină nu surâde galben,
Chiar felinarele s-ascund prin colțuri,
zgribulite.
Pe-aici e bursa dragostei cu plată
Și raiul dezmierdărilor grăbite.

La cârciuma Beției Albe
S-adună neguroșii mușterii
Și în disprețul Venerei venale
Se pregătesc de reci călătorii
Spre paradisele-artificiale.

De la o vreme însă, plictisite
De larmă și din somnul lor trezite,
Marile clădiri zăbrelite
Vor ridica labele lor de piatră.

BALADA VECHII SPELUNCI

Stăteam la mese-ngrămădiți,
Lipite trupuri, suflete stinghere,
Ca niște emigranți, trudiți
În pântecele unei vechi galere
Spre vreo Americă de vis porniți

Fata cu ochi de diamante negre
Turna-n pahare băutura tare
Și lungi priviri scormonitoare
În piept ca niște suliți negre
Ne pătrundeau pe fiecare.

Ce sculptor scăpătat și neguros
Lăsase cârciumarului drept plată

Statuia-aceea bàrbară, lucrată
Parcă din smoală, Veneră ciudată
Cu creştetu-n tavanul unsuros?

Fata cu şolduri dolofane
Pe care o iubisem rând pe rând
Cânta romanţe suburbane
Cu glasul răguşit şi blând
Al unei vechi toxicomane.

Urlau în viforul de-afară
Toţi musafirii la sabat
Şi ne chemau neîncetat
Să ne-avântăm cu ei afară
Pe coama vântului turbat.

Dar noi priveam cu gândul ostenit
Printre banalele refrene
Pe-un nou tovarăş chiar atunci venit
(Şi presimţiri subpământene
Ne-nvăluiau domoale şi viclene).

De unde răsărise printre noi?
Nici unul nu-l văzuse la intrare.
Ce adunare de strigoi!
Statuia ne turna-n pahare
Şi sta la masă lângă noi.

Să te mai miri de noul musafir,
De-mbrăcămintea-i demodată?
Purta un frac verzui cusut cu fir,
Pantofi cu copci de-argint, cravată lată
Cât un ştergar, manşeta fin brodată.

Cu ochi sticloşi în fundul feţei slabe
Ne măsura tot învârtind încet
În degetele lungi ca nişte scoabe
Un ascuţit şi fin stilet
Cu teaca plină de-ncrustări arabe.

L-am ascultat vorbind apoi
În glas cu mlădieri feline;
La vorba lui dorințe noi
Și crâncene-aprindeau rubine
În întunericul din noi.

Vorbea despre-o oștire mare,
De-ntunecatul Împărat,
Și despre-o stranie-njghebare
Cu suflete de cumpărat:
Răsplata nu e viitoare.

La brațe ne-am crestat pe rând
Și-am iscălit apoi cu sânge.
Statuia ne turna cântând
Cu glasul răgușit și blând.
Rachiul avea gust de sânge.

Ha! Ce duhoare de pucioasă!
Unde-i tovarășul ciudat?
Nu l-ai văzut jucând pe masă
Cu fracu-n coadă verde ridicat?
Copita din pantof ieșea lucioasă...

Câți au plecat, câți au rămas
Din ceata noastră de atunci?
Trecut-a timp – un veac? un ceas? –
Blestemu-acelei vechi spelunci
Ne urmărește pas cu pas.

ÎN MARILE SINGURĂTĂȚI

În marile singurătăți din mine
Aud de mult un cântec. Dar e cântec
Ceva ce nu se poate auzi
Decât doar cu urechea sufletului:

Sunete stinse, susur de astre,
Vârtej de vis și amintiri de vânturi,
Sonoră-nchipuire ce poate fi lumină,
Prezență care-nlătură cuvântul?

De câte ori nu m-am urcat
În luntrea somnului, crezând că poate
Voi izbuti, plutind la întâmplare
Pe mările tăcerii dinăuntru,
Să dau de-acel prea tainic cântăreț
(Un cântăreț tot trebuie să fie!),
Frățește să-l întâmpin și să-i spun;
„Prietene, deși te port în suflet,
Eu încă nu te-am cunoscut în viață!“

Atât de slab s-aude câteodată,
Parcă-i pierdut prin depărtări de stele,
Iar alteori îl simt aici aproape
Ca o vioară după un perete

Și doar o ușă parcă ne-ar desparte,
Dar nici n-am apucat să fac un pas
Și mă găsesc zvârlit din nou
Pe țărmul vieții zilnice și treze,
Naufragiat al somnului.

Dar alteori, pornind să-l caut, iată,
O spaimă mă învăluie deodată
Și sunt silit de-un jurământ ciudat
Să-mi duc cu trudă visul până-la capăt.
Cumplite gânduri amenințătoare!
Mi-e frică să nu aflu cine știe
Ce taină înspăimântătoare!
Cum pot să cred că e la fel cu mine
Ceva ce poate-a coborât din astre?
Ce chip să dau necunoscutului din mine?
Și-atunci mă zbat să scap din visul meu,
Dar el neînduplecat m-aduce-n preajma
Enigmei către care mă simt atras mereu,

De care mă desparte mereu o spaimă nouă.
Și-așa mă lupt cu spaima și dorința,
Statornice, zadarnice-amândouă.

Trec câteodată zile lungi în care
Pe neștiute cântecul dispare,
Și amintirea lui atunci, mai vie
Chiar decât prezența lui, mă doare,
O, dulce vânt prin inima pustie!
La fiecare grea răscruce-a vieții
L-am auzit vestindu-mă frățește,
Și morții mei când vin să mă întrebe
El ca un greier vorba le-o-nsoțește.

În dup-amiezi de-ntoarceri în trecut
Și-n nopți adânci când tot ce m-a durut
În viață se trezește-n suflet iară,
Simt cântecu-adiind în preajma mea
Așa cum într-un vis odinioară
Mi s-a părut c-aud vorbind o stea.

O, cântecul acesta fără nume
Am să-l aud și-n pragul morții oare?
Voi izbuti în clipa mea din urmă
Să pot cunoaște fără dor și spaimă
Pe cântărețul cel ascuns în mine?

M-ATÂRN DE TINE, POEZIE

M-atârn de tine, Poezie,
Ca un copil de poala mumii,
Să trec cu tine puntea humii
Spre insula de veșnicie
La capătul de dincolo al lumii.
Mă vei lăsa acolo singur
Alături de toți morții lumii?

Și în Egipt, acum cinci mii de ani,
Va fi fost poate un poet
Care și el încerca să măsoare
Hăurile vremii viitoare
Și care căuta să potrivească
Gândirea lui cea pământească
Pe ritmul deșirat al veșniciei.

Ce fericit era acel poet
Când se gândea că după moarte
Unul măcar din cele trei suflete-ale lui
Va rămâne să plutească mai departe
Pe valurile viitorului!

Cu neclintire el credea
Că după mii și mii de ani de zbor
Sufletul cel călător
Se va statornici pe-o stea
Cu care-apoi va hoinări prin haos.

Mumia lui mai zace poate încă
Și-acuma în vreo tainiță adâncă,
Privind cu ochi uscați de așteptare
Tavanul cu inscripții funerare.
Și poate noaptea când șacalii latră
Rencepe viața robilor de piatră.
O stáfie de torță se aprinde;
Scot robii milenarele merinde;
Străvechile bucate pe vatră fierb în bliduri;
Dănțuitoare roșii coboară de pe ziduri
Și-și farmecă stăpânul, fantomă ca și ele,
– Și sufletul cel veșnic plutește printre stele.

Dar eu, vlăstar al unei lumi bătrâne,
Ros de-ndoieli, bolnav de nostalgii,
Zadarnic caut o cerească pâne
În raftul vechilor mitologii.

Zadarnic caut să privesc și eu
Spre singurele limanuri viitoare;
În peșterile sufletului meu
Torța nădejdii pâlpâie și moare.
(O, blestemat să fie gândul care
Mă-ndeamnă s-o aprind mereu!)

Nimic în mine nu mă-mbie
Să cred în viitoarea mea mumie.

Încerc să-mi făuresc din îndoială,
Din visuri și melancolie,
O amăgire-originală.

Ajuns în preajma ultimului prag,
Mai ști-voi oare c-am trăit în Terra,
Prin veacu-al douăzecilea din era
Numită după un ilustru mag?

Voi fi atuncea unul dintre
Acele anonime duhuri
Care se-nghesuie să intre
Pe poarta marilor văzduhuri.

Se mai cunosc între ei morții?
Ce singur trebuie să fii
Când treci pe totdeauna pragul porții
În ceea ce aice numim noi veșnicie
Dar care-acolo poate este
O nouă înșelătorie
Cu spațiu și vreme și vechea poveste!

Se mai cunosc între ei morții?
Dar dacă dincolo vom deveni
Niște făpturi hidoase și mișele,
Noi care ne iubim ne-om dușmăni,
Iubind pe cei ce-au vrut să ne înșele,
Prieteni cu vrăjmașii noștri de-astăzi,
Vrăjmași ai celor care azi ni-s dragi?

O prea ciudată nălucire
În noaptea inimii învie!
Văd o străveche mânăstire
În preajma anului o mie
În care-un scrib extatic scrie
Pe-o foaie veche de psaltire,
Cu gând sfios de veșnicie:
E-aproape marea ispășire,
M-atârn de tine, Poezie!

VIAȚA ALĂTURI

Zilele mele, rupte drapele,
Smulse se duc în vântul mare-al vremii.

Pitagora, ce auzeai
Când plăsmuiai muzica sferelor?
Ecoul uraganelor stelare
Și-al căilor lactee ce-n haos se resfiră
Venea până la tine să te-ndemne
Ca un acord prelung de liră,
Un curcubeu de sunete solemne.

Duhul acelei muzici stinse
Nu mai răspunde gândurilor noastre
Și hora sferelor aprinse
A-ncremenit pe pajiștile-albastre.

Te vei topi și tu în vântul mare,
Duh nemilos al vremii mele,
Fantomă de-ndoială și-ngâmfare!

Din timpul meu aș vrea să sar
Pe-o rază rece de lumină
Să-nconjur cosmosul stelar.

Credințe vechi și încercate,
Fiți diguri neînduplecate,
Zadarnic să vă tot lovească
Dorința mea cea diavolească.

Viața e-alături, alta mereu
Și totuși este una care mereu veghează;
Voi mai găsi-o oare-n drumul meu?

Caut ceea ce durează.

Miliardele de frunze care tremură în vânt,
Altele mereu și-aceleași.

SUNTEM FĂCUȚI MAI MULT DIN NOAPTE

Suntem făcuți mai mult din noapte.

Prezentul cu scânteia lui nu poate
Să lumineze-abisurile toate
Și veșnicul amurg din noi.
Din când în când doar ies din adâncime
Ca niște vietăți din fund de mări
Necunoscute amintiri
Ce parcă nu sunt ale noastre,
Fragmente dintr-o viață pe care n-am trăit-o,
Crâmpeie care-ncearcă zadarnic să se-adune:
Un braț, o țeastă, lacul unui ochi
Cu nuferii pe care nu-i cunoaștem
Și-o luntre ce ne cheamă cu vâslele de vis.

În marii munți de-ntunecime
Sunt osândit să sap necontenit:
Ce voi găsi în adâncime,
Comoara unui gând nemărginit
Sau vechea stearpă-ntunecime?

Dar dacă noaptea mă va birui
Și negre avalanșe grele
Din muntele cel mare se vor rostogoli
Și mă vor nărui cu ele?

Trecutul meu și alte trecuturi și mai vechi
Ca niște continente scufundate
Sub suflet stau necercetate
Cu urme anonime și străvechi:
Sunt visuri ale stâncii ancestrale,
Sunt amintiri din viața mea de plantă,
Fiori de viermi și nostalgii astrale
(Și poate-o tainică prefigurare
A vieții mele viitoare).

Dezgrop în mine rădăcina lumii;
În pieptul meu ce amintire grea!
O urnă-n care veacuri de vis și-au pus cenușa
Luna sau inima mea?

CÂNTEC DIN ANII BLESTEMAȚI

Eu multă vreme n-am mai privit cerul.

Mergeam cu sufletu-nvelit în ceață
Pe străzile-unui vechi oraș în care
Stau veacurile unul lângă altul.
Acolo printre miile de oameni
Am fost mai sigur decât niciodată:
Un Robinson cu insula în suflet.
Și totuși eram omul cu-o sută de prieteni.

Vedeam amurgu-n geamuri de biserici
Și stelele în ochii femeilor nocturne.
Prin piețe largi de marmură lucioasă
Zăream vrun fir de veștedă mătasă
Din rochia ruptă a lunii.

Ploaia cădea, întotdeauna neagră,
Şi vuietul de trenuri subterane
Îmi amintea de tunete uitate.
Amiaza zilelor dogoritoare
Se prelingea cleioasă pe trotuare
Şi când priveam copacii pleşuvi pe bulevarde,
Ştiam c-am mai îmbătrânit cu-o toamnă.

Aşa mă stăpânea oraşul mare.

În vremea asta, dincolo de el,
În libera natură creatoare,
Ştiam că toate au rămas la fel:
Pădurile sălbatice prin care
Nestingherite umblă căprioare,
Şi munţii mari în care numai vântul
Înfige zdrenţuitul lui drapel,
Şi drumurile multe ce-nvăluie pământul
În mreaja lor de vis şi de mister,
Corabia verzuie a zorilor pe valuri,
Amurgurile sângerânde pe dealuri,
Şi peste tot, statornic, neistovitul cer.

Dar eu, captiv al marelui oraş,
Rătăcitor prin funduri de foburguri,
Uitam de vraja vechilor amurguri,
Simţind cum creşte-n mine un cântec uriaş,
A cărui fire simplă şi adâncă
Nu izbutisem s-o dezvălui încă.

Fugind mereu de mine însumi
Şi întâlnindu-mă mereu în cale,
Delaolaltă liber şi robit
De zidurile vechii capitale,
Eu căutam în labirintul ei
Un vis cu neputinţă de găsit
Şi-al cărui dor aveam să-l uit odată,
Când anii blestemaţi aveau să piară,
Luând cu ei robia mea ciudată.

PESTE CÂTE MII DE ANI

Peste câte mii de ani natura
Va scoate iarăși din neant
Alcătuirea de celule
În care sufletu-mi visează
Asemeni unui împărat captiv?

O, frate, tu mai mult decât un frate,
Replica mea-n eternitate!
Nu te cunosc și nu mă vei cunoaște.
Vorbele mele scrise-acuma
Vor fi de multă vreme spulberate
În ziua când tu te vei naște,
Și limba chiar în care sunt rostite
Va fi pierit atunci și doar un singur
Crâmpei de manuscript într-un muzeu
Va chinui pe erudiții vremii,
Și îngropat în el pe veșnicie
Dormi-va fără nume gândul meu.

Mă-ndeamnă totuși către tine
O neclintită năzuință
Și scriu acest poem zadarnic
Mânat de strania credință
Că gândurile noastre înrudite
Se vor pricepe peste vremi și oameni,
În limba fără țară a visului rostite.

Să știu că-ntr-adevăr vei exista,
O, n-aș mai fi atunci atât de singur
– Singur chiar lângă vechi prieteni,
Singur chiar lângă dragostea mea
– Dragostea mea cu care stau alături
Așa cum amândoi ne-am reflecta
În aceeași oglindă,
Fără să ne privim unul pe altul în ea...

Dar pentru ce să te mai caut oare,
Vis fără chip al învierii mele,
Prin neștiute vremuri viitoare?

Tu poate de pe-acum alergi prin lume,
Duh care n-ai nici patrie, nici nume,
Și poate nevăzuta ta aripă
Mi-atinge sufletu-n această clipă...

Amăgitoare nălucire
A unui dor amar de nemurire
Ademenește biata omenire.

Dorința noastră de neîntrupare
Ne chinuiește în zadar.
Să ne mândrim că fiecare
Din noi e-un unic exemplar,
Fără putință de reeditare!

Din

MONOLOG ÎN BABILON

1967

CĂUTĂTORUL

Ai socotit că soarele mai arde
Abia vreo cincisprezece miliarde
De ani... Numai atât? De azi pe mâne?
Și-atunci, cu veșnicia cum rămâne?

Nu asta te oprește să cugeți mai departe!
Doar știi că timpul n-are moarte.
Un calcul scurt, de două sau trei linii
Și-ai întrecut viteza banală a luminii.
Ca-n mii și mii de repezi răsfrângeri de oglinzi
Ți-e mintea străbătută de căutări rebele.
Ai spune că și mâna în sus când o întinzi
Ți se lungește brațul pân-la stele.

Ai dat cu tifla ticăloasei sorți,
De-amenințarea ei nu-ți pasă,
Și-n timp ce spargi absurde porți
Nici o sfială nu te mai apasă.

Și când din lungi peregrinări
Te-ntorci pe căi de raze și de unde
În lumea dinăuntru, a inimii profunde,
Tot mai găsești acolo întrebări.

TAINICUL ȚEL

Era un vălmășag imens de scări,
Asemeni unei uriașe schele
Care-astupase cele patru zări.
Și eu urcam și coboram pe ele.

De lemn, de marmură, de lut, de fier,
Și vechi și noi, și simple și luxoase,
Ce arhitect nebun le ridicase,
Haotică grămadă către cer,
Într-un avânt de trepte hărțăgoase?

Treceam din una-n alta și mereu
Îmi răsărea tot altă scară-n față,
De parcă toate scările din viață
Se-ngrămădiseră-mprejurul meu!

Cum n-aveam călăuză să mă-ndrepte
Pe-aceste pentru mine noi meleaguri,
Umblam buimac prin acești munți de trepte,
De rampe, de platforme și de praguri.

Nădejdea unui țel de mult promis
Stârnise căutarea mea-ncordată.
Ce țel anume ar fi greu de zis
Și dacă l-aș putea rosti vreodată,
Ar fi în limba ce-o vorbești în vis
Când cugetu-i și vorbă totodată.

De la un timp, aceste răsucite
Și încurcate scări se deznodară,
Și-acum, în largul zării descâlcite,
Văzui deodat-un cer înalt de vară.

Ostenitoarea mea călătorie
Se preschimbase-n tihnă și splendoare;

Şi-am chiuit atunci de bucurie,
Slăvind acest azur de sărbătoare.

Într-o vâlcea cu lunci şi heleşteie,
Cu crânguri şi grădini, în faţa mea,
Spre zări adânci şi limpezi o alee
De mari columne albe se-ntindea.

Nădăjdea mea ascunsă nu minţise
Şi nu-n zadar făcusem drumul lung.
Acum blestemul scărilor pierise,
Şi ţelul meu aveam să mi-l ajung.

Cu sprinten pas, voios m-am avântat
Pe drumu-acela de triumf şi slavă,
Când iată că un fapt neaşteptat
Schimbă deodată graba-mi în zăbavă.

Columnele, care păreau sortite
Să poarte numai cerul fără nori,
Erau la vârf, ca nişte sperietori,
Cu capete de om împodobite.

Mirat destul de-aceast-orânduire,
Voiam să plec, dar iarăşi zăbovii,
Când deslușii, spre marea mea uimire,
Că toate capetele erau vii!

Şi ce pocite chipuri! Strâmbe guri,
Tumefiate buze, nasuri roase,
Obraji cu negi cât nişte nuci, frunţi joase,
Ochi storşi, urechi pleoştite, tot figuri
Dintr-un muzeu de monştri parcă scoase!

Sucindu-se pe gâtul lor de piatră,
Ca la un semn cu toatele-ncepură
Să-mproaşte-ocări şi răcnete de ură.

Batjocuri crunte și sudălmi de șatră,
Scuipând prelung, cu plescăiri și bale,
Pe lespezile-aleii triumfale.

Și peste toat-această hărmălaie,
Pornită vifor împrejurul meu,
O vorbă s-auzea țâșnind mereu
Ca țipătul nătâng de cucuvaie
Din toate gurile: Eu! Eu! Eu! Eu!

Aceste capete patibulare,
Nesocotind cumplitul lor destin,
Se îngâmfau zbierând și fiecare
Voia să-ntreacă zbierătul vecin,
Și-n nebunia lui dominatoare
Își împroșca zadarnicul venin.

De asta am bătut atâta cale
Și-am străbătut atât noian de scări,
S-aud cum capetele infernale
Și-aruncă unul altuia ocări
Și pângăresc aceste clare zări?

Dar n-avui timp să-mi strig nedumerirea
Și nici să-mi caut liniștit de drum
Fiindcă ceea ce vedeam acum
Îmi țintuia și gândul și privirea.

La capătul aleii urlătoare,
Asemeni unui paznic solitar,
Se ridica, lucind înaltă-n soare,
O singură columnă, ca un far.

Și sus, ca stâlpnicii din vremi străvechi,
Rânjindu-și colții și strângându-și pumnii,
Un Demon sta pe creștetul columnii
Și mă privea ca un prieten vechi.

SCAMATORUL DE PE MUNTE

Întinse-n zare braţele-i vânjoase
Şi le-ncordă cu mâini încovoiate,
Parc-ar fi strâns nişte odgoane groase!
Apoi, plecându-se uşor pe spate,
Trase
Spre dânsul zările ca nişte pânze;
Şi-atuncea cerul se-ncreţi, se strânse,
Se ofili
Şi, tremurând din mii de cute-albastre.
Mototolit se prăvăli
La picioarele noastre.

Un soare sclerozat tânjea
La marginile zării după care
Se chinuia zadarnic să coboare;
Şi-n faţă muntele pleşuv rânjea,
Cu dinţi de stâncă înroşiţi de soare.

El iar întinse braţul deşirându-l
Interstelar, cotrobăi prin zare,
Ajunse soarele şi, apucându-l,
Îl azvârli cu nepăsare,
Rănită caracatiţă, pe-o stâncă,

Inima soarelui bătea încă
Şi-mprăştia cu fiece bătaie
O roşie, spasmodică văpaie.

Cu-acelaşi gest se-ntoarse-apoi în pripă
Spre muntele cu zdraveni colţi de rocă,
Şi namila se nărui-ntr-o clipă,
Ca un castel de mucava şi cocă.

Furtuna se iţea de după stânci,
Dar el,
Culese vântul slobod din văgăuni adânci
Şi-l încrustă, safir, la un inel.

Se înclină apoi surâzător,
Ca un curtean din vremi de mult apuse,
Şi mă lăsă, nevolnic spectator,
În mijlocul acestei priveliști descompuse.

Și nu-ndrăzneam să mai ridic privirea
De la soarele care murea,
De teamă să nu văd deasupra mea,
Mai cruntă chiar decât nemărginirea
După căzuta cerului perdea,
Imensa schelărie a haosului negru,
Cu pânze de painjen prin hăurile-astrale
Și care-ar fi putut din clipă-n clipă
Să se prăvale
Și să mă-ngroape sub ruine
C-un zgomot mai strident decât tăcerea
Care mugea întemnițată-n mine.

RĂZVRĂTIRE

Visez o răzvrătire a lumii vegetale.

De la lichenii palizi ai cercului polar
Pân-la giganții arbori ai zonei tropicale,
Ciuperci sau flori, mlădițe sau trunchiuri colosale
Pornesc să-nfrunte omul, uzurpator flecar
Al mutei lor domnii primordiale.

Păsările călătoare
Au dus din continent în continent
Vestea cea mare;
Și-acum, în orice vrej, în orice floare
E demonul revoltei, subtil și violent.

Eucalipți și cedri cu brațe uriașe
Și boababi bubonici cu trupul numai noduri

Se năpustesc năpraznici spre marile orașe
Zdrobind palate, fabrici, gări, hale, turnuri, poduri.

Din ecuatorialele coclauri
Lianele cu brațe de hidre și balauri
Se furișează și se-ntind,
Își iau avântul
Și-ntr-o rețea de funii vii cuprind
Pământul.

Și arborii fără nume, giganți cu brațe-căngi,
Ies fioroși din junglă cu uraganu-n coarne
Purtând, drept coliere, șerpi boa și, drept goarne,
Maimuțe urlătoare împleticite-n crengi.

Un pâlc de mari sequoia pornește la asalt,
Și înghițind distanțe de ceasuri într-un salt
Vijelios ajunge drept la țel:
Și iat-un zgârie-nouri de sticlă și oțel
Se prăbușește alb, inert, înalt,
Titan tembel.

Din taiga purced oștiri de pini,
Fac pași de șapte poște săltând din rădăcini
Ca niște strâmbe picioroange
Și sunt atât de deși încât întorc din cale
Largile fluvii ecuatoriale
Făcând o gârlă seacă dintr-un Gange.

Din crengi ca din ascunse catapulte
Sar stânci întregi zvârlite la depărtări de stele
Și cad peste pământ atât de multe
Încât astupă mările subt ele.

În fiecare fir de iarbă un ghimpe încolțește,
În fiecare frunză un ochi ascuns palpită;
Și în pământ tuberculi și bulbi scobesc hoțește
O boștiură perfidă ce-i gata să te-nghită.

O forță-năbușită de mii și mii de ani,
Ascunsă-n pulsul molcom al sevei, își ia vânt
Cu zbucium de cutremur și clocot de vulcani;
Și era vegetală rencepe pe pământ...

...Ca să dureze pân-atunci când, poate,
În viitoare vremuri depărtate,
Metalele din bezna și pietrele scuipate,
Surori cu-acelea care ard în stele,
Din noaptea nemișcării se vor trezi și ele.

ÎNTÂMPINARE ÎN AZUR

Când am ajuns pe muchia acelui colț de munte
Și m-am oprit în fața înaltului azur,
Prin văi, păduri bătrâne zăceau, desișuri crunte,
Și-un curcubeu, boltindu-și painjeneasca punte,
    Lega-ntre ei toți munții dimprejur.

    Fugarnici nori pe ceru-nvinețit
    Își aplecau sfărmatele drapele,
    Și soarele, în drum către-asfințit,
    Trecea solemn și pașnic printre ele.

    Un vis de slavă și singurătate
    Se-aprinse-atunci în mine ca un mit
    Ce multă vreme-arsese molcomit
    Și-acuma izbucnea în libertate.

Și muntele deodată a fost o navă mare,
Pe-a cărei proră-naltă eu, călător stingher,
Stam gata de plecare pe mările din cer,
    Spre lumea care-i dincolo de soare.

Voiam să merg să-ntâmpin pe vechii semizei
    Învingători de hidre veninoase,
    Săgetători și Herculi și Persei

Pe care omenirea în rătăcirea ei
De multă vreme nu-i mai cercetase.

Din zare asfinţitul mi-a-ntins de bun venit
Licoarea lui de aur în azurii pocale.
Şi muntele se smulse din hăuri – şi-am pornit
Senin, puternic, mândru, pe mările astrale.

UN STOL DE PĂSĂRI NEGRE

Un stol de păsări negre trecu, fior prelung,
Îngândurând amurgul de-azur şi de porfiră.
Chemări de-odinioară sunară-n mine lung
Şi iar cu visuri mă ademeniră.

Mi-am spus atunci; „Din tihna acestei clare zile
Ce demon mă îndeamnă spre vechile furtuni?
Tot astfel, rece-n tumul, şi ţeasta lui Ahile
Se-nviora de zarva aheilor străbuni.

De-atâtea vânturi turburi în care s-a zbătut
Mi-e sufletul un steag cu pânza arsă.
E timpul să mă smulg din cunoscut
Şi să refac efigia mea ştearsă.

Gropar al vremii care-ntr-una piere
Şi, fenix, din ea însăşi se naşte iar, mereu,
Am adunat în mine ca-ntr-un mausoleu
Un vas norod de clipe efemere.

Ce minereu de amintiri! Când oare
Voi izbuti s-aleg metalul pur
Şi să înalţ din clopote de soare
Cu un prinos augustului azur
Cântecul meu suprem de sărbătoare?

Dar ce-i al meu din ceea ce sunt? Nimic aproape:
O aşchie de plasmă luată cu-mprumut

Până mă-nghite iarăşi adâncul spaţiu mut,
Dar şi o ţeastă-n care tot cosmosul încape!"

Apusul îşi stinsese de mult acum tăciunii,
Mijeau, prin negre colţuri de cer, lumini astrale,
Şi vânturile turburi care-mi dădeau târcoale
Se risipir-o dată cu răsăritul lunii.

DINTR-O CĂLĂTORIE

De-aici de pe pleşuvul pisc
Privirea fără piedici zboară
Şi-aduce galben puf în plisc
Din soarele-aplecat spre seară.

Priveliştea-i la voia mea.
Stejarii răspândiţi pe plaiuri
Mă-ntâmpină cu-o temenea
Şi mă-nsoţesc în lungi alaiuri.

Dar iată colo doi ciclopi
Trec prin zăvoaiele din vale.
Mă uit mai bine: sunt doi plopi
Cu argintii cămăşi de zale.

Spre-aceşti drumeţi cu straşnic pas
Trimit salutul meu cu vântul,
Şi-ndată dealul prinde glas
Şi-mi frânge în ecou cuvântul.

Dar dintr-un salt, dup-un colnic,
Au şi pierit acum hoinarii.
Mă-ntorc şi stau de vorb-un pic
Cu vechii mei amici, stejarii.

Spre munţi apoi mă-nchin solemn,
Şi fiecare îmi răspunde.
Din vale-mi face râul semn,
Clipind la soare lung din unde.

Închipuirea fără frâu
Plutește-atotstăpânitoare.
Îmi bate inima în râu
Și creierul îmi arde-n soare.

Cu duhul vechiului Proteu,
Prin vii și nevăzute fire
Care pornesc din pieptul meu
Mă simt legat de-ntreaga fire.

Vreau să m-amestec pe deplin
Cu plasma din adânc a vieții,
Să fiu la fel cu-acel elin
De care pomenesc poeții.

Și căruia, în vremurile vechi,
Un zeu îi dase drept pedeapsă
Să-i crească frunze din urechi
Și negre rădăcini din coapsă.

PE UN PAPIRUS

Sub cel de-al treilea Ptolemeu,
La curtea din Alexandria,
Mi-am dovedit cândva și eu
În hexametri măiestria

Și-n vila mea de lângă Nil,
Sub ochii stelelor amice,
Am preamărit în nobil stil
Părul reginei Berenice.

Un retor însă, sec și șters,
Dar în tertipuri meșter mare,
Mă-mpunse cu perfidu-i vers,
Scris prost, dar plin de defăimare.

Văzând cum gloriile trec,
Topite-n ură și-n otravă.
M-am hotărât atunci să plec
Și mi-am tocmit în port o navă.

Spre Rhodos era drumul meu;
Dar vânturile-au fost vrăjmașe,
Și-am rătăcit ca Odiseu
Pe valurile nărăvașe.

Dar zeii binevoitori
M-au apărat de naufragii
Pe țărmul unde mâncau flori
Odinioară lotofagii.

Doar niște păsări triste gem
Pe-acele sterpe-acum pământuri.
Spre insula lui Polifem
M-au dus apoi domoale vânturi.

Ciclopii erau morți de mult;
La fel și crudele Sirene:
Nu le-am găsit, ca să le-ascult,
Pe nicăieri cântând viclene.

Am prins atuncea gust și eu
De lungi călătorii ciudate
Și mi-am lărgit periplul meu
Spre țările îndepărtate.

M-am însoțit c-un negustor,
Prieten vechi al meu din Deltă,
Neostenit navigator
Din Chipru pân-la coasta celtă.

Cu el umblat-am îndelung
Din port în port, prin cinci imperii,
Și chiar prin locuri unde-ajung
Cu greu și rar corăbierii.

Mergând odată rătăcit
Printr-un ținut din miazănoapte,
Pe unde soarele-i zgârcit,
Am întâlnit sucite fapte.

Asemenea-ntâmplări nu știu
Dacă s-au povestit vreodată.
Cu trestie de Nil le scriu
Pe-acest papirus fără plată.

În Rhodos, unde-mbătrânesc
Ca dascăl cu-autoritate
În meșteșugul elinesc
Al elocuției ritmate.

*

Umblam de mult. În urma mea
Lăsasem portul plin de ceață
Și marea turbure și rea.
Plecasem dis-de-dimineață,

Cu negustorul meu amic,
Mai înăuntrul țării, unde,
Așa cum geografii zic,
Vânat de soi prin văi s-ascunde

Și este miere din belșug
Și ceară albă cu duiumul.
Un bárbar lung și clăpăug
Mergea cu noi s-arate drumul.

Era un băștinaș dibaci;
Știa puțin și elinește,
De-aceea-l luasem de tălmaci,
Vorbind cu el prietenește.

Aveam în navă vin focos,*
Adus din insule eline,

Și amfore cu pântec gros,
De untdelemn de aur pline.

Aveam și bani de-argint. Cu ei
Mergeam acum în căutare
De ceară albă și de piei
Și blănuri de-animale rare.

Urcam încet un deal râpos,
Târând picioare ostenite,
Pe-un drum îngust și grunzuros,
Prin mari păduri îngălbenite.

Prin ramuri se cernea ușor
Lumina toamnei, neguroasă,
Și mă-ndemna să-mi înfășor
Mai strâns pe trup hlamida groasă.

Sătul de-acest urcuș viclean
Și obosit de-atâta cale,
M-am așezat pe un buștean,
Să-mi scot țărâna din sandale.

M-am odihnit puțin. Apoi,
Sculându-mă, pornii în grabă,
Ca să-i ajung pe ceilalți doi.
Dar nu-i găsii. Ciudată treabă!

Întârziasem eu prea mult?
În van lungeam acuma pasul.
Am stat o clipă-n loc s-ascult,
Doar voi putea să le-aud glasul.

Dar n-auzeam decât, prelung,
Un zvon de vânt prin frunze moarte.
Și-atunci am dat un chiot lung,
Străbătător prin văi departe.

Dar liniștea de nepătruns
Domnea statornică și-adâncă.
Și numai Echo, drept răspuns,
Mă îngâna de dup-o stâncă.

Din nou, printre stejari bătrâni,
Pornii. Dar la o cotitură,
Ca degetele unei mâni,
Cinci drumuri noi se desfăcură.

Pe care să mă duc? Pierdut,
Am stat o clipă-n contemplare.
Pe cel din mijloc, mai bătut,
Am apucat, la întâmplare.

Lăsând pădurea de goruni,
Mă duse drumul prin vâlcele
Acoperite de aluni
Și corni cu sângerii mărgele.

Cu-ncetul negura pierea.
Se descrețea cereasca frunte.
De bună seamă, vremea rea
Se-oprise dincolo de munte.

Gerosul Boreas hursuz
Plecase-n peșteri să se culce,
Și-acum, molatec în auz,
Șoptea prin crengi zefirul dulce.

Priveliștea se limpezi;
Nu mai era nici frig, nici ceață.
Un soare cald de miazăzi
Trezea în mine-o nouă viață.

Din țara negurii abia
Dacă făcusem zece stadii,
Și-acum privirea mea sorbea
Un cer curat ca al Heladii.

Am poposit pe un colnic.
Un munte-nzăpezit în zare
Ca marmura de Pentelic
Lucea cu creștetul în soare.

Jos, ca un mare talger plin
De daruri și de trufandale,
Sub cerul molcom și senin
Se răsfăța domol o vale

Cu lanuri, pajiști și cirezi.
Rostogolind albastre unde,
Un râu curgea printre livezi
Cu poame aurii, rotunde.

Și eu mă minunam privind:
Să fie-acele fructe rare
Care s-aduc de pe la Ind,
Din țara soarelui-răsare?

Deși-n văzduh se răspândea
Aroma lor de mirodenii
Și le zăream în fața mea,
Tot mă temeam că sunt vedenii.

Dar în sfârșit înțelesei
Că nu era o nălucire.
Și-am lăudat atunci pe zei
Ca pentru-o bună prevestire.

În pacea veselei amiezi,
Pe-o coastă, lâng-o pădurice,
Zburdau pe iarbă miei și iezi
Ca în Arcadia ferice.

Dar naiului iubit de Pan
Nu-i răsuna pe-aicea glasul.
Văzând departe un cioban,
Îmi îndreptai spre dânsul pasul.

Cu capu-n piept, şedea cuprins
De-o-ncremeneală prea ciudată.
Uşor pe umăr l-am atins.
El fruntea-şi ridică deodată

Şi mă privi. Avea un chip
Strălucitor de tinereţe,
Dar, ca şi faţa lui Edip,
Plin de-o sălbatecă tristeţe.

Ca trăsnetul privirea lui
M-atinse c-un fior de moarte.
Voisem să vorbesc. Tăcui,
Pornind de-acolo mai departe.

Pe lângă argintii smochini
Mergeam acuma pe-o alee
Ce se-ntindea printre grădini
Cu temple şi mausolee.

Porumbi zburau din ram în ram,
Şi toată ginta păsărească
Cânta de zor. Dar nu zăream,
Nici o făptură omenească.

Dormeau sub cerul de safir
Palate albe cu porţi grele
De bronz şi scări de roş porfir,
Dar nici o strajă lângă ele!

Să fi ajuns, de zei trimis.
În reşedinţa funerară
A unei noi Semiramis,
Stăpână peste-această ţară?

Stăteam aşa pe gânduri, când
Zării venind un om spre mine;
Şi mult m-am bucurat văzând
Că i-s veşmintele eline.

În cel mai nobil atic grai
De-ateniană armonie
Mă repezii și-l salutai
Cu patos și prietenie.

El mi-aruncă nedumerit
O turbure căutătură;
Pe urmă, tainic și smerit,
Își duse degetul la gură

Și, fără-a scoate un cuvânt,
C-un gest de-adâncă resemnare,
Punându-și ochii în pământ,
Se-ndepărtă în graba mare.

De bună seamă, mi-am spus eu,
Pe-aceste locuri, poate sfinte
Și închinate vreunui zeu,
Nu-i voie să rostești cuvinte.

M-am dus atunci la râu, sătul
De-această liniște cumplită.
O fată întindea un sul
De pânză proaspăt înălbită

Pe malul nisipos și lin.
I-am spus, vorbind cu-ndemânare,
Ca să n-o sperii: „Sunt străin
Și vin de dincolo de mare.

O, spune-mi, ce erou vestit
A dat acestei țări un nume
Și ce popor prea fericit
Trăiește-n acest colț de lume?“

Ea nu-mi răspunse. Ochii ei
Mă pironiră cu-o privire.

Şi-am desluşit deodată-n ei
O cruntă deznădăjduire.

Dădu din umeri ca şi când
Ar zice: „Totul e degeaba“,
Îşi strânse pânza şi-n curând
Plecă de-acolo-n toată graba.

Mi-am spus atunci: „Nici un mister!
Această bărbară fecioară
Nu ştie limba lui Homer
Şi fuge ca o căprioară;

Străini, fireşte, nu vin des
Pe-aceste locuri depărtate...“
Dar în curând am înţeles
Că toate-aici erau ciudate.

Pe drum, prin lanuri, la fântâni
Şi prin grădinile-nflorite,
Copii cu chipuri de bătrâni,
Femei cu feţele-mpietrite

De-o deznădejde fără leac,
Cum mă vedeau, din depărtare,
Cu mâna-mi făceau semn să tac,
Temându-se de vreo-ntrebare.

Şi ce priviri de osândiţi:
Bănuitoare, crunte, grele!
Parc-ar fi fost mereu pândiţi
De toate duhurile rele!

Şi toţi, copii, bărbaţi, femei,
Pe cât puteam să-mi dau eu seamă,
Vorbeau cu greu chiar între ei,
În şoaptă numai şi cu teamă,

Ca niște vinovați munciți
De crudele Erinii hâde...
Dar ce-s acești nefericiți
Ce nu mai știu vorbi și râde?

Sunt prigoniți? De ce se tem?
De ce li-s ochii plini de groază?
Ce chin îi roade? Ce blestem
Nendurător îi încleștează?

Sunt poate umbre care vin
Din lunga noapte funerară
Și-mpinse de-un viclean destin
Trăiesc aici a doua oară,

Dar numai timp de-o zi! Și-apoi,
În lungi, șovăitoare cete,
Le mână Hades înapoi,
La negrul Stix, cu ape-ncete.

Dar nu voi fi silit și eu,
La fel cu-această tristă gloată,
S-ascult de fiorosul Zeu?...
Și m-am întors din drum deodată!

ÎNTÂLNIRE

Venit peste prăpăstii de milenii,
Un glas în mine pâlpâie domol,
Ca zâmbetul de ceară al Selenii
Plutind în spațiul înghețat și gol.

Ce vechi poet cu nume de poveste,
Așa cum crește-un arbor de mărgean
Din adâncime neagră de ocean,
A răsărit în mine fără veste?

– Te știu de mult, din vremea când la Nil
Împărățeau cu faimă Ptolemeii.
În elegii cu meșteșug subtil
Cântai femeia, stelele și zeii.

Te-am mai văzut, la Roma, sub Neron. Mi se par
C-ai fost și tu la cina cu ouă de păun.
Fălos era libertul, falernul însă bun.
Și ce prilej de epigrame-amare!

În evul mediu știu c-ai stat ascuns
Prin sumbre mânăstiri benedictine,
Dar la lumină iarăși ai ajuns
În secolul gândirii libertine.

În craniul meu ai poposit acum
Cu glasul tău de dincolo de stele.
Cred însă că ești gata iar de drum...
Sunt vremuri încâlcite. Sari din ele!

Spre care ev pornești? Ți-aș da-ntâlnire
Prin librăriile-anului cinci mii,
Dac-or mai fi atuncea librării...
Dar va mai fi atuncea omenire?

ALAI

Venise-acum și-acel prea tainic ceas
Ce încă nu-și aflase-n vreme rândul,
Pe care îl trăisem doar cu gândul,
Dar nu-i dădusem încă-n minte glas,
Ceas de plecare și de bun rămas.

Mergeam printr-un tărâm de glod și fum,
Bătut de vânturi și uitat de soare.
Năstrușnici oameni mă-nsoțeau la drum!
Aveau cătușe, lanțuri la picioare,
Și chipuri parcă înmuiate-n scrum.

Ciudați ocnași! Pe fața lor murdară
De zgură și de praf nu se vedea
Nici deznădejde, nici durere-amară.
Cătușa o purtau ca pe-o brățară,
Și lanțul greu de fier ca pe-o cordea

Am început atuncea să mă mir:
La nuntă merg, ori la spânzurătoare?
Fiindcă gloata lor zornăitoare
N-o împingea din urmă nici un zbir
Cu bici de piele și șuierătoare.

Pe-ncetul o-ndoială mă cuprinse:
Eu singur eram liber printre ei
Și totuși, parc-aș fi fost eu, nu ei
Cu mâini și glezne în cătușe prinse
Iar ei, ocnașii – păzitorii mei!

Cu glasul ruginit de lungi tăceri
I-am întrebat atuncea cu sfială:
Sunt osândiți? sunt temniceri?
Ca să-mi alung cumplita îndoială
Ce-mi grămădea în inimă poveri.

Dar ei, cu-același pas, cu același scrum
Al neclintirii negre pe figură,
Învăluiți în pâclă și în zgură,
Mergeau, tovarăși credincioși de drum,
Cu ochi lunateci și-ncleștată gură.

Ce glumă crudă și ce vis nerod!
M-am repezit să ies din trista turmă,
Să scap de-acest tărâm de fum și glod
În care spaime vechi te-ajung din urmă
Și te-nsoțesc cu absurdul lor prohod.

Zadarnic, însă pasul mi-l grăbii
Și începui s-alerg prin glod și șanțuri.
În urma mea, cu clinchete zglobii,
Suna mereu alaiul meu de lanțuri.

CÂNDVA LA STIX

Cândva la Stix m-am coborât și eu,
Dar nu cu-ndurerare ca Orfeu
Când a-ncercat din neguri să ridice
Pe luminoasa lui Euridice,
Și nici ca hâtru-acela de Ulise
Pe care-un zeu hapsân îl azvârlise
Pe mări vijelioase și pustii.

Pentru ca viu să plec dintre cei vii,
N-am folosit vrăjitorești aripe,
Ci doar hârzobul unei clare clipe
Din timp alunecând, subtil desprinsă.
A fost un joc al morții drumul meu?
Dar moartea să se joace nu-i deprinsă.
A fost cumva minunea vrunui zeu?
Dar zeii au plecat de mult prin stele.
Ce tâlc să dau călătoriei mele?

Atâta știu că-n clipa-aceea chiar
M-am pomenit hălăduind hoinar
Pe lâng-o apă lină și domoală,
Dar nu cu valuri negre ca de smoală,
Ci străvezii peste prundiș de vad.
Să fie-acesta râul trist din iad?
Voind pe Cerber să-l aud cum latră,
Zvârlii pe malul celălalt o piatră;
Dar peste apa veselă zburară
Lăstunii ciripind a primăvară.
De Charon și de luntrea lui nici urmă!
Și nu zăream nici ponosita turmă
A morților jelindu-se cumplit.
Pe țărm o umbră doar am întâlnit.
Era un filosof de-odinioară,
C-un sul de vechi papirus subsuoară.
Am stat cu el de vorbă pe-ndelete,
Subt o răchită cu-nverzite plete.
Mi-a spus că răposații nu mai vin

Pe malurile râului elin:
Iudeii, după ce-au murit, țin sfat
În valea poreclită Iosafat;
Creștinii în morminte stau s-aștepte
Venirea judecății de apoi...
Și-a mai grăit el vorbe înțelepte
Cât am șezut alături amândoi.

Pe urmă am umblat pe țărm haihui
Dar cum pe-acele locuri vreme nu-i,
Nu știu, trecut-au clipe sau milenii.
Iar când pierir-aceste ciudățenii,
Făcui și eu spre lume calea-ntoarsă.

De nici un fulger fruntea mea nu-i arsă.

GLASURI

De unde vin? De unde se coboară
În mine nălucirea lor adâncă?
Vor fi rămas din vremi de-odinioară?
Se smulg din vremea 'nemplinită încă?

Câte tăceri s-or fi topit în ele,
Că sunt atât de limpezi și de pline!
Făcute-s pentru nalte bolți senine,
S-alunece pe lungi priviri de stele.

Din stele chiar vor fi venind! Sau, poate,
Vrun băștinaș din alte lumi străbate,
Cercetător, atât amar de drum
Și la fereastra minții mele bate
Cu-o mână străvezie ca un fum...

O, glasuri care m-ați ales popas,
Când n-oi mai fi nici eu decât un glas,
Mă veți lua pe calea de apoi
Prin vămile văzduhului cu voi,

Sau mă veți părăsi în drum, stingher,
Uitat, pierdut în vrun străin ungher
Al cosmosului fără jos și sus,
La fel cu-atâtea glasuri ce s-au dus?

SPUN CĂLĂTORII

Spun călătorii vechi că este-un loc,
Departe-n Etiopia toridă,
Cu șesuri de nisip și munți de cridă,
Pe unde-i zgripțuroiul din basme, Roc.

Miasme se târăsc prin văgăuni
Ca niște șerpi lihniți de-atâta vară.
Trăiau de mult pe-acolo căpcăuni
Cu gura-n piept și ochii subsuoară;

Dar au pierit. Apoi, doar Ahasver
A străbătut cândva câmpia arsă,
Și urma încălțării lui de fier
Pe-o lespede s-a-ntipărit, neștearsă.

Pe unde-o fi călătorind acum?
De el nimic de mult nu se mai știe.
Și-o fi găsit prin altă lume drum,
În vreo planetă moartă și pustie.

O, CÂTE LUCRURI

O, câte lucruri au rămas nespuse,
Vechi juvaeruri risipite-n drum!
De unde să le mai adun acum,
În drum pierdute, pe vecie duse?

M-așteaptă poate altele în cale
Dar viața merge repede la vale,

Şi vremea tot mai iute se prăvale.
În evu-n care-antice manuscripte
S-adăposteau prin chinovii şi cripte.
Monafii scribi tot aşteptând să vie
De prin meleaguri arăbeşti hârtie,
Rădeau vechi pergamente cu-o custură
Şi copiau pe ele din Scriptură;
Nu scrijălau adânc, să nu le strice,
Şi-aşa, sub psalmi, trăiau gânduri antice.

Mi-i sufletul ca unul din aceste
Ciudate manuscripte palimpseste;
Şterg scrisul proaspăt şi deodată iese
Alt scris, cu slove ciunte, ne-nţelese.

O, dac-aş izbuti să le descurc,
La vechile izvoare să mă urc,
Poate-aş găsi-n adâncul lor pitite
Acele lucruri ce n-au fost rostite!

ÎNTÂLNIRE ÎN MUNŢI

S-or fi-ntâmplat în largul văzduhului isprăvi
Cu neputinţă de pătruns
Fiindcă sus în munţi când am ajuns
Umblau făpturi cu creştetul în slăvi.

Cu-nceţoşate chipuri şi trupuri deşirate,
Se căţărau pe steiuri, fugeau prin văgăuni,
Când parcă-n aşteptare, când ascultând mirate,
Ca nişte păsări care adulmecă furtuni.

Un vălmăşag era, o hăituială
Dar şi-o hârjoană parcă, o veselă răscoală.

Si eu eram acuma printre-aceste
Făpturi şi mă lăsam de ele dus,

În timp ce-n jurul nostru întunecate creste
  Nepăsătoare ne priveau de sus.

  Mă îmbăiam în vasta lor ființă,
  Mă-mpărtășeam din pasta lor surie,
Sorbit ca de-o adâncă, de vis, făgăduință
  Către-o neliniște și-o bucurie.

Se vede că un aprig dușman le fugărea,
  De-odată ca-ntr-un vânt se-mprăștiară;
  Și-n urma lor pieri și piaza rea
  Ce turburește ceru-nalt de vară.

AUSONIUS

  Ausonius, poet cu dulce nume
  Pe când erai magistru-n Burdigala,
  Soarele Romei asfințea în lume,
  Și bárbarii își începeau năvala
Dar tu, cu strălucire slujind Efemeridii,
Vorbeai în hexametri de vinuri și de stridii,
Papirusuri cu stihuri strângeai în besactea
    Și petrecând domoale zile
  Descoperea apropieri subtile
  Între o roză tânără și-o stea.

  Era un veac crepuscular acela
  În care limpede cântai Mosella
Și cei din urmă dafini elini sădiți la Roma
  Își răspândeau în versul tău aroma.

  C-un fir pe care-l trag din stele
Poeții leagă vremile-ntre ele.
Sunt șaisprezece veacuri de la tine:
Mai ard și-acum făcliile latine.

NIȘTE STÂNCI

Cândva în munți am dat de niște stânci
Care cântau. Sau, poate, soarele
Cânta din ele-așa cum în vechime
Scotea, se zice, sunete de liră
Dintr-un colos de piatră, din Egipt.
Poate-or fi fost și ele statui odinioară;
N-a spus lui Alexandru Machedon
Un sculptor că e gata să-i cioplească
Statuia dintr-un munte,
C-un râu pe umăr și-un oraș în palmă?
Privindu-le mai bine, m-am gândit
Că steiurile-acelea sunt niște sarcofagii
În care-au fost înmormântați giganți,
Și ticăitul meșter sculptor Timpul
Le-a tot cioplit pân-le-a făcut asemeni
Cu trupurile dinăuntru...
Dar cântecul, o! cântecul acela,
Pe care eu l-am auzit, pe unde,
Din ce tăceri străvechi și lungi și-adânci
S-a strâns ivindu-se-n acele stânci?

ÎNTÂMPLARE ÎN DEȘERT

Un câmp uscat de-un vânt de foc; o zare
De diamant albastru împrejur;
Văzduhul încleștat în căngi de soare;
Și-n mijlocul acestei cuști de-azur,
Un soi de poartă cât un turn de mare,
Arc de triumf gigantic pe sub care
Va fi trecut odată un împărat ciclop,
Și-acum doar timpul trece, încet și fără scop.

Întortocheat, subțire, mlădios,
Când năpustindu-se cu capu-n jos.

Când repezindu-și fruntea în sus cu străşnicie,
În salturi ca un cangur, şi sprinten şi vânjos,
Un semn de întrebare aleargă pe câmpie.

Se-opreşte lângă poartă, adulmecă şi parcă
Nu ştie: mai departe să plece, să se-ntoarcă...

Dar cu o smuncitură din cerbice,
Cum sare-un cal la pocnete de bice,
Se-azvârle pe sub poarta Ciclopilor, c-un ghiont
Împinge Timpul lenevos şi tont,
Apoi din nou cu tumbe de monopod aleargă,
Sclipind la soare luciu ca un resort de-oţel
Şi se afundă în câmpia largă,
Ducând şi Timpul după el!

VOCI ALE VECHILOR POEŢI

Voci ale vechilor poeţi, mai clare
Decât sclipirea stelelor pe cer
În nopţi de ger,
De mult v-aud venind din depărtare
Până-n ascunsul inimii ungher.

Odată-n munţi văzui un om de ceaţă:
Păşea din pisc în pisc, gigant subtil,
Un nou Schlemihl
Dintr-un tărâm de dincolo de viaţă,
Ajuns aici într-un ciudat exil.

Dar eu, deprins cu visuri şi vedenii,
Apropiam în gând pâclosul ins,
Din cer desprins,
De vocile ce străbătând milenii
Foc lung din ev în ev au tot aprins.

APROPIERI

În fața mea pe-ncetul se ivea
Un lin urcuș de neagră catifea.
Doar câțiva pași făcui și mă oprii
În faldurile unor înalte draperii,
Nemăsurat de-nalte și ușoare,
Prelung și muzical fâlfâitoare,
Aeriene fermecătorii
Țesute parcă numai din sunet și culoare.

De suflul lor melodios sorbită,
Cărarea suitoare pieri într-o clipită
Lăsându-mă la poala acestei ireale
Sonore aurore boreale.

Putea-voi oare fără călăuz
Să dibui puntea dintre privire și auz
Și cumpănindu-mi firea-ntre-amândouă
Să gust cu adâncime și nesațiu
Senina voluptate nouă
A timpului scăpat de spațiu?

RÂUL FĂRĂ PODURI

Alunecam cu luntrea pe apa foșnitoare.
Pe malul de la care plecasem, plin de soare,
Luceau statui și albe columne prin verdeață,
Dar când priveam spre malul celălalt,
Zăream cum se ivea prin ceață
Un povârniș stâncos și-nalt;
Și de la el veneau un vânt de gheață.

Ce-o fi în dosu-acelor stânci hursuze?
Dar întrebarea se opri pe buze.

În preajma mea o voce ca vocile din vis
Rosti: „Nu-ntoarce capul și uită-te-nainte!“
    Acesta e prietenul, mi-am zis;
    Nu-l prind cu ochii, îl cuprind în minte.
Dacă-i aici, pot merge cu-ncredere-nainte.

    Șovăitoare însă și sprințară,
    Se-apropia adesea luntrea mea
    Prea mult de-acea, posomorâtă țară.
Ce farmec într-acolo, ce dor o tot momea?
    Pândeau pe lângă prăvăliș bulboace
    Și-ar fi-nghițit-o într-o clipă, dar,
    O smucitură o trăgea încoace
    Spre firul apei, la lumină iar.

    Prietenul, fără-ndoială,
Cârmea cu iscusită potriveală.
Așa-i pe-aici, gândeam: să nu mă sperii.
Ușoara luntre poate-o să mă poarte
        Tot mai departe,
La vesela livadă a miticei Hesperii.

Și totuși tare-aș fi dorit să știu
    Povestea țărmului pustiu.
O fi zăcând, ziceam, și-aici un mit
    De multă vreme adormit,
Ascuns în țara frigului și-a ceții,
Pe unde n-au ajuns periegeții.

Vreau să-l descopăr. Iată, dintr-un salt
Aș fi la poala țărmului înalt.
    Și totuși, ce ciudat, o mână parcă
    Mă-mpinge, nevăzută, iar în barcă:
Ceva ce totodată mă cheamă și m-alungă,
    Adâncă teamă și dorință lungă.

    Prietenul, de bună seamă, știe,
El care nu-i făptură, ci doar prezență vie.

Dar acum să-ntreb, când vorba nici acum
Nu izbutește încă din piept să-și facă drum?

Așa, din dibuire-n dibuire,
Neostenita-nchipuire
Sporea cu noi enigme și mistere
Întunecoasa țărmului tăcere.

Dar luntrea mea, acuma înțeleaptă,
Urmând îndemnul glasului amic,
Ținea, pe lângă malul cu soare, calea dreaptă.

Am mers așa o vreme, dar n-am găsit nimic.

La vesela livadă n-am ajuns.
Secretul negurii nu l-am pătruns.
Cu vorbele-ntrebării tot în gâtlej rămase,
Am tras la mal. Prietenul plecase.

INCOMUNICABILUL

Din craniu mi-au lăsat doar o fâșie,
Un ciob ca să-mi servească de suport;
Și acum, zbârcit și puhav, pe tipsie,
Stau la hotarul dintre viu și mort.

Cu vinișoare fine mă legară
De-o inimă de gumă, de bronhii de oțel.
Un sânge care nu-i al meu strecoară
În mine-o existență fără țel.

Aud fără ureche și văd fără privire,
Așa cum simți în brațul absent un puls bătând.
Trăiesc în mine însumi cu pură amintire.
Ființa mea e numai memorie și gând.

Atâtea miliarde de celule
Sunt vii degeaba, iscă în zadar
Dorințe și voințe, porunci pe care nu le
Îndeplinește nici un mădular.

Sunt împânzit cu sârme și cu ace.
Electrice imbolduri mă bântuie mereu...
Cu-aceste meșteșuguri subtile, orice-ați face,
Tot nu puteți pricepe ce-i în adâncul meu.

Veți aduna desigur un vraf și înc-un vraf
De foi lucioase, pline de linii negre, care
Tot urcă și coboară, dar nu veți fi în stare
Din mine să desprindeți măcar o cugetare
Cu simplul vostru encefalograf.

Ce spun acele linii cine știe?
Voi numai de la mine puteți afla, dar cum,
Când între voi și mine nu este nici un drum
Și gândul meu e mut pe veșnicie?

Un scris din care nimeni nimic nu înțelege,
Din care doar atât puteți alege
Că eu exist, făptură sibilină,
La pragul dintre viață și mașină.

Atâta numai? Prea puțin. Mai este
Până s-aveți din miezul meu vreo veste.

V-ar trebui o nouă născocire,
În așa fel ca, fără mijlocire,
De-a dreptul să se-atingă gândire cu gândire,
Iar eu să pot în voie să cutreier
O omenire toată numai creier.

Dar până-atunci, misterios și mut,
Rămân un exilat în absolut.

PE POARTA DE CORN

Sunt două părți ale Somnului, din care una e de corn: de acolo ies cu ușurință umbrele adevărate.

Eneida, VI, 893–894

Când tot mai tare se scurtează drumul
Nu-i bine oare să ridic un tumul
Întemeindu-l trainic, să nu-l sape
Și să nu-l mistuie dușmane ape?

Nu mă gândesc să dau veșmânt de zid
Acelui firav și prăfos rezid
Cu care-așa cum spune-o voce antică
Nu umpli nici măcar o urnă mică.

Nu vreau s-ascund de-nghet și de dogoare
Banale oseminte viitoare.
(Din monumentul tău vestit, Mausol,
Ce-a mai rămas decât un sunet gol?)

Și nici nu las simțirea-mi să se-alinte
Cu ademenitoarea-nchipuire
Că dintr-un maldăr șubred de cuvinte
Poți să clădești o casă-n nemurire.

Dorind durata fără de contur,
Nu vreau sonore cripte să mă-ncurce,
Vreau gândul meu aerian să urce,
Nestingherit în veselul azur.

Pe coarde vechi un sunet nou să-ncerc,
S-ajung la zona timpului în cerc,
Să intru iarăși în eternitate
Pe poarta viselor adevărate.

MONOLOG ÎN BABILON

Hefestion... Oracolul a spus
Că ești în preajma mea, că nu te-ai dus
Nici jos la Hades, nici în aștri, sus.
Să cred că nu te-ai însoțit cu morții,
Că s-a schimbat acum de dragul meu
Necugetata hotărâre-a sorții
Ca altădată pentr-un fiu de zeu?
Un fiu de zeu... Cine-ar putea să știe?
La templul din Ammonion, în pustie,
Toți preoții strigară că sunt din Zeus născut.
    M-au lingușit, ori chiar m-au cunoscut?
    E-adevărat că anumite semne
    Ar fi putut spre-aceasta să-i îndemne.
    Mergând la oaza-aceea-ndepărtată
    Pierdusem drumul, când, ivit deodată,
    Un stol de corbi statornic m-a condus
    Pe valuri de nisip către apus.

    Ai cărui zeu sunt corbi? Tunătorul
Olimpian își are un vultur slujitorul.
Oricum, de-atunci în oameni eu am lăsat să crească
    Credința-n firea mea dumnezeiască.
    (Dar care e credința mea? Ori, poate
    Că-n tot ce cred, cred doar pe jumătate.)
În treburi de acestea, pe greci, deschiși la minte,
Mai greu decât pe bárbari îi poți convinge; ei
    Au început să nu mai creadă-n zei.
    Nici chiar cu faptul că eu port veșminte
    Cum poartă perșii nu se prea împacă.
Ce-nsemnătate are cum cineva se-mbracă?
Cu-asemenea nimicuri, ce-s foarte omenești,
    Pe bárbari lesne îi ademenești.
    Chiar dacă, mă-mbrac ca ei, nu uit de fel
    Că-nvățător mi-a fost Aristotel.
De mult nu mai sosește vreo veste de la el
    E supărat pe mine Stagiritul
    Că i-am trădat renumele și ritul.

După-o învățătură-atât de lungă
Nu s-aștepta ca ucenicul lui
Din filosof, cuceritor s-ajungă.
Privind mai bine lucrurile, nu-i
Nici pe departe vreo nepotrivire.
Cunoaștere e tot o cucerire.
Și filosoful tinde ca și mine
(Cu altfel de mijloace, desigur) să domine.
Parcă te-aud spunându-mi, dojenitor și trist:
„O, fiul meu, vorbești ca un sofist,
Împuns de ghimpii unei sterpe glorii".
Ah, gloria... De-ar ști cuceritorii
Celebritatea care îi așteaptă
În cartea viitoarelor istorii
Când poate vor fi puși pe-aceeași treaptă
Cu hoții și cu incendiatorii!
Și numele meu, poate, va fi și el păstrat
În cumpănă cu al lui Herostrat
Cel blestemat de preoți să nu fie
De nimeni pomenit pe veșnicie,
Și tocmai pentru asta de-a pururi neuitat!
O, ce socratic demon mă-ndeamnă într-ascuns
De cuiul îndoielii să nu mă las străpuns!
„Gândește-te, îmi spune, că tu, după un număr
De ani ce-abia întrece o decadă,
Un firmament de fapte ilustre porți pe umăr
Și sprijini bolta lumii, ca Atlas, să nu cadă.
Setos de noutate, mereu în căutare,
Ai spulberat imperii străvechi, ai șters hotare,
Și-ai măsurat cu pasul voinicelor falange
O cale de la Nil și pân-la Gange
Bătătorind-o trainic spre-a răspândi mai bine
Prin Asia-n crepuscul luminile eline.
Cu tine timpul nu va fi ingrat."

În foișoru-acesta de lângă Eufrat,
Ferit de zgomot, noaptea s-aud mai clar acele
Voci care vin, cum zice Pitagora, din stele,

Hefestion, şi tu eşti printre ele.
Prieten bun de sfat şi de povaţă,
Tu adevărul mi-l spuneai în faţă
Nepăsător de strălucirea faimei.
Mai am pe Aristandru. Amic? Cirac limbut,
Şiret destul, da-n rituri oculte priceput:
Aduc adesea-n taină, cu dânsul jertfe Spaimei.
O veche zeitate venită de la geţi
Sau de la tracii care aruncă-n cer săgeţi
Şi trag cu arcu-n fulger, să-l doboare.
Înapoiate încă, dar vrednice popoare.
Îi ştiu de când la Istru stăteau mereu la pândă;
Avui, luptând cu dânşii, întâia mea izbândă.
Viteji, în amintire ei stăruie neşterşi
Mai mult decât efeminaţii perşi.
Iar când au să deprindă învăţătura greacă
N-o să mai poată nimeni să-i întreacă.
E drept, pe de-altă parte,
Că meşteri sunt şi perşii în anumite arte;
Doar de la Magi îmi capăt arome care-ascund
Puteri subtile-n ele şi-n piele adânc pătrund,
Aşa că lumea crede, uitând de legea Firii,
Că trupul meu se-ntrece-n miros cu trandafirii.
Şi zeii răspândesc mireasmă. Poate
Că cel ce-i zeu abia pe jumătate
Şi deci nu se nutreşte cu nectar
Şi-ambrozie nu are acest dar.
Tot din aceeaşi cauză în vine
Nu-i curge-n loc de sânge-acel ihor
Ce-i propriu numai feţelor divine.
E în Homer aceasta. Dar nici un ghicitor
N-a izbutit să mi-o explice bine.
Prea multe lucruri nu cunosc nici ei.
Le spune la ureche vrun zeu câte-un crâmpei
De adevăr, pe care îl prind pe dibuite
Şi-apoi, învăluindu-l în vorbe aburite,
Îl revelează după lungi ceasuri de extaz.
Profeţii sunt tot oameni. Greşesc. Ştiu şi de frică.
Pe Pitia, la Delfi, luând-o de grumaz,

La trepied am dus-o cu sila să-mi prezică.
Că nu mă-nvinge nimeni, mi-a spus. Știam și eu,
Și nu era nevoie de șoapta unui zeu
Ca să câștig războiul cu oștile persane.
Neîndoielnic este destinul. Dar, adese,
Îi iau deodată locul niște-ntâmplări dușmane
Ce-s veșnic pentru mintea umană nențelese.
Când l-am străpuns pe Clitos și-a căzut,
De vină Aristandru spunea că n-a fost vinul
Sau viforul mâniei – așa a vrut destinul.
M-am prefăcut că-l cred, nu l-am crezut.
N-a fost nimic în moartea lui Clitos de prezis...
Ne-am împăcat în spirit și stăm de vorbă-n vis.
În spirit... Filosoful acela de la Ind
Care și-a dat foc singur și-a ars pe rug zâmbind
Spunea că trupu-i o învelitoare
A sufletului. Numai trupul moare,
Iar sufletul e nevoit să-și ia
O-nvelitoare nouă, mai bună sau mai rea.
Așa cum i-a fost viața și nu așa cum vrea.
El, până să se urce pe rug, dăduse zvon
Că după moarte vine la mine-n Babilon.
S-o fi-ntrupat din nou? În ce ființă?
Credința lor e că există-n om
Un miez etern de cuget și voință
Mai pur decât acel nătâng atom
De Democrit prin Haos zvârlit cu ușurință.
(Sunt ipoteze, sigur, și adevăruri, poate:
Aleg cea mai plăcută părere dintre toate.)
Ce soi ciudat de oameni! Umblă goi;
Urâți și slabi, cu chipuri de strigoi,
Hrănindu-se arare cu rădăcini și poame,
Pot luni întregi să rabde de sete și de foame,
Și știu, fără altare de jertfă, fără temple,
Divinitatea pură în sine s-o contemple
Virtuți ascetice, de renunțare,
De care noi, firi agere, sprințare,
Întotdeauna ne-am simțit departe;
Dar bine-ar fi din ele s-avem măcar o parte.

Când, după mari izbânzi, macedonenii
Se bucurară de-o lungă pace,
Ei se lăsară prinși în mreaja lenii.
Nu mai catadixeau nici să se-mbrace
Decât doar ajutați de slujitori.
La masă îi purtau de subsuori.
Poftind tot vinuri vechi și trufandale,
Se lăfăiau pe perne moi întinși.
Pierzându-și vlaga-n jocuri lascive și-n pocale,
Învingătorii se lăsau învinși
De proaste-apucături orientale.
Le-am spus atunci: „Plăcerile iubirii
Și lenea sunt dușmanii puterii și-ai gândirii".
Ținutu-m-am eu însumi de-aceste înțelepte
Dar greu de pus în practică percepte?
Nici lenea, nici curvia în mreji nu mă pot prinde.
Mânia doar, adesea, și chiar prea des, m-aprinde.
Că lungi mustrări de cuget mi-o ispășesc cumplit.
Benchetuiesc, dar nu pân-la beție,
Gustând plăcerea vorbei, după socratic rit.
De farmecul Roxanei, la fel, nu m-am ferit,
Nu țiitoare însă făcându-mi-o, soție.
Nici lumea zeilor nu-i prea senină.
Invidia și ciuda îi dezbină,
Sunt robii patimilor ca și noi,
Și Eros îi supune, viclean. Dar, poate, zeii,
Așa cum spun niște-nțelepți mai noi,
Sunt doar reprezentarea concretă a ideii
De nemurire. În esența lor
Ce sunt nu știe nici un muritor.
Cu dânșii n-ai prilejul să te-nfrunți;
Ei tot mai rar jos pe pământ coboară.
Mai greu e să te aperi de demonii mărunți,
Șireți și aprigi te-mpresoară.
De unde vin? Ce vor? Și cine-i mână?
Ce forță este peste ei stăpână?
Sau poate că de nimeni nu ascultă.
Rebelă veșnic, gloata lor ocultă.
Cu jertfe nu-i îndupleci, nu se tem

De vrun descântec sau de vrun blestem.
Obișnuit pe față să-nvingi, nu poți cu ei
Să lupți, nu știi de unde să-i dibui și să-i iei.
De dincolo de lume principii inamice,
Menite să încurce, să-mpiedice, să strice,
Orice li-i bun ca să stârnească rău.
Îi simți cum mișună-mprejurul tău,
Și mai ales la ceas târziu de noapte
Te-ncearcă cu neliniști, cu visuri și cu șoapte.
Și iată chiar acuma, chiar în această clipă,
O pasăre necunoscută țipă
Prin trestiile fluviului, departe.
N-ascunde oare-un demon sub aripă?
E poate-o prevestire... De viață sau de moarte?
Mai bine, din cutia de fildeș, juvaer
De mare preț, să scoatem pe Homer.
Sau să desfășur – iat-aici sunt toate –
Vrun dialog din Platon, *Simposionul,* poate,
Ori *Faidon* cu statornica splendoare
A paradigmelor nemuritoare.
Din om, când moare, piere numai chipul,
Dar neatins trăiește arhetipul;
Când viața pământească se încheie,
Rămâne Alexandru în idee.
N-ar fi mai bine, totuși, să răsar
Ca Fenixul din propriul meu jar?
(S-aude pasărea, pe apă, iar!)
Căci foc nestins e viața mea întreagă...

– Ce este?... De la Medios. Mă roagă
Să-mi țin făgăduiala și să vin
La un ospăț cu vechi și strașnic vin
În cinstea mea. Din nou benchetuială?
Abia doar către seară am sosit
De la Nearh. Sunt oare obosit?
Nu-mi place să mă plâng de oboseală
Nici la război, nici la lectură
Și nici la înțeleapta băutură.
Mă duc. Mai stau de vorbă. Tot cu Nearh. Asnoapte,
Golind mereu la cupe, mi-a spus ciudate fapte

De când s-a-ntors pe mare din India. Istorii
Pe care le-au scornit navigatorii,
Dar care nu-s desigur minciună chiar de tot
O dată ce le-nseamnă cu grijă Herodot.
Aș vrea să văd eu însumi, cu ochii mei ce este
Adevărat și ce e doar poveste.
Vreau câtva timp să părăsesc uscatul,
Să împânzesc cu nave Eufratul
Și dându-le la toate drum pe mare
Să-ncep călătoria cea mai mare
Ce s-a-ncercat vreodată pe apă; o ispravă
Aducătoare de folos și slavă.
De-a lungul aromatei Arabii secetoase
Să mă îndrept spre țărmuri fabuloase,
Să-nconjur Libia la miazăzi
Și dac-un vânt prielnic mă va călăuzi,
Să urc din nou spre miazănoapte-n sus
Și să ajung la poarta extremului apus,
Pe unde în vechime și-a ales
Loc de popas pe-o stâncă Herakles;
De-acolo să mă-ntorc spre răsărit,
Dar nu-nainte de-a fi cucerit,
Dând aprig și pe mare și pe uscat năvală,
Cartagina-mbuibată de bogății și fală.
Domol de-a lungul Libiei toride
Luându-mi iarăși drumul, însemn acestea toate
Cu de-amănuntul în Efemeride.
Mă mai abat și pe la Faros, poate,
Să văd cum crește noua mea cetate,
Apoi, în pace, printre Ciclade, navighez
Și mă apropii de Peloponez,
Pe vremuri locul unei mari dihonii.
În dreptul Aticei, din depărtare,
Trimit către Lykeion, în-gând, o salutare,
Iar când ajung la țărmul natalei Macedonii,
În sunete de surle sărbătorești debarc
Voind altarul soartei cu jertfe să-l încarc
În amintirea vremii când am pornit de-aici
La cucerirea lumii cu-o mână de voinici,

Nu domn peste imperii și nici vlăstar de zeu,
Ci Alexandru, fiul lui Filip, basileu.

Și-acum să plec. Ospățul tău, Medios, mă-mbie
S-aduc acestor planuri prinos de bucurie
Rostindu-le-ntre cupe de vin. În cinstea lor
Voi da un premiu celui mai vrednic băutor.

O! pasărea aceea cu țipăt cobitor!

FOSILE-N ROCA TIMPULUI

Fosile-n roca timpului păstrate
O, gânduri în durată încrustare,
Mișcări în aer împietrite,
Rămase-n ațipite ere,
Ce raze încă nedescoperite
Vă vor trezi, eterne efemere?
Mașini, ciudate azi, banale mâne,
Vor strânge clipele-n haznale
În care viu trecutul va rămâne
Ca-n cele mai fidele din anale,
Și poate că unelte mai profunde
Vor scormoni cu agere antene
Prin straturi de durată, până unde
Vor da de miezul veșnicei Atene.
Vom auzi atunci (vedea-vom, poate?
Pe Diotima de la Mantinea,
Femeia înțeleaptă întru toate,
Cea de la care-a învățat Socrate
Cum să descopere-n frumos ideea.
Vom înteți cu zeul prisosinții
Această veche dragoste a minții,
Dorindu-ne să mai putem petrece
Cu harurile rădăcinii grece,

Până la vremea de apoi,
Când vreo civilizație mai tare
Ne va zvârli, astral gunoi,
În ultima, statornica uitare.

AUD O UȘĂ

Aud o ușă ce se deschidea
Acum o jumătate de veac în preajma mea;
Și iată seara-n care culegeam
Surâsul lunii de pe-un geam...
În ce perene unde
S-au aciuat acele vechi secunde?

Din peștera zidită ies,
Uimiți uimind, feciorii lui Efes.

Ades un văl subțire de somn mă mai desparte
De vis (de moarte?)
Dar câteodată căutând prelung
Cutreier
Eolianul labirint din creier
Și tot n-ajung.

Pe hartă nu mai sunt ținuturi noi.
Necunoscutul e în toi.

Mă tânguiam odată că vremea trece-agale
Ca mii și mii de cărucioare goale;
Și mintea migălind dădea degeaba
Târcoale
Cimiliturilor din Saba.
Dar văd că-n marea carte-n care-am mas
Prea multe pagini albe au rămas.

Adio, deci oricărui crez:
Mă-nalț în efemer, ca să durez.

CĂLĂTORIE ŞI POPAS

Călătorind odată prin Virgil
Am poposit la vrednicul Evandru.
Acoperişul lui umil
Se desluşea din tufe de dafin şi oleandru.
La uşă hămăia un căţelandru.
Un fum sărac pe creastă se subţia tiptil.

Bătrânul îmi ieşi-nainte.
Purta străvechea lui încălţăminte
Legată cu curele câte şase;
Dar pielea de panteră o lăsase
Prinzându-şi strâns la umăr, cu-o fibulă, hlamida.
Cu sabia, de-asemeni, nu mai avea ce face;
Era de multă vreme pe-acele locuri pace.
Feciorul îi murise demult, în *Eneida*...

Când tocmai mă gândeam, cu teamă, vai,
Că va începe vorba în vrun arhaic grai,
El mă luă de braţ, domol mă duse
Pe prispa cu perdele de iederă şi-mi spuse:
„Ştiam că, hoinărind din vers în vers,
Ai să soseşti la mine din vremea ta târzie.
Nu cred că eşti prea ostenit de mers,
Că drumul l-ai făcut prin poezie.
Poţi să vorbeşti latina ta stricată.
Cum vezi, o ştiu. Ai voştri, altădată,
Veneau mai des pe-aici. Îmi pare bine
Că în sfârşit, găsirăţi iar calea către mine."
„E drept, i-am spus, că până să ajung
Pe aceste locuri drumul mi-a fost lung
Am tot umblat dorind să dau de-acea
Vestită grotă-n care Sibila prezicea;
Dar cum m-a prins târziul prin crânguri şi poiene,
Pe unde mă oprisem s-ascult poveşti troiene,

N-am mai aflat pe nimeni să mă-ndrume
Spre peştera cu-o sută de porţi şi uşi din Cumae."
„Rău să nu-ţi pară. Grota, chiar de-o mai fi, e goală.
Un venetic din lumea largă, Narses,
Îi dete foc ticsind-o cu câlţi muiaţi în smoală;
Şi cărţile Sibilei pe veşnicie arse-s.
Dar ce nevoie mai aveţi de ele
Voi ce trimiteţi nave către stele
Luându-vă la-ntrecere cu-acele
Corăbii fără vâsle şi fără de cârmaci
Ce-au fost odată fala blajinilor Feaci?"
„Avem în vremea noastră, i-am răspuns,
Într-adevăr, năzdrăvănii de-acestea.
Dar cum se face oare că despre ele vestea
Până la voi, în fundul Legendei, a ajuns?"
„Pe lângă noi, îmi spuse, trec ere după ere,
Dar nu ne-ating. Privindu-le-n tăcere
Cuprindem totul, însă rămânem mai departe
În hexametrii noştri fără moarte.
După cum vezi, cetatea mea de scaun
E tot ca-n povestirea cu vechiul rege Faun,
Cu care filologii, de altfel, mă confundă...
Pe când unealta pură, pe când dibacea undă
A televiziunii în timpul veşnic? Eu
De douăzeci de veacuri întreb de Melibeu,
Cel ce vorbea la umbră cu Tityr pe-ndelete.
S-a dus la afrii bântuiţi de sete
Şi nu s-a mai întors nici pân-acum.
De două mii de ani o fi pe drum?
Sunt sigur că se află pe undeva prin vreme.
Nu-i gata aparatul care-ar putea să-l cheme?..."
„Şi totuşi, tu, i-am spus, mi-aduc aminte,
Dădeai, din Roma încă nentemeiată, ştiri
Troianului, cu secole-nainte."
„Erau doar viitoare amintiri...
Aici în *Eneida* ne-a hărăzit Virgil
Un timp al său, elastic şi subtil,
În care epoci varii, şi vechi şi noi, sunt date

Deodată toate.
În el acum și inima ta bate.
Nu te grăbi cu drumul înapoi.
Rămâi aici la noapte. Avem castane moi
Și mere bine coapte și cașul bine scurs.
Și-un moale pat de frunze cu blănuri largi de urs.
Te vor trezi, spre ziuă, rândunele,
De multă vreme oaspeți ai streșinilor mele.“

Din

VIS ȘI CĂUTARE

1979

OMAGIUL UNEI UMBRE

„Les monstres de l'énigme
erraient autor de Thèbe."
Victor Hugo

În Grecia cea veche chiar și ceața
Părea prietenoasă, cum este dimineața
Sau un amurg de vară peste văi.
Și „monștri ai enigmei" când, venetici și răi,
Umblau prin preajma Tebei să-nșele pe Edip
Cu întrebări sucite-n fel și chip
Și el le răspundea, de desperare
Se aruncau cu urlete în mare
Sau se-nfundau de ciudă în nisip.
Deschisă era calea privirii până-n zare,
Și-n Orestia se-ncepea povestea
Când paznicul din turnul Mikenei striga vestea
Că dinspre miazănoapte se zărește
Cum, falnică, izbânda își zorește
Războinicii acasă mai repede s-ajungă,
Să-nceapă Agamemnon altă poveste lungă,
De data asta cu-ncheieri de moarte.
Dar s-apucăm acuma cu gându-n altă parte,
De stânca sfinxului nu prea departe,
Prin mijlocul Tesaliei vestite
Cu vrăji și cu tertipuri iscusite,
Dar și cu Zeul Râsului, pe care
Cei din Hypata îl cinsteau cu-o mare
Și unică în lume sărbătoare.
(Pe-aicea mulți, urmându-l pe Socrate,
Nu se temeau de lucruri consacrate.)

Și iată-ne la poalele-unui munte,
Vestitul Pelion, pe-a cărui frunte
S-au cățărat, în mitologic timp,
Titanii ca s-ajungă în Olimp,
Pe Zevs uzurpatorul să-l înfrunte
Și să-l răstoarne-n hăuri de pe celesta creastă.

Pe-aceste locuri pline de basm și de eres
S-a-nfiripat demult, pe-o lină coastă,
O așezare, satul Milies.

Născut aici, în țara cu mituri titanide,
Strămoș al meu, Dimitrie Philippide,
Călugărit de tânăr, tu monahalul strai
Îl îmbrăcaseși ca să poți mai bine
Străbate prin atâtea țări străine
Pe care-n gând le și cutreierai.
Religios n-aș crede că erai.
Avid de adevăr și-nvățătură,
Tu ai pornit, în vremuri de-avânt și aventură,
Pribeag prin Europa și te-ai dus
Spre vechi așezăminte din apus,
La Padova-n Italia, și-apoi
În vechea capitală a timpurilor noi,
Parisul prins pe-atuncea în vâltoare
De revoluția triumfătoare.
Ai petrecut acolo ani luminoși și grei,
Chiar și cumplitul nouăzeci și trei,
Și-n mijlocul acelei mari mânii
Legând solide, lungi prietenii.

Întors acasă, ai mai stat vreun an
Și iarăși ai plecat, c-un băietan,
Nepotul tău de frate și străbunicul meu,
Să te-nsoțească-n drumul pe care-l știai greu,
Fugind cu el de groaznica prigoană
Iscată de-o putere barbară și dușmană,
Urgie peste Grecia sărmană.

De data asta, ai făcut popas
Mai sus de Dunăre și ai rămas
Pe pașnicele plaiuri moldovenești, atras
De oameni și de locuri care aveau să-ți fie
A doua patrie pe veșnicie.

Cum bine-a spus un strănepot ce-a fost
Tot învățat ca tine, de-o mare potrivire
Cu tine și la minte și la fire,
Te-ai alipit de țara ce-ți dete adăpost
Și-n scris întâia oară zicându-i România
Și dându-i clar, tu cel dintâi în lume,
Firescul și cuprinzătoru-i nume,
I-ai răsplătit din plin mărinimia.
Ai arătat temeinic că țara asta toată
E-ntreagă Dacia de altădată,
Din codrii Bucovinei pân'la mare
Și între cele două mari ape curgătoare,
De la apus și de la răsărit,
Pământ de multă vreme sorocit
Românilor din zare până-n zare,
Din largul șes panonic pân'la tărâmul scit.

Tu grecul ai rostit atunci aceste
Hotare românești, așa cum peste
Mai mult de-o jumătate de veac, în urma ta,
Adânc poetul *Doinei* în vers le va-ncrusta.

În două cărți pe care cu trudă le-ai compus
Aceste adevăruri române tu le-ai spus,
Apoi luând iar drumul spre apus
Ai poposit la Lipsca, de carte vechi focar,
Și le-ai predat cu grijă la tipar.

Vei fi aflat tu oare pe-acolo de-un titan,
Dar pașnic ca și tine și bun european,
Vestitul de la Weimar om deplin,
Poetic suflet nordic și minte de elin?

Când ai pornit spre casă, ai vrut să te oprești
Din nou pe locurile românești
De care tainic viața te legase.
Nepotu-n vremea asta se-nsurase
Cu-o fată de răzeș din Nicorești.
Această străbunică, de viță țărănească,
Și-a învățat copiii să vorbească
Cea mai curată limbă românească,
Pe care-apoi toți cei din neamul meu
S-au întrecut cu râvnă s-o cinstească:
Tradiție-n familie, mereu.
Tu ai legat, obscură străbunică,
O punte strălucită și voinică
Între Siret și râul tesalian Peneu,
Din getica Moldovă în Grecia antică.
De tine nu se știe nimic. Și numai eu
Mulțumitor te port în gândul meu.

Iar tu, strămoșule, în Iași numit
Ca profesor la școala domnească, ai vorbit
Acolo despre Herschel și despre Heraclit,
Apropiind, în strânsă legătură,
Cu curiozitate și măsură,
Astronomia nouă de vechea-nvățătură,
Și mai nutrind, în visurile tale,
Proiectul unei limbi universale.

Apoi, bătrân, strămoșul pribeag,
N-ai mai lăsat pământul-acesta drag,
N-ai mai pornit în vreo călătorie
Și te-ai întors către călugărie
Fiind de-acuma cuviosul cel
Numit de toți monahul Daniel.
Cu grija de ceaslov și de psaltire,
Te-ai stins, egumen într-o mânăstire
Din Basarabia, de lângă Prut,
În anul treize'și doi al veacului trecut.
Te-ai fi mirat în viață, tu spirit strict și clar

S-auzi vrun ghicitor vizionar
Spunând că un îndepărtat vlăstar
Ieșit din riguroasa ta vechime
Se va-ngriji de ritmuri și de rime
Și te va face-n vremea lui târzie
Să te ivești, din nou, în poezie,
În versuri ce cultivă trecutul și-l învie.
(Iluzie a celui de-astăzi? Fie!)

Să-ți spun adio. Umbră? Sau mai bine
Să te păstrez, strămoșule, în mine.
Să mă întorn spre vechi gândiri eline,
Să fiu acolo ca și-aici acasă,
Să mă-nvelesc în ceața luminoasă
A miturilor sacre pe care nu le curmă
Nici vechii monștri și nici monștrii noi,
S-ajungem pe-ndelete amândoi
Pân'la originile fără urmă,
De unde toți pornirăm, pe rând, odinioară.
– Și-apoi, la unda zisă neguroasă,
(Simțindu-mă și-acolo tot acasă)
Trăi-vei tu în mine-a doua oară
Când mă voi pierde-n marea morții turmă?
Iluzie și-aceasta? Cea din urmă!

aprilie-mai 1978

SECRETE ȘI MISTERE

Portice lungi prin care spun anticii
Că noaptea se plimba cu molcom pas
Caligula nebun visând suplicii,
Din voi nici o fărâmă n-a rămas.

Cine-a cioplit acele chipuri stranii
Pe insula pierdută și pustie

Din fundu-ndepărtatei Oceanii
Și le-a adus în brațe, cine știe?

Tu, monstru al fierbintelui Egipt,
Sfinx cu sprânceana încruntată,
În ce papirus, în ce manuscript,
Se află taina ta nedezlegată?

Dar ce să dezlegăm? Doar totul piere
În timpul fără sens, fără-ncheiere.
Ajunși în lună n-am găsit decât
Un plat pustiu, sărac, steril, urât.
O să ajungem oare și în stele,
Cu gândul să descoperim în ele
Secretul universului și-al vieții?

Da-n stele nu ajung decât poeții.

1978

ÎN NEMILOASA DEVENIRE

Trăim o bună parte din viață printre morți.

Citim în cărți poeme de-o mie de ani spuse
Și muzici ascultăm, demult compuse,
Și-n vis vorbim cu vechi prieteni morți;
E-o lume, de neant înconjurată,
Care prin moarte-și capătă durată
Și ființează-n noi prin neființă.
– Și ne-nșelăm cu strania credință
Că ispășim cu mari păreri de rău
Greșelile de-odinioară,
Care pe alții i-au făcut să-i doară,

Când nu gândeam ce-i bine și ce-i rău
Și când cu nepăsare și-n neștire
Trăim în nemiloasa devenire.
Dar nimeni n-ar putea să mai învie.
Ce-a fost stricat, jignit pe veșnicie.

Și doar numai părerea de rău mereu e vie.

1978

VOX IN DESERTO

Noi, existăm, nu viețuim. Dar oare
Nu este cel mai prețios secret,
În omeneasca lume-ntâmplătoare,
Să ne-nvățăm să viețuim încet?
Secretul totuși îl tăgăduim,
Febrili din leagăn pân'la țintirim.
Mașina s-o lăsăm să se grăbească,
Aceasta-i doar menirea ei firească.
Dar omul? Cu cât graba e mai mare
Cu-atâta viață s-a scurtat mai tare.
Păcat că toate-acestea își află un răspuns,
Dacă cumva își află, abia când am ajuns
La poarta de la care privim în urmă cum
Trecutul ca un peisaj de scrum
Se-mprăștie cu ultima suflare,
Când piere totul, ritm, contur, culoare,
Când omul, fără țel și fără drum,
Tot singur moare.
Să-l mai împungă oare și-un ultim, crud regret
Că n-a știut să viețuiască-ncet?

1978

PRIN VESELA PĂDURE

Las iar închipuirea să mă fure
Și gândul iar mă-ndeamnă să apuc
Pe tainice drumeaguri de pădure,
Călăuzit de tine, șăgalnicule Puck,
Prin fermecătorii shakespeariene,
În visu-acelei nopți de Sânziene,
Pe unde Oberon e domnitor
Iar tu îi ești poznașul slujitor
Ce-ncurci și le descurci mai rău pe toate,
Cum ai făcut cu-acei îndrăgostiți
Pe iarbă în pădure adormiți,
Dornici de pace și singurătate.

Și iată și tăpșanul cu flori și iarbă deasă
Pe unde dormea dulce Titania, crăiasă
A zânelor, și zuliara soață
Lui Oberon, pe care tu, într-o boroboață
De-a ta, ai încurcat-o, cu haz și cu necaz,
Când s-a trezit obraz lângă obraz,
Îmbrățișând pe Bottom, actor meșteșugar,
Cel dăruit de tine cu capul de măgar,
Când repeta, cu ceilalți inși din ceată,
În vesela pădure fermecată,
Cu primitive și hazlii mijloace,
Istoria lui Priam și Thisbe, ca s-o joace
A doua zi, la nunta lui Tezeu,
La care, nepoftit, am fost și eu.

1978

DE-A LUNGUL VIEȚII

De-a lungul vieții anii se alungă
Cu vara tot mai scurtă și iarna tot mai lungă,
Și tot mai repede și timpul trece

Și fâlfâie din aripi tot mai rece.
Spuneam așa pe vremuri, în treacăt, dar acum,
Ajuns aproape de sfârșit de drum,
Mai tare-mi sună toate-acestea-n minte,
Și-acele de pe vremuri vechi cuvinte
Își capătă-nțelesuri tot mai grele
Cu trecerea atâtor ierni și veri.
Destinul nostru nu-i scris nicăieri,
Și-n ciuda cititorilor în stele
Și-a celor lacomi de mistere noi,
Puțin le pasă stelelor de noi.
Mai de mirare este că-i vorba de destin
În universul fără sens deplin,
Așa cum este astăzi conceput,
Fără sfârșit și fără început
(Priceapă cine poate ce nu-i de priceput;
Cum însă-n loc știința nu rămâne,
Care-o mai fi concepția de mâine?).
Dar întrebarea asta să nu ne mai apese
Și, ca și stelelor, să nu ne pese
De ipoteze, născociri, păreri.
Și dacă universul fără sfârșit trăiește,
Să știm că omu-ncepe în el și-n el sfârșește
Rostogolindu-se din azi în ieri.
Destinul nostru nu-i scris nicăieri.

1978

DIN MUNȚI ÎNALȚI

– după Friedrich Nietzche –

Amiază-a vieții! Ceas de împliniri!
Văratică grădină a visurilor coapte!
O, fericire-nfrigurată de așteptări și de pândiri!
Mi-aștept prietenii, și zi și noapte.
Veniți, prieteni! Visurile-s coapte,
Și ceasul cel de față e plin de împliniri.

În cinstea-vă gheţarii se-mpodobesc cu flori.
Păraiele din munte pornesc spre voi voci clare
Şi se adună-n creştet de ceruri vânt şi nori
Să vă pândesc pasul de dincolo de zare.

Ospăţul meu v-aşteaptă pe vârfuri, printre stânci.
Nu-i nimeni mai aproape de stele decât mine,
Nici mai aproape nu e de hăurile-adânci.
Şi nimeni pân-acuma nu s-a urcat spre mine
Să guste din ospăţul întins pe vârf de stânci.

Dar iată-vă, prieteni atât de aşteptaţi.
De ce în ochii voştri văd spaimă şi mirare?
N-a mai rămas în mine nimic din ce ştiaţi?
Pas, vorbă, chip – schimbarea e-atât de-ngrozitoare?
Nu mai sunt eu acela pe care-l căutaţi?
Şi cel ce sunt acuma vă miră şi vă doare?

Sunt altul? Mie însumi străin? Fugit din mine?
Din mine însumi exilat?
Un luptător ciudat care-mpotriva
Lui însuşi luptă cu puteri haine,
Prin propria-i izbândă răpus şi-ngenuncheat?
Delaolaltă jertfă şi gealat?

Mi-am împletit eu viaţa cu tot ce-i aprig vânt?
Am poposit alături de albii urşi polari?
M-am dezvăţat de Dumnezeu şi oameni,
De tot ce-i blestemat, de tot ce-i sfânt?
Făcutu-m-am fantomă ce umblă pe gheţari?

O, vechi prieteni, iată, amarul vă cuprinde
De dragoste vi-s ochii dar şi de groază plini.
Plecaţi! Fără mânie. Aici – sunteţi străini;
Doar căprioarele şi vânătorii
Cutează-aceste locuri să colinde.

Prieteni vechi, luaţi drumul înapoi!
– O, inimă, eşti plină de amintiri amare,
Dar aprigă-i nădejdea ta şi tare:

Deschide-te și-așteaptă prietenii cei *noi.*
Ce-i vechi să-i lași! Și lasă și-aducerile-aminte.
De-ai fost odată tânără, acuma
Ești și mai tânără ca înainte!

Aceștia nu mai sunt prieteni, sunt
– Cum să-i numesc! – doar stàfii de prieteni.
Îmi bat și-acuma noaptea în inimă și-n geam
Și mă privesc și-mi spun: Doar noi eram!
– Veșted cuvânt pe care-odinioară
Drept trandafir în suflet mi-l sădeam!

O, dor al tinereții, rău înțeles mereu!
Din tot ce-odinioară am râvnit
Și-am luat drept semăn sufletului meu,
Rămâne doar un vis îmbătrânit.
Dar să-l alung din mine nu mi-i greu:
Numai cel care se schimbă mi-i apropiat mereu.

Amiază-a vieții! Ceas de împliniri!
Văratică grădină a visurilor coapte!
O, fericire-nfrigurată de așteptări și de pândiri!
Mi-aștept prietenii, și zi și noapte:
Prieteni *noi!* Fiți gata! Mi-s visurile coapte,
Și ceasul cel de față e plin de împliniri.

1930

CUMPĂNĂ

Se năpustește-n hornuri, vuind a toamnă, vântul,
Și nouri suri s-adună posomorând pământul.
Pătrund în orice lucru fiori de vreme rea.

De-a lungul vieții anii se alungă
Cu vara tot mai scurtă și iarna tot mai lungă:
Cenușă-n suflet și la tâmple nea.

De veghe stai în casa asta veche,
Cu stáfii care lângă obrazul tău se-nclină
Și-ți spun secrete triste la ureche
Și slova de cerneală și lumină
Ți-o urmăresc pe filă cu glas tremurător
Învăluindu-te-n suflarea lor.

Cu negre crengi înalte peste case
Întruna plopii vântură pe cer
Cenușa tristei dup-amiezi pâcloase.
Trăim în grabă și, nerăbdători,
Zburăm prin timp ca pasărea prin ceață,
Atât de iute-ncât de multe ori
Alunecăm alăturea de viață.

Ai vrea să poți hălădui-n trecut
Ca-ntr-un ciudat tărâm (visat? văzut?)
Și viața pe-ndelete s-o iei de la-nceput
Cum ai citi o carte-a doua oară,
De data asta fără sărituri,
Gustând ce-ai frunzărit odinioară...
Dar unde-i vraja primelor lecturi?

În casa veche-n care trăiești încetinit
Începe-acum domol să se-nnopteze
Și mâni de umbră umblă prin piept necontenit
Să-ți prindă inima și s-o-ncleșteze.

Dar tu care-adineauri doreai cu-ndurerare
O viață cum e mersul culbecului, acum
În cumpănă stai între avânt și nemișcare.
Durata fără capăt te-ndeamnă iar la drum.

Cu inima coclită de amintire,
Cu gândul aplecat în viitor,
Te-ademenește iarăși neostenitul zbor
Al vremii care curge în neștire.

Şi pleci din casa veche-n vânt afară
Visând prin ceaţa care te-mpovară,
Lumina triumfală a cerului de vară!

1939

ÎNTOARCERE

Aşa precum proorocul din vechime
Gemea în babilonicul surghiun,
Tânjeşti şi tu în marea-ntunecime
A unui veac nemernic şi nebun.

De ce să-ţi umfli glasul în trâmbiţe solemne
Şi versul să ţi-l turburi cu-amare prevestiri?
Trecută-i vremea biblicelor semne
Şi-n lumea noastră cerul nu mai trimite ştiri.

Cuvântul tău s-ar pierde nenţeles
În trista omenire de azi, maşinolatră,
Cu trupuri lustruite de progres
Şi suflete din epoca de piatră.

Sfărâmă-n ţăndări lira din care-au plâns aezii!
Şi vechea-nţelepciune adun-o şi dă-i foc!
În secolul maşinii şi-al vitezii
Poetul prooroc nu are loc.

Dac-ar zbucni din inimi deodată cu putere
Toată duhoarea neagră de patimi şi prostie,
S-ar îneca pământul într-un potop de fiere
Şi viaţa pretutindeni s-ar stinge pe vecie.

Fii fericit că vântul negru-al urii
Nu poate-atinge fruntea curată a naturii!
Deci lasă fierul roş al invectivei
Şi moaie-ţi pana-n cerul amurgului de mai;
Nu mai striga pieirea Chaldeii şi-a Ninivei
Ci cântă o eglogă dintr-un arhaic nai!

Orașul se-ncleștează în crunta lui vâltoare;
Bolnavi de zgomot, gârbovi de-o viață de cutie,
Noi nu mai știm cum să vorbim cu-o floare,
Cum s-ascultăm un glas de ciocârlie.

Sub cerul larg, sfioși, în suflet goi,
Ne furișăm ca niște duhuri rele,
Și râd cumplit pădurile de noi
Când, firavi, și stângaci, venim spre ele.

Cu vocile naturii încearcă iar să cânți.
Vor fi câțiva s-asculte și poate să-nțeleagă.
În îndoiala-n care te frămânți,
Un singur suflet face cât omenirea-ntreagă.

Scăpat din pandemoniul citadin,
Din ceața care-atârnă-n inimi deasă,
Vei pune-n versul tău cu sunet plin
Lumina mare-a cerului deplin
Și bucuria-ntoarcerii acasă.

1942

VIZIUNE

Stau lângă-un geam înalt, atât de-nalt
Încât atinge cerul la zenit
Și atât de lat încât astupă zarea:
Un zid gigantic de sticlă, vast cât zarea,
Un munte de cristal, nemărginit.

În partea unde stau e piatră seacă,
Nisip și piatră, sterp și crunt pustiu,
Iar dincolo de zidul străveziu
E primăvară paradiziacă.

Deasupră-mi, cerul galben și murdar
E ca o veche pânză prăfuită,
Și zarea, pân' la zidul de cleștar,
E-n ceață vânătă învăluită.

Dincolo, cerul e adânc și clar.
Ciudat tărâm! În el s-au adunat
Zeci de priveliști de odinioară,
Pe care le-am văzut sau le-am visat
Și care-acum trăiesc a doua oară
Și-n fața mea se schimbă ne-ncetat.

Nici una nu s-aseamănă cu alta
Dar toate, rând pe rând, la fel se scaldă
În primăvară și în bucurie,
În vânt albastru și-n lumină, caldă.
O, limpede de vis vrăjitorie,
O, nepătruns tărâm miraculos,
Spre care tot tânjesc, fără folos.

Dar cum să trec prin muntele de sticlă?
Cum să străbat prin zidul de cristal?
Nu cred că nici în mii de ani de muncă
N-aș sparge-acest fantastic geam gigant,
Chiar de-aș izbi într-însul zi și noapte
Cu mii de târnăcoape de-oțel și diamant!

Dar ca un nou prilej de frământare,
Nu e destul că-mi trec pe dinainte
Aceste dragi priveliști călătoare...
În dosul zidului, în fața mea,

Se mișcă o făptură omenească:
Un om pe care mintea mea n-ar vrea,
Deși-l cunoaște, să-l mai recunoască...
Cel care-n dosul zidului privește
Până-n adâncul sufletului meu
Sunt eu.
De ce atunci mă tem să-l recunosc
Și chipul lui de ce mă îngrozește?

Ființa mea din dosul zării joacă
(Drăcesc, proteic, minunat actor!)
În fața mea ca singur spectator,

O dramă-n mii de scene încâlcite:
Povestea vieții mele netrăite.
Acest subtil și straniu frate-al meu,
Robit și el de zidul străveziu,
Sunt eu.
Dar eu așa cum aș fi vrut să fiu:
Erou al sutelor de vieți pe care
Nu le-am trăit din lene, din uitare,
Din teamă, din orgoliu, din vis, din nepăsare...
Atâte vechi iubiri neizbutite,
Atâtea vechi dorinți neîmplinite,
Atâtea îndrăzneli neîndrăznite,
Toate bucuriile creatoare,
Toate durerile adâncitoare
Le văd acum trăite de-acest bizar actor
Jucând sub propria-mi înfățișare.

Înfățișare? Nici măcar atât
N-a mai rămas din mine cel real,
Și chiar trupește sunt și nu sunt eu
În dosul nepătrunsului cristal,
Căci dublul meu
Își schimbă masca lui mereu
Cu fiecare scenă din netrăita-mi viață;
E-același ins cu veșnic altă față!

Și-atunci tot dorul meu de bucurie
Se spulberă și se distramă,
Și-această dureroasă feerie
Mi-aduce o mâhnire, și mi-e teamă
Că-n clipa-n care omul ce sunt cu-adevărat
Se va-ntâlni cu celălalt eu însumi,
Ispititor, puternic, adânc, nemăsurat,
Acesta-n lupta care se va-ncinge
Între-amândoi, în mine, va învinge...

1942

PE MARGINEA UNEI POVEȘTI

V-ați întrebat, în ceasuri de vis și de lectură,
Ce s-a mai întâmplat cu cei cinci căpcăuni,
Pociți la față dar prieteni buni
Pe Harap Alb scăpându-l din grea încurcătură,
Prieteni la nevoie, așa cum rar găsești
În viață, mai adesea în povești?
Gerilă, cel cu buzele ca niște perne,
Din care-atunci când suflă, se așterne
O promoroacă groasă, dintr-odată,
În casa cea de-aramă-nfierbântată;
Și Păsărilă care striga grozav: „Tăceți,
Că eu de-aici îndată scap
Când mă ridic cu-acoperișu-n cap
Și cu picioarele trec prin pereți“.
Și care cu Ochilă împreună
A prins șireata fată ascunsă după lună;
Și ceilalți, fiecare cu feleșagul lui,
Și care toți plecară hălăduind haihui.
Citind povestea lor (a câta oară?)
Mă mir și-acuma ca și-odinioară
Că Harap Alb la nuntă nu dădu sfoară-n țară
Chemându-i și dânșii la ospăț.
A fost acolo lume după lume,
Cum spune povestariul șugubăț,
Poftit și el, cel meșter în basme și în glume,
De voie bună plin, dar fără bani.
Și numai ei, ciracii năzdrăvani,
Lipseau. Dar n-au pierit, și-au să trăiască
Cât voi mai fi poeți să-i pomenească,
Cât va trăi și limba românească.

octombrie 1978

PALATUL

Drumeagu-ngust urca la deal agale
Și ne-amăgea mereu cu cotituri.
Demult acum eram plecați din vale
Spre culmile cu stânci și cu păduri.

Trecusem de colinele cu vii,
Livezi de pruni și pajiști de cicoare,
Și-acum intram, pe lângă garduri vii,
Tot mai adânc în umbră și-n răcoare.

Învăluiți în vântul cald și pur,
Suiam încet pe drumul cu hârtoape,
Și sufletele noastre în scrânciob de azur
Se legănau peste păduri și ape.

Drumeagul neumblat călăuzea
Spre bolți de stejeriș plimbarea noastră,
Și-un dangăt lung de clopot împletea
Un fir de aur palid în liniștea albastră.

La un pârâu care-alerga vânjos
Pe sub un șubred pod cu scânduri sparte,
Ne-am odihnit și ne-am uitat în jos
Spre târgul resfirat prin văi, departe.

Plecați pe parmaclâcul strâmb de lemn,
Vedeam străvechi biserici, zidiri medievale.
Copilăria mea râdea în vale
Și ne făcea, din vârf de turle, semn.

Pe buze ți-am cules cu-o sărutare
Cuvântul care, nerostit, plutea
În sufletele noastre călătoare;
Și-n mine, ca un chiot către soare,
O bucurie aprigă creștea.

Îmbrățișam în tine cerul, vântul,
Eram un mag, stăpân pe univers;
Dac-aș fi vrut, cu-o sfârlă, aș fi urnit pământul
Și soarele, c-un deget, l-aș fi oprit din mers!

Strânși unul lângă altul, am pornit
Din nou la deal, pe drum, tot înainte.
Plecasem doar cu anumite ținte
Și-aveam un mare dor de împlinit!

Știam că pe meleagurile-aceste,
În fundul unui parc nemăsurat,
Se ridica, zidire de poveste,
Un vechi și părăsit demult palat.

De câte ori, în seri de toamnă reci,
Când frunzele pădurilor sunt rare,
Nu-i căutasem turnurile-n zare
Pe dealul nalt cu tainice poteci!

Dar niciodată nu-l zărisem încă!
Și iată că dorința ta, acum,
Pre-ntâmpinând dorința mea adâncă,
Ne hotărâse să pornim la drum.

Copilărește ne înfioram
De-apropierea lui misterioasă;
Și vraja lui ciudată în toate o simțeam,
Și chiar în sărutarea pe care ți-o furam
Când te fereai de-o creangă hărțăgoasă.

Drumeagul se făcuse-acum cărare:
Cu troscot des și verde pardosit,
Printre stejari și ulmi cu umbră mare,
Era de veacuri parcă părăsit.

Cotind mereu, cu pas tărăgănat,
Ne-am pomenit ajunși pe negândite
În fața unui zid dărăpănat
Și-a unei porți cu gratii ruginite.

Cu umerii urnind-o din țâțâni,
Ne-am strecurat pe poarta care gemea-ncordată
Și am pășit pe sub goruni bătrâni,
Prin ceea ce fusese alee altădată.

În jurul nostru, numai tufe mari,
Hățiș nestrăbătut de vreo secure.

Ce ierburi nalte, ce stufoşi stejari!
Un parc sălbăticit, ajuns pădure.

Stăteam nedumeriţi. O-nfiorare
Ca-n faţa unei taine, ne-a cuprins.
Dar fu o şovăire trecătoare,
Şi am văzut în ochii tăi aprins
Acelaşi dor şi-aceeaşi căutare
De care mă simţeam şi eu învins.
Şi, hotărâţi pornirăm la-ntâmplare.

Treceam pe lângă straturi împânzite
De ciumăfaie şi urzică moartă,
Pe lîngă bănci de piatră, înverzite,
Pe care se-odihnea vreo urnă spartă.

Pe-alocurea, din tufe mari de brusturi,
Se ridicau plesnite piedestale
Purtând în vârf decapitate busturi;
În alte părţi, erau doar socluri goale.

Un heleşteu mocnea, abia zărit
De după stuh şi trestie înaltă,
C-un giulgi de alge verzi acoperit
Şi-mprăştiind un muced iz de baltă.

Un luminiş, rotund împrejmuit
De tei şi ulmi, era huceag acuma,
Şi păpădia-şi întinsese spuma
Peste havuzul sec şi năruit.

Şi-aşa, pe-alei cu multe-ntortochieri,
Cutreerând de-a lungul şi de-a latul
Ciudatul parc-pădure, nicăieri
Nu izbuteam să întâlnim, palatul.

Speram, la fiecare cotitură,
Că din perdeaua deasă de verdeaţă
Va răsări măiastra lui făptură,
Pe care, dacă n-o zăream la faţă,
În schimb o ridicam în noi, mai pură,
Zidind în vis ce nu-ntâlneam în viaţă.

Adesea, dintre crengi, ne-ademeneau
Luciri de marmură, sclipiri de geamuri.
Și alergam grăbiți. Dar nu erau
Decât năluci de soare printre ramuri.

Să mai fi fost vreun drum pe care încă
Nu-l dibuisem pân-acum?
Pădurea era mare și adâncă.
Cum să găsim adevăratul drum?

Într-o vâlcea, ne-oprirăm la o gârlă.
Și te-ai lipit de mine și mai strâns
Când, dintr-o tufă deasă, o șopârlă
Țâșni c-un fulger verde, iute stâns.

Pe-o piatră ne-am lăsat, îngândurați
Și parcă triști puțin. Dar fără veste
Ne-am pomenit ca într-un vis furați
De vrăjile pădurii de poveste:

Pârâu-acesta gureș, negreșit,
Se varsă-n apa Sâmbetei, departe,
Pe unde, într-un ostrov fericit,
Trăiesc Blajinii, ocoliți de moarte.

În peștera de colo sunt pitici,
Și fiecare e un meșter faur.
Eu cred că-n drum sunt merele de aur
Cândva și Prâslea a trecut pe-aici.

Un inorog veni-va în curând,
Cal alb cu cornul ascuțit în frunte,
Și ne va duce, iute ca un gând,
Drept la palat, pe-o nevăzută punte.

Ne-am ridicat. Amiaza dogorea
Peste răchiți și tufe de sulfină,
Amestecând mireasmă cu lumină.
Tăcuți acum, plecarăm din vâlcea.

Ieșiți, din basm, ne-ntoarserăm încet
Spre viața depănată pe de rost,

Cu un ciudat, nelămurit regret
După ceva ce poate nici n-a fost.

Și multă vreme rătăcirăm încă
Pân-am ajuns la vechiul zid surpat,
Purtând din noi, subtilă și adâncă,
Enigma dispărutului palat,
– Pe care, poate, tu l-ai și uitat,
Pe care însă eu îl caut încă.

1943

VIS ȘI CĂUTARE

– Nu ești sătul de colindat prin stele,
Prin miliardele de ani-lumină
Cât zice-se că-i drumul pân'la ele,
Chiar cu închipuirea cea mai plină
De cosmos și de cosmo-fantezii?
– Acolo-i țelul marii poezii.
– Ce-i marea poezie? Vorbă-n vânt
Cu care ne-amăgim; comod cuvânt
Cu care lesne-acoperi ce nu știi.
Mai bine să ne-ntoarcem pe pământ
Și părăsind călătoria-n vid,
Să cultivăm grădina lui Candid,
Lăsând închipuirea să măsoare
Iluzia-n continuă mișcare
A țelurilor drumurilor lungi,
La care să visezi, să nu ajungi...
Și poate-aici s-ar întâmpla să fie
Și mult râvnita mare poezie
Ispititoare –
Căci totul este vis și căutare.

1978

REFERINȚE CRITICE

„Ceea ce caracteriza poezia întâiului volum de versuri *Aur Sterp* (1922) al d-lui Alexandru A. Philippide era în parte o atitudine de răzvrătire și orgoliu, o oarecare aspirație solară, o retorică fastuoasă de cel mai bun romantism și, în și mai mare parte, o aplicare excelentă și de cea mai bună calitate în pastelul așa-zis muzical. Dacă patetismul său era de cele mai multe ori verbal, de o remarcabilă virtuozitate, dar oricum tangențial, darurile sale descriptive, însă, abilitatea de a realiza o atmosferă de feerie minoră, de a da viață unor stampe ninse, ale trecutului, sau de a topi ca-ntr-un creuzet de vrajă culori și arome, alchimia aceasta senzațională d-l Alexandru A. Philippide a vădit-o în nenumărate probe de măiestrie. Aceste două note se întâlnesc și-n volumul de astăzi *Stânci fulgerate*. Numai că: adăogate, uneori amplificate, alteori deviate, grație unor altoiuri sau unor cutii de rezonanță. Așa, spre pildă, atitudinea de răzvrătire și orgoliu, cu mult mai prezentă, de astă-dată, capătă un accent de gravitate, de adâncire în sine, de ecouri nu numai stârnite, dar și captate în același timp. În locul apelurilor sau apostrofelor, exerciții impunătoare de retorică și care dădeau atâtora din poemele *Aurului sterp* aerul unor variațiuni sentențioase, se alege de astă-dată o poezie de perforare meditativă, care duce la o concentrare a mijloacelor de expresie în primul rând. A fost, întotdeauna, în poezia d-lui Al. A. Philippide o briză de exaltare cosmică, câteva reminiscențe din aspirațiile și ascensiunile supraomului nietzscheian, câteva reflexe dintr-o mitologie adaptată pentru necesitățile poetului. Ele se întâlnesc și-n *Stânci fulgerate*. [...] Dar dacă poezia d-lui Alexandru A. Philippide practică temele cosmice, dacă în năzuința de a surprinde misterele ascunse sub lacăte și peceți iubește metamorfozele și aruncă tiparele, cu o frenezie inspirată de Dionysos, să nu uităm că tot d-sa poseda în trecut acel penel vrăjit, acea paletă de lumini de vis și de basm, grație cărora ne-a dat unele din cele mai suave pasteluri din lirica ultimilor ani."

(PERPESSICIUS, *Alexandru Philippide – „Stânci fulgerate", poeme,* Ed. Cultura Națională, „Cuvântul", an. VI, Nr. 1788, 13 aprilie 1930. Inclus în *Mențiuni critice,* III, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1936, p. 202–207. Reluat în *Opere,* IV, *Mențiuni critice,* Ed. Minerva, București, 1971, p. 173–176.)

„După meditaţia de tip hamletic al cărei nucleu întunecat era problema morţii, văzută ca dezlegare realistă a suferinţei de a trăi şi gândi, devenită însă la poetul nostru izvor de spaime şi halucinări macabre *(Aur sterp),* după iniţierea faustiană în filosofia conceptelor-mame către care l-a dus căutarea fericirii *(Stânci fulgerate),* autorul *Visurilor în vuietul vremii* este preocupat în prezent de procesul duratei personale. Timpul intim, simţit ca axă a conştiinţei şi factor de personalitate, este ultima problemă a sensibilităţii la Philippide. Nici vorbă că o asemenea preocupare va da celui care o profesează în poezie o ţinută autoscopică foarte pronunţată, un gust al autoanalizei, căruia i-am putea spune, fără nici un înconjur, valéryst, dacă s-ar exprima în versuri mereu clasice. Dar, trecând peste polimetria în care poetul nostru s-a dovedit de atâtea ori mare meşter, substanţa lirică din *La Jeune Parque* şi *Narcisse,* adică devenirile personalităţii, este însăşi substanţa celor mai multe poezii din ultimul volum al lui Philippide. Deosebirea ar fi că Valéry îşi versifică procesul latent al conştiinţei pe porţiuni mai mici, deci mai numeroase şi prezentate mai analitic (nu se urmăreşte el în *Aurore* până şi în recuperarea identităţii intelectuale după ieşirea din starea de somn?), în timp ce poetul nostru, având aceeaşi pasiune de a se disocia ca fiinţă trăitoare, se aplică autoanalitic unor fragmente largi din existenţa proprie. Trecerea de la tinereţe la maturitate, de la simţirea simplă la simţirea speculativă, la vârsta cugetării, sau – cu vorbele poetului – de la «dimineaţa de azur de-odinioară» – la «amiaza statornică», este momentul liric al lui Philippide."

(VLADIMIR STREINU, *Poezia lui Al. Philippide,* II. „Timpul", an. III, nr. 712, 28 aprilie 1939, p. 2. Inclus în *Pagini de critică literară,* II, E.P.L., Bucureşti, 1969, p. 22–31.)

„După *Poemele luminii* (1919) de d. Lucian Blaga, a căror apariţie a inaugurat în literatura noastră spornicele prefaceri lirice de după război, al doilea eveniment senzaţional a fost, fără îndoială, culegerea d-lui Al. A. Philippide, *Aur sterp.* Am scris cuvântul «senzaţional», oricât ne-ar displăcea întrebuinţarea lui, în ordinea literară, deoarece nici un alt termen n-ar oferi echivalenţa uimirii, stârnită de noutatea

fenomenului poetic. Îndrăzneala tânărului poet, care răsturna deprinderile gusturilor clasicizante, a fost privită ca un adevărat scandal literar în cercurile criticei oficiale, dar revoluția era întâmpinată cu nespusă simpatie în rândurile tineretului universitar, doritor de schimbări radicale. Placheta albă, de modestă înfățișare grafică, oarecum ca toate tipurile din acea vreme, cucerea prin ușurința în mânuirea versului liber, pe atunci într-adevăr biruitor, prin virtuozitatea în genul funambulesc, prin imagismul cât se poate de neașteptat și de ingenios, și prin alternanța vehemenței verbale cu suavitatea muzicală. Simțitoare la orice se vede a fi invocație, tinerimea se lasă sedusă mai ales de frenezia cu care strălucitul începător atacă problemele cosmice, invectivând rând pe rând dumnezeirea, neantul, veșnicia, absolutul sau înfruntând stihiile, cu pateticul accent care șade atât de bine vârstei juvenile. Muzician, verslibrist și imaginist deopotrivă de abil, d. Al. A. Philippide se situa, dintr-o dată. în fruntea revoluționarilor lirici, înainte de a se ivi la noi curentul dadaist, care de altfel, cu d. Tristan Tzara, plecat tot de la noi, se afirmase în Elveția, prin instrumentul internațional al limbii franceze. [...] De la *Aur sterp* la *Stânci fulgerate,* poetul a parcurs totuși o cale apreciabilă. Întâi, s-a despărțit de instrumentul versului liber, preferându-i constrângerea rodnică a versului regulat. Acesta e primul semn de maturizare considerând că versul liber nu e atât un instrument mai mlădios al simțirii lirice, cât un mod mai ușor al cursivității, de care se leapădă spiritele severe, iubitoare de luptă cu dificultățile. Apoi, autorul a renunțat la jocul imagistic, la havuzul de icoane sclipitoare, care fură privirea amăgită de aparențe, îndepărtându-se însă luarea aminte de la esențe. [...] În cea de a treia culegere de poeme, d. Al. Philippide, din capul locului, repudiază poezia modernistă, învinovățind-o de aderență la clipă, la gustul contemporan, în esență tranzitoriu. [...] Poetul își propune întoarcerea la vis care este, istoricește, esența cea mai pură a romantismului german (semnificativă, în acest sens, este alegerea unicei traduceri din noul volum: *Astralis* după Novalis, reprezentantul acestei categorii romantice). [...] Dar ce este visul în lirica nouă a d-lui Al. Philippide? Vom răspunde întâi eliminativ, precizând că nu este oniricul, domeniul somnului și al inconștientului, care a bântuit în ultima vreme, căutând să se substituie lucidității, ca un paleativ împotriva exceselor conștiinței logice și raționale. Definiția pozitivă a visului nu poate fi nici sensul învecinat, al visării, acest *vague à l'âme* al firilor feminine, romanțioase, care «poetizează» epidermic fața lucrurilor. La d. Al. Philippide visul este o modalitate a cunoașterii, prin reactualizarea experiențelor morale, trecute; este o retrăire lucidă, în amintiri care nu deapănă însă evenimentele, ci stările succesive de conștiință, ale personalității sale, în timp [...] Este o disciplină de bună seamă lirică, prin care avânturile, patimile, dezamăgirile, înfrângerile sunt numai

indicate prin echivalențe verbale aluzive, de ordinea transparenței ideale, în loc să fie analizate sau povestite. Prin magia cuvântului, ele își recapătă semnificația plenară, de drame existențiale, filtrate prin conștiință. Visul, în această accepție, nu este o înnorare «poetică» a cunoașterii, ci însăși modalitatea lirică a conștiinței, care își urmărește devenirile prin pânza de ceață a trecutului. După cum, printr-un act de loialitate bărbătească, vrednică de încuviințare, d. Al. Philippide a manifestat voința de a rupe cu moda literară, care a pulverizat actele grave ale conștiinței în jocul de clăbuci, mai șubred decât spuma, d-sa are curajul să afirme caracterul lucid al liricii sale, căutătoare de «gânduri clare», în gerul cărora soarele străfulgeră ca în zăpadă. [...] *Visuri în vuietul vremii* realizează atât de rara întâlnire a unui admirabil ideal de artă, cu o frumusețe etică de aceeași calitate. Ca în ținuturile arctice, ale ghețarilor eratici, unde oricare zgomot nepotrivit pricinuiește năruirea munților de zăpadă, zona poetică a d-lui Al. Philippide e un tărâm al șoaptei interioare, al confesionalului individual, de unde nu străbat nici gând impur și nici exprcsie necuvenită, ca să clatine cleștarul personalității grave."

(ȘERBAN CIOCULESCU, *Al. Philippide: „Visuri în vuietul vremii"*, Revista Fundațiilor regale", an. VI, nr. 8, august 1939, p. 422–436. Inclus în *Aspecte lirice contemporane,* Casa Școalelor, București, 1942, p. 114–129. Reluat în *Aspecte literare contemporane,* Ed. Minerva, București, p. 84–103.)

„Culegerea *Visuri în vuietul vremii* (1939), apărând în plină maturitate, dezvăluie deodată un liric de rară vigoare, stăpân pe gândurile, cuvintele și cadențele lui, deși uneori, în nevoia de a nu diminua nimic din substanță, poetul renunță aproape la versificație. Strofele sunt tot austere, aride, dar de o cădere solemnă de mari falduri de o singură coloană. Ceea ce mai înainte putea să apară ca o problemă, acuma are vibrația unei situații ineluctabile. Unica temă a culegerii rămâne spaima întunecată de moartea individuală și de stingerea universală. Intră în această lirică gravități de poezie clasică și fără să fie vorba de vreo înrâurire formală, se simt aripi de Edgar Poe, Baudelaire, Novalis și Hölderlin și chiar de Dante. Ghearа setei de glorie se convertește acum într-o speranță amară că poate veșnicia se învinge prin presupusa permanență a Poeziei. [...] Sentențiozitatea care face versurile memorabile aduce și acea aparență de prozaism ce este totuși originea farmecului uneori straniu al versurilor. Tehnica de discurs e tipică poeziei lui Leopardi și are punctul de plecare în *Vita nuova* a lui Dante. [...] în lirica lui somptuoasă și neagră, prin tema

eshatologică, prin substanțialitatea gnomică, Al. A. Philippide are aspecte de poet mare. Însă simțul infinitului nu este singura noastră reacțiune față de mersul implacabil al lumii. Tot ce e fundamental (beția de a trăi, dragostea) trebuie să aibă coarde în harfa poetului. Deocamdată Al. A. Philippide cântă elegiac și cu mari gesturi lirice, pe o singură strună, e drept, pe cea mai lungă."

(G. CĂLINESCU, *Al. A. Philippide, Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941, p. 750–753)

„Pornirea de a dispune cu libertate de vechiul mit, de a-l îmbogăți cu noi episoade, de a-l asocia cu noi înțelesuri, este caracteristică pentru alți poeți români care se opresc, în epoca de după 1920, în fața mitului prometeic. Unul dintre aceștia este Al. Philippide, în fragmentul dramatic *Izgonirea lui Prometeu,* publicat mai întâi în „Viața românească", apoi în volumul *Aur sterp* (1922). Este unul dintre cele mai uimitoare poeme ale acelui moment literar, cu totul neașteptat la un poet în vârstă de abia douăzeci de ani. Acest tânăr poet dovedea, compunându-și opera, o îndrăzneală a cugetării, o fecunditate a imaginației, rămase, în mod surprinzător, cu totul neremarcate. Poemul are forma unei compuneri dramatice, pentru că, interferând monologul titanului cu strigătele mulțimii, creează aparența unui dialog. Forma dramatică este subliniată și de indicațiile de regie la începutul și în cursul poemului. Acesta conține apoi dezvoltarea unei situații, înfățișează o acțiune. Prometeu huiduit de mulțimile pe care le înzestrase altădată cu focul, dar care nu deveniseră astfel mai fericite, produce noua revoltă a titanului. Prometeu izbutește să-și rupă lanțurile și să gâtuie vulturul. După ce azvârle lui Zeus blestemul și disprețul său, ca și omenirii căreia îi prevestește pedeapsa așteptărilor eterne, Prometeu se aruncă în soare. Poemul manevrează simboluri adânci, dar nu impenetrabile, dintre care unele sunt obținute prin personificarea unor noțiuni, curente, cu ajutorul majusculei la inițială: *Vreme, Munte, Nemărginitul, Veșnicie, Sânge, Pământ, Haos, Urlet* etc., chiar la adverbe folosite ca substantive: *Nicăieri* și *Nimeni,* procedee obișnuite la poeții simboliști, a căror influență poetul dovedea că o suferise și prin folosirea aliterațiilor, a rimelor interioare, a refrenelor, a efectelor sugestive legate de corpul sonor al cuvintelor. Marea densitate de idei a poemului, vorbirea aluzivă a titanului în cuprinsul lui impun comentariul. [...] Prometeu devine, deci, el singur întruparea năzuinței spre libertate trădată necontenit în lunga experiență istorică a omenirii, care n-ar prăvăli pe vechii zei, decât

pentru a se supune altora noi. Tânărul poet care exprima această îndrăzneață concepție nu vedea, în momentul compunerii poemului său, posibilitatea unei eliberări a omenirii [...]. Viziunea sa este, din această pricină, pesimistă și tonul debitului său poetic este amar și sarcastic. Largile perspective descrise de Shelley prin evocarea unei faze viitoare a lumii, în care înțelepciunea lui Prometeu vedea cum știința se va uni cu bunătatea și frumusețea, aceste perspective lipsesc poetului nostru. Titanul lui Philippide se închide în orgoliul său și se desparte până la urmă de aspirațiile oamenilor, desigur nu din strâmtețe și uscăciune a inimii, ci din pricina cruntei lui decepții. Monologul final al lui Prometeu este masca durerii și dezamăgirii sale. Considerat din punct de vedere al istoriei comparate al literaturilor, poemul lui Al. Philippide s-a constituit din trei tendințe, ajunse la el după ce animaseră alte multe opere ale creației moderne. Enumăr aceste tendințe: 1. Tendința de a prelucra vechile mituri, ba chiar de a răsturna semnificația lor tradițională. Această tendință a fost deseori reprezentată în romantism. Byron în *Cain,* Shelley în *Prometeu dezlănțuit,* Victor Hugo în *Sfârșitul lui Satan* au dat și ei interpretări personale ale vechilor legende, transformând înțelesul lor consacrat. [...]. 2. Tendința sincretistă, adică aceea de a surprinde unitatea de semnificații a unor momente foarte deosebite din istoria umanității. Această tendință inspirase, de pildă, cu zeci de ani înainte pe poetul ungur Emeric Madàch, care, în *Tragedia omului,* evocase luptele succesive ale omenirii pentru a cuceri sensul vieții și eșecurile ei repetate. Ideea sincretistă, după cum am mai văzut, este și ea prezentă în fragmentul dramatic al lui Philippide. Figura lui Prometeu ne apare aici ca una din acele care au fixat nevoia de adorație a omenirii, o etapă într-un ciclu unitar. 3. Tendința individualismului radical [...]. *Zarathustra* lui Nietszche, *Brand* al lui Ibsen, întrupează această tendință în a doua jumătate a veacului trecut. Ceva din etosul acestor opere mi se pare că a trecut și în *Izgonirea lui Prometeu.* Nu putem spune până la ce punct operele amintite mai sus au lucrat direct asupra poetului nostru. Împărtășit dintr-o întinsă cultură încă din anii tinereții sale, nu este exclus ca Philippide să fi stabilit contactul cu unul sau altul din izvoarele amintite. Izvoarele literare lucrează însă uneori și prin ideile generale pe care le trimit în atmosfera intelectuală a unei epoci. Este mai probabil că, în felul acesta, au înrâurit ele, în cazul de față, producând la poetul nostru o operă remarcabilă prin larga ei viziune, prin marea vigoare a expresiei."

(TUDOR VIANU, *Mitul prometeic în literatura română, Studii de literatură universală și comparată,* Ed. Acad. R.P.R., București, 1960, p. 171–175; Ed. Acad. R.P.R., București, 1963, p. 626–629.)

„Izgonirea lui Prometeu transpune un motiv clasic într-o ambianță spirituală românească. Semețul Prometeu invectivează pe marele tiran («tâlhar al soartei, hoț de veșnicii»), în timp ce mulțimea dezlănțuită îl împresoară. Gestul de răzvrătire al celor pentru care suportase crunta înlănțuire, numai pentru a le aduce focul, este pentru Prometeu nu atât indiciul unei mari ingratitudini, cât mai ales semnul sigur că germenele cutezanței sale a căzut într-un teren fertil. «În deznădejdea voastră – se adresează el mulțimii, care vrea să-l lapideze – nu e decât izbânda strigătului meu.» Mitul lui Prometeu, frecvent la romantici, capătă în lirica modernă o interpretare nouă, cum se poate observa și din poemul lui Philippide. Tudor Vianu a urmărit odată, într-unul din studiile sale comparatiste, circulația acestui motiv în diverse literaturi și epoci, făcând observații extrem de utile. (Tudor Vianu: *Mitul prometeic în literatura română,* vol. *Studii de literatură universală și comparată,* 1963.) Motivul titanului, în literatura română, capătă o individualizare poetică superioară la Eminescu. Dintre scriitorii mai noi, Panait Cerna (prin traducerea *Prometeului* lui Goethe), V. Eftimiu și Philippide au manifestat o mai mare curiozitate pentru acest străvechi mit, consemnat de Hesiod și reluat de-a lungul epocilor de mari scriitori ai lumii. Prometeul modernilor întruchipează, în fond, condiția tragică a geniului, a creatorului, mărgăritar aruncat în noroaiele vieții. Pentru fapta lui curajoasă, atât de utilă omului, Prometeu primește drept răsplată nemulțumirea celor pentru care se jertfește. Poemul *Izgonirea lui Prometeu* e compus în maniera unui tablou romantic. Mai întâi, Prometeu, neclintit în ura contra tiranului (Zeus), simte, lipit de stâncile Caucazului, apăsarea singurătății. Ochiul lui și-a înfipt privirea adânc în zare (aspirație uranică!) încât nu se mai poate dezlipi. Hohotind de mânie, el se adresează lui Zeus, cu nădejdea de a-l trezi din cerul lui «pustiu și zdrențuit». Revolta mulțimii vizează, de fapt, pe Zeus, dar cum acesta nu comunică, din adânca lui eternitate, cu făpturile pământene, Prometeu, ca reprezentant dizgrațiat al cerului, primește blestemele («Blestemul ei prin mine spre tine se îndreaptă»). În ochii mulțimii dezlănțuite, Prometeu nu valorează mai mult decât Zeus, cel care, din adâncă ură față de om, a trimis în lume suferințele: «Ne blestemă mulțimea deopotrivă. / Ești singur, Zeus! Singur sunt și eu. / De ce înlături mâna milostivă / Pe care ți-o întinde Prometeu?». Acest armistițiu nu e însă acceptat, și chinuitul, dar dârzul Prometeu, descifrând din tăcerea tiranului un refuz, repetă cu și mai mare mânie imprecațiile contra lașității zeilor («Nu te scobori! Ți-e frică, zeu nemernic!»). El are conștiința sfărâmării credințelor, a pieirii idolilor. Mintea omenească a devenit cuprinzăroare. Zeii sunt în primejdie. Statuile lor se vor nărui [...] Prometeu este, în această alegorie cosmică, principiul activ, creator. Nici o clipă nu regretă fapta lui atât de crunt pedepsită. Neînțeles, izgonit, el nu se resemnează. Ingratitudinea nu-l doboară, așa cum mânia tiranului nu-l înspăi-

mântase: «...Eu / Mă voi urca spre soarele puternic! / Să-ntâmpin vremea nouă-n drumul meu». [...] Dar Prometeu nu reprezintă numai principiul creației, spiritul activ al universului: el e și o conștiință tragică a existenței. O conștiință tragică, dar nu înfrântă. Sub acest din urmă înțeles, simbolul capătă, în poemul lui Philippide, o mai mare extindere. Condiția lui Prometeu e chiar, cum spuneam, condiția eroică și tragică a creatorului, a omului superior. Între transcendentul care nu dă nici un răspuns chemărilor dureroase și existența comună care îl respinge, din neînțelegere și ingratitudine, el se zbate, tragic, fără a dezamăgi. Menirea lui înaltă îl ridică deasupra acestor abisuri. Aici, dar și în alte poeme, Philippide se situează într-o descendență eminesciană. Eroul său simbolic reprezintă, în fond, o sinteză modernă între titanul din poemele de tinerețe ale lui Eminescu și Hiperion, ca expresie a nefericirii geniului, din *Luceafărul*. [...] S-a vorbit de nota elegiacă a poeziei lui Philippide – «Al. A. Philippide e un mare elegiac», încheia în *Istoria literaturii române – compendiu*, G. Călinescu –, de aripile lui Poe, Baudelaire, Novalis, Hölderlin, ce se simt în versurile din *Stânci fulgerate* și *Visuri în vuietul vremii*, de influența expresioniștilor germani, de tehnica dantescă și de gnomismul mimat cu finețe, dar e cât se poate de curios cum nu s-a observat eminescianismul său. Înscrierea poetului într-un context de artă modernă (neoromantică, expresionistă!) s-a făcut în chip convingător, uneori chiar cu abuz în stabilirea corespondențelor. Dar, ca și în cazul lui Blaga, poezia lui Philippide, fecundată de izvoare lirice universale, e un produs al tradiției literare românești. Alături de Blaga, poetul *Stâncilor fulgerate* e un continuator prestigios al lui Eminescu, în cadrele și cu formula proprie viziunii sale și epocii în care s-a format. E, am putea spune, un eminescian de structură. Figurația poetică e alta, tipul de sensibilitate, iarăși, se diferențiază, dar, prin atitudinea profund romantică de a reacționa în fața dramelor existenței, în aspirația uranică, în chipul de a acorda bătăile inimii sale cu mișcarea astrelor și, mai ales, ca poet, în exclusivitate, aproape, al visului, al reprezentărilor onirice vaste și surprinzătoare, Philippide este, cu hotărâre, un eminescian."

(EUGEN SIMION, *Un neoromantic în tradiție eminesciană, Al. Philippide „Poezii", Orientări în literatura contemporană,* E.P.L., București, 1965, p. 66–83.)

„Al. Philippide este un clasic în înțelesul de «vechi». Către acest clasicism îl împingeau atât cultura, cât și structura sa sufletească – și poetul a protestat o dată contra pretenției modernilor de a descoperi date afective noi («ar fi ca și cum de vreo cincisprezece ani încoace sufletul omenesc s-ar fi schimbat în întregime...»). Timpul clasic, așa

cum îl înţelege, este etern şi esenţial, în el fiind contemporane toate epocile. Poetul nu-şi ascunde emoţia cu care se lasă îmbiat de acest timp inalterabil. [...] Vechi este poetul, întrucât înţelege poezia nu ca pe o formă de sentiment, ci ca pe una de cunoaştere; poezia este, înainte de orice, o atitudine spirituală. Pentru moderni nu există decât o realitate unică – aceea a poeziei; poezia este în acelaşi timp sentiment şi imagine, idee şi viziune. Între ceea ce se comunică şi forma comunicării nu se poate face o deosebire. Nu avem mijlocul de a separa ceea ce poetul spune de felul cum spune, pentru că limbajul nu *simbolizează* emoţia ori ideea, ci este emoţie, idee, devenite concrete. Poezia lui Al. Philippide – şi în aceasta constă extraordinara ei valoare de excepţie – redescoperă vechiul limbaj figurativ al anticilor sau al autorului [operei] *Vita nuòva*. Sentimentul îşi creează la el nu un mod de a exista, ci unul de a se reprezenta, deci o figură capabilă să-l exprime. [...] Poemele nu trăiesc însă numai prin aceste viziuni fragmentare şi rămânem surprinşi de adâncimea unor alegorii ce ar trebui să aibă înţelesul limpede. Poetul inventează de fapt pseudo-alegorii, căci pe el nu-l interesează dezlegarea simbolurilor, ci echivocul lor. Acest alegorism întors este, fără îndoială, lucrul cel mai tulburător. Poezia devine lirică tocmai când părea a se risipi definitiv. [...] Valoarea poeziei lui Al. Philippide trebuie căutată în sensul ei înalt spiritual – ea este un joc al minţii care vrea să exprime ceea ce nu se poate exprima. Poetul inventează figuri şi viziuni tulburătoare nu pentru a traduce o idee abstractă, el nu face ilustraţie didactică, dar comunică un raport fundamental dintre el şi lume. Adânci nelinişti existenţiale bântuie toate poemele, atât de clare şi de discursive în aparenţă. Ele sunt la drept vorbind insondabile."

(NICOLAE MANOLESCU, *Metamorfozele poeziei*, E.P.L., Bucureşti, 1968, p. 85–91.)

„De la Eminescu încoace, nimeni n-a stăpânit mecanica sublimă a conceptelor cu o forţă mai probantă ca Al. Philippide. Într-un vers tradiţional, fidel sieşi ca ritm, dar alungând monotonia printr-o simplă variaţie de metrică, fără abuz de metafore, închegându-şi viziunile prin aglomerare de elemente lineare, nu prin imagini baroce (deşi beneficiind din plin de o anume cultivare a elementarului şi grotescului expresionist), cu vocabule care sunt ale tuturora şi care divulgă *un stil* tocmai datorită apartenenţelor lor la general, poetul *Visurilor în vuietul vremii* şi-a convertit titanismul iniţial, hohotitor şi întunecat, într-o adhortaţie virilă şi clară [...] «Mi-e sufletul o năruire de statui», spunea undeva poetul. Personal, am susţine că Al. Philippide şi-a cucerit clasicismul asemenea regelui biblic ce asedia Ierihonul: la sunetul marilor trâmbiţe romantice din primele volume, zidurile interioare năpădite de o vegetaţie tenebroasă şi vorace s-au prăbuşit, pentru a

dezvălui edificiile marmoreene ale unui spirit care cristalizase treptat tâlcurile esențiale ale umanității."

(ȘTEFAN AUG. DOINAȘ, *Clasicismul cucerit*, „Secolul 20", nr. 1/144, 1973, p. 142–145.)

„Străbătând poezia atât de densă a lui Philippide ești surprins când constați că ea este lipsită de obișnuitele, prea odihnitoarele luminișuri, adevărate popasuri pe care și le îngăduie spiritul. Nici o poezie-joc, nici o poezie-divertisment. Eminescu se ridică din hăurile și bulboanele viziunilor plutonice, pentru a găsi răgazul sentimental al romanței. Mallarmé, ascet al verbului, Ion Barbu, care vituperează împotriva facilităților «poeziei leneșe», își permit, totuși, fie și numai pentru a decora cu versuri galante albumul doamnelor, ușurința libertină a viersuirii în gol. Fără să fie un sever ascet ori un profet care prohibește divertismentul, Al. Philippide refuză orice joc. El nu-și îngăduie să cadă în ispita afectelor, în cursa fantazării gratuite, ori în golul automatismelor verbale. Nici o circumstanță nu-l îndeamnă la o versificație ocazională, nici un crez deșert estetic nu-l incită la experimentarea de dragul experienței. Tot ce întreprinde în sfera poeticului ne arată că pentru el nu există decât o singură poezie: poezia ca *vorbire esențială*. [...] Ca și Poe ori Baudelaire, *mutatis mutandis*, Philippide reprezintă o reacție postromantică la romantism, pe fondul unei „naturi" romantice în epoca marilor rupturi, a consumării romantismului în revolta Avangardei, poetul nostru depășește, totodată, neoromantismele începutului de veac, și ultimele valuri ale simbolismului, cu rădăcini mai puțin romantice. Dar chiar dacă se poate vorbi despre *o fire* romantică a poetului, poezia este un refuz al firii mai curând decât o consimțire docilă la ea. În vocația lui Philippide e evidentă o aspirație care amintește nostalgiile romantice. Dar nu vocația (ori firea) este cea care determină o poezie, ci ceea ce face poetul din acea chemare sau cu acea natură [...] Cenzuri puternice ale spiritului pot fi bănuite la temelia acestei poezii. Philippide nu vrea să inoveze, să răstoarne. Nici o dedublare, nici o ruptură între conștiința poeziei și poezie. E atât de puternică trăirea *pustiei, a sterilității* încât poetul nu sucombă nici o clipă vreunui apel inconoclast. Poezia trebuie doar să exorcizeze demonii pustiei. Într-însa e speranța poetului. El nu vrea să distrugă tiparele formale, nu vrea să distrugă idolii poeziei. Nici încifrarea nu-l atrage. Dacă Blaga refuză des-tăinuirea, menajând misterul, dacă Barbu propune arcanele unei poezii ce presupune o operație ermetică a poeticii și una ermeneutică a celui ce se inițiază, Philippide adoptă vorbirea sibilină, formularea figurată, pseudoalegorică. Ion Barbu remarcă (în același *Salut în Novalis*, adresat celui care publicase *Stânci fulgerate*) prezența în poezia lui Philippide a *figurației* pe care o opune alegoriei (figurația fiind mai abstractă decât intuiția

simbolică și mai naivă decât alegoria). Dacă privim mai adânc, căutând rostul poeziei, așa cum apare el în perspectiva philippidiană, a liricii care exclude jocul gratuit ca și filosofarea pedantă ori aluzia doctă, acesta nu poate fi altul decât al vorbirii esențiale nu *despre* existență, ci *în* existență. Poate cea mai semnificativă mărturisire a poetului, din întreaga sa operă, este aceea care oferă titlul și tema poeziei *M-atârn de tine, Poezie.*"

(NICOLAE BALOTĂ, „*M-atârn de tine, Poezie*", *Introducere în opera lui Al. Philippide,* Ed. Minerva, București, 1974, p. 165–173.)

„Poezia lui Al. Philippide este esențialmente *monolog.* Ea e profund marcată, pe de o parte, de conștiința *decorului* – cadru imaginat, construit, visat, impus întotdeauna împotriva realului, înscenare sui generis a spațiului interior – și percepție a lumii dinafară sub specia teatralității; eul liric: întâlnire a două idealuri, într-un continuu joc de corespondențe, în dubla năzuință canalizată în discursul poetic, de concretizare a imaginarului și de asimilare a realului cu imaginarul. Pe măsură ce structura viziunii sale se clarifică trasându-și coordonatele de bază, devine tot mai evident faptul că unica realitate a poetului este la Al. Philippide cuprinsă în seria sinonimică *discurs – monolog – poem – vers. Frontispiciul Stâncilor fulgerate* exprimă în modul cel mai coerent această situare. [...] Mecanismul intim al poeziei lui Philippide se definește de timpuriu, încă în *Aur sterp* (1922). Poeme discursive, de o retorică, uneori, destul de apăsătoare, și o imagistică ce se alimentează abundent din alegoriile unei lirici neoromantice, ele anunță totuși câteva elemente fundamentale ale imaginarului său: predilecția, pe de o parte, pentru *figurația interiorității* (dedublarea eului – sufletul străin, cugetul bolnav, golul lăuntric funerar), figurația reveriei (visul jucăuș, în care deocamdată imagini desuete stau alături de altele ce anunță stratul oniric de mai târziu), iar pe de altă parte liniile mari ale *decorului exterior,* văzut la modul romantic expresionist, într-o imagine apocaliptic-teatrală și în care elementele naturii sunt și ele alegorizate. [...] După ce, în chip de fantomă hamletiană, a trebuit să moară în propriul discurs cu întrebări fără soluție, după ce, rătăcind printre vise, a fost silit să le recunoască fragilitatea, poetul își găsește astfel unicul spațiu vital cu putință: el își încheie călătoria în *poem.* Locuind în cuvinte inalterabile, el ajunge să-și locuiască propria voce. Monologul său se varsă în cântul dintotdeauna, iar decorurile provizorii se identifică unui cadru paradigmatic de existență."

(ION POP, *Transcrieri,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p. 195–209.)

BIBLIOGRAFIE

I. OPERA SCRIITORULUI

Aur sterp. Poeme, Ed. Viața Românească, Iași, 1922, 124 p.

Stânci fulgerate . Poeme. Cu un portret inedit de Iser, Cultura Națională, București, 1930, 110 p.

Visuri în vuietul vremii. Poeme, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1939, 107 p.

Floarea din prăpastie, Editura Contemporană, București, 1942, 279 p.

Poezii, E.P.L., București, 1962, 200 p. Cu o *Prefață* de Ov. S. Crohmălniceanu. Volumul este însoțit de următoarea notă: „Ediția de față reproduce poezii din volumele *Aur sterp* (1922), *Stânci fulgerate* (1930), *Visuri în vuietul vremii* (1939).

Studii și portrete literare, E.P.L., București, 1963, 280 p.

Poezii, Ed. Tineretului, colecția „Cele mai frumoase poezii", nr. 74, București, 1965, 168 p. Cu un *Cuvânt înainte,* de Al. Piru.

Studii de literatură universală, Ed. Tineretului, colecția „Biblioteca Școlarului", nr. 127, București, 1966, 240 p. Cu un cuvânt înainte, *Al. Philippide și literatura universală* de Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Monolog în Babilon, Poeme, E.P.L., București, 1967, 126 p.

Scriitorul și arta lui, E.P.L., București, 1968, 375 p. Cu o *Prefață* a autorului ce va fi reluată cu modificări, în *Scrieri,* III.

Visuri în vuietul vremii. Poezii 1922–1967, E.P.L., colecția „Biblioteca pentru toți", nr. 499, București, 1969, 358 p. Cu *Prefață* și *Tabel cronologic.*

Floarea din prăpastie, E.P.L., colecția „Biblioteca pentru toți", nr. 500, București, 1969, 376 p.

Considerații confortabile, I *(Fapte și păreri literare),* Ed. Eminescu, București, 1970, 350 p.; vol. II, Ed. Eminescu, București, 1972, 318 p.

Poezii, antologie, postfață și bibliografie de George Gibescu, Ed. Minerva, București, 1973, 270 p.

Puncte cardinale europene. Orizont romantic, Ed. Eminescu, seria Sinteze, București, 1973, 326 p.

Floarea din prăpastie, ediție revăzută de autor, postfață și bibliografie de George Gibescu, Ed. Minerva, București, 1975, 260 p.

Scrieri, I, *Visuri în vuietul vremii,* Ed. Minerva, București, 1976, 311 p. Sunt reproduse volumele: *Aur sterp, Stânci fulgerate, Visuri în vuietul vremii, Monolog în Babilon.* Cartea se deschide cu o *Prefață* a autorului.

Scrieri, II, *Floarea din prăpastie. Nuvele,* Ed. Minerva, București, 1977, 215 p. Cu următorul sumar: *Floarea din prăpastie, Îmbrățișarea mortului.*

Scrieri, III, *Studii și eseuri,* Ed. Minerva, București, 1978, 535 p.

Scrieri, IV, *Studii și eseuri,* Ed. Minerva, București, 1978, 550 p.

Vis și căutare. Poeme, Ed. Cartea Românească, București, 1979, 56 p.

Poezii, antologie, prefață, tabel cronologic și addenda de Antoaneta Tănăsescu, Ed. Albatros, colecția „Lyceum", nr. 242, București, 1981, 230 p.; ed. a II-a, 1986.

Poezii. Proză, postfață și bibliografie de Andrei Roman, Ed. Minerva, seria „Arcade", București, 1984, 382 p.

II. DESPRE SCRIITOR ȘI OPERĂ

Arion, George – *Alexandru Philippide sau drama unicității. Încercare de portret interior,* București, Editura Eminescu, 1982, 156 p.

Avrămuț, Horia – *Alexandru Philippide – La răscrucile memoriei,* București, Editura Cartea Românească, 1984, 204 p.

Balotă, Nicolae – *Introducere în opera lui Al. Philippide,* București, Editura Minerva, 1974, 334 p.

Barbu, Ion – *Pagini de proză, Salut în Novalis* (Al. Philippide: *„Stânci fulgerate"*),București, E.P.L., 1968, p. 99–103.

Călinescu, G. – *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 750–753.

Călinescu, G. – *Cronicile optimistului,* București, E.P.L., 1964, p. 410–414.

Cioculescu, Șerban – *Aspecte lirice contemporane,* București, Casa Școalelor, 1942, p. 114–129.

Constantinescu, Pompiliu – *Scrieri,* IV, București, Editura Minerva, 1970, p. 346–351.

Cristea, Valeriu – *Intrerpretări critice,* București, Editura Cartea Românească, 1970, p. 17–23.

Crohmălniceanu, Ov. S. – *Literatura română și expresionismul,* București, Editura Eminescu, 1971, p. 216–219.

Doinaș, Ștefan Aug. – *Lampa lui Diogene,* București, Editura Eminescu, 1970, p. 66–71.

Dumitrescu, Bușulenga, Zoe – *Exemplul lui Al. Philippide, Secolul 20,* nr. 5, 1966.

Gibescu, George – *Alexandru Philippide,* București, Editura Albatros, 1985, 254 p.

Iorga, Nicolae – *Istoria literaturii românești contemporane,* vol. II, *Poezia nouă,* București, Editura Adevărul, 1934, p. 231–232.

Ivașcu, George – *Confruntări literare,* București, E.P.L., 1966, p. 437–442.

Lovinescu, E. – *Istoria literaturii române contemporane,* vol. III, Evoluția poeziei lirice; cap. Contribuția modernistă a „Vieții românești": *Al. Philippide,* București, Editura Ancora, 1927, p. 391–395.

Manolescu, Nicolae – *Metamorfozele poeziei: Al. Philippide,* București, E.P.L., 1968, p. 85–91.

Martin, Aurel – *Poeți contemporani,* București, Editura Eminescu, 1971, p. 39–45.

Negoițescu, Ion – *Scriitori moderni,* București, E.P.L., 1966.

Paleologu, Al. – *Spiritul și litera. Încercări de pseudocritică,* București, Editura Eminescu, 1970, p. 178–181.

Perpessicius – *Opere,* IV: *Alexandru Philippide: „Stânci fulgerate",* București, Editura Minerva, 1971, p. 173–176.

Piru, Al. – *Panorama deceniului literar românesc,* 1940–1950, București, E.P.L, 1968, p. 53–57.

Popa, Marian – *Dicționar de literatură română contemporană,* București, Editura Albatros, 1977, p. 432–434.

Raicu, Lucian – *Structuri literare,* București, Editura Eminescu, 1972.

Regman, Cornel – *Cărți, autori, tendințe,* București, E.P.L., 1967, p. 163–167.

Simion, Eugen – *Orientări în literatura contemporană,* București, E.P.L., 1965, p. 66–83.

Streinu, Vladimir – *Pagini de critică literară,* II, București, E.P.L., 1969, p. 22–31.

Vianu, Tudor – *Mitul prometeic în literatura română. Studii de literatură universală și comparată,* București, Editura Academiei, 1960, p. 171–175.

Zaciu, Mircea – *Cu cărțile pe masă,* București, Editura Cartea Românească, 1981, p. 17–22.

CUPRINS

CARTE FINANȚATĂ DE MINISTERUL CULTURII

Lector: ION NISTOR
Tehnoredactor: ELENA RĂDUȚĂ

Culegere și paginare computerizată
Secția Fotoculegere – Imprimeria Coresi

Coli de tipar 13
Bun de tipar: 25.05.1995
Tiparul executat sub comanda nr. 3239

Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" București
ROMÂNIA

COLECȚIA

IZGONIREA LUI PROMETEU

....

M-ați izgonit!
Mă-ntorc în nemurire,
Să-mi caut altă omenire-n loc;
Să-i dau și ei mistuitorul foc;

....

Și-așa, din izgonire-n izgonire,
Să-mi port prin Haos râsul meu stingher.
Urlați!... În deznădejdea voastră nu e
Decât izbânda strigătului meu
Care de-a pururi tot mai sus se suie,
Din cer în cer! Din Dumnezeu în Dumnezeu!
— Căci cine va putea cândva să spuie
Că l-a văzut plângând pe Prometeu?

....

AL. PHILIPPIDE

LYCEUM

ISBN 973-24-0352-7

Lei 1550